

Fra Historie til Moderne Ideologi

Bruken av Sparta i Moderne Politisk Kontekst

Eirik Stokkedal Bokn

Masteroppgave i Historie

Institutt for Arkeologi, Historie, Kultur og Religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Vår 2024

Førord

Jeg vil aller først takke min veileder Ingvar Brandvik Mæhle for utrolig god og nyttig veiledning de siste to årene. Han har motivert meg til å legge inn en ekstra innsats de siste månedene, i en periode hvor han har hatt mer tro på prosjektet mitt enn jeg har hatt selv. Hans engasjement under veiledningsmøter har vært inspirerende og motiverende. I tillegg vil jeg takke Eivind Seland, Marijn Visscher og mine medstudenter for verdifulle tilbakemeldinger og diskusjoner på seminaret.

Min storebror Harald fortjener mye ros for hans rolle som ubetalt veileder gjennom hele utdanningsløpet mitt. Hans faglige ekspertise har vært gull verdt, og alle de gode tilbakemeldingene han har gitt gjennom årene har vært avgjørende for at jeg nå er i stand til å levere denne oppgaven. Du har stilt opp og hjulpet meg mer enn jeg kunne forvente, og for det er jeg veldig takknemlig.

Jeg vil også takke mine foreldre som har vist en stor interesse for prosjektet, og for å ha lest gjennom oppgaven og rettet på alle slurvefeil, og alle avsnitt hvor det gikk litt fort i svingene.

Til slutt vil jeg takke Ira, venner og familie som har latt meg syte og klage over masteren, og for å ha vist meg enorm tålmodighet i perioder hvor oppgaven har krevd alt jeg har av tid og energi.

Bergen, 14. mai 2024.

Eirik Stokkedal Bokn

Kapittel 1 Sparta i dagens ytre høyre	1
1.1 Tema, problemstilling og avgrensning	1
1.2 Resepsjon eller virkningshistorie?	2
1.3 Kildegrunnlag og tidligere litteratur	3
1.3.1 Kildegrunnlag	3
1.3.2 Tidligere forskning	4
1.4 Teori og metode	6
1.4.1 Orientalisme	6
1.4.2 Kulturell og symbolsk kapital	7
1.4.3 Konstruerte tradisjoner	9
1.4.4 Høyrepopulisme, høyre-radikalisme eller høyreekstremisme?	9
1.5 Sosiale medier	13
1.5.1 Twitter/X	14
1.5.2 Tiktok	14
1.5.3 Etikk	15
1.5.4 Metode for sosiale medier	16
1.6 Disposisjon	18
Kapittel 2 Bruken av Sparta til Politiske formål, 1914-1991	20
2.1 Første verdenskrig	20
2.1.1 Spartanske mødre i Amerika	20
2.1.2 Slaget om Liège	24
2.2 Andre Verdenskrig	27
2.2.1 Slaget om Hellas	28
2.2.2 Slaget ved Stalingrad	31
2.3 Den Kalde Krigen	33
2.4 Oppsummering	39
Kapittel 3 Filmatisering av Termopylene	41

3.1 Antikkfilmer som sjanger	41
3.2 Historiebruk	43
3.3 The 300 Spartans	45
3.4 Frank Millers 300	47
3.5 Zack Snyders 300	51
3.6 Konklusjon	56
Kapittel 4 Sparta i dagens ytre høyre	59
4.1 Det nye ytre høyre	59
4.1.1 Identitærbevegelsen i Europa	60
4.1.2 Gyllent Daggry og The Spartans	63
4.1.3 Sverigedemokraterna og Moderaterna	64
4.2 Våpenrettigheter og den militære appropriasjonen	66
4.3 Det ytre høyre på nett	68
4.3.1 Trump/Leonidas parallell	69
4.4 Twitter	72
4.4.1 Idealiserende	74
4.4.2 Konspiratorisk	77
5 Konklusjon	80
6. Litteratur og Kildeliste	85
6.1 Litteraturliste	85
6.2 Kildeliste	90

Kapittel 1 Sparta i dagens ytre høyre

1.1 Tema, problemstilling og avgrensning.

6 januar, 2021 blir den amerikanske kongressen stormet av tilhengere av president Donald Trump, to måneder etter hans nederlag i presidentvalget i 2020. Ifølge Trump var resultatet av valget ugyldig, og stormingen var et forsøk på å stoppe den demokratiske prosessen iverksatt av Kongressen og Senatet som ville anerkjenne påtroppende president Joe Biden sin seier.

Trump-supporterne, flere med tilknytning til det ytre høyre, møtte opp etter oppmuntring fra Donald Trump dagen før i en tale. Flere av demonstrantene bar ulike symboler og flagg- og gikk med kostyme for anledningen. Blant disse symbolene finner vi minst to menn som gikk med kostymer som representerer moderne fremstillinger av Sparta: Begge gikk med korintiske hjelmer, en av dem farget i det amerikanske flaggets farger med «Trump 2020» skrevet på hjelmen, den andre vanlig bronsefarget med en rød fjærbusk i tillegg til en beskyttende vest med «USA PATRIOT» skrevet over brystet. I tillegg ser vi en person med et svart flagg som også viser en korintisk hjelm, med ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ skrevet i hvit tekst under hjelmen (Molon Labe, vanligvis oversatt til «kom og ta dem»), som skal ha blitt sagt av den spartanske kongen Leonidas til den persiske kong Xerxes sitt krav om å gi fra seg sine våpen.¹

Dette er ikke første gang vi ser spartansk symbolikk dukke opp i demonstrasjoner i regi av medlemmer av det ytre høyre, og fenomenet er ikke isolert til USA. Både i Nord-Amerika og i Europa har det de siste årene forekommet flere tilfeller hvor Sparta har blitt appropriert i hatefulle sammenhenger, enten det er udemokratiske og voldelige aksjoner som stormingen av den amerikanske kongressen, eller for å fremme en innvandreriendelig og islamofobisk holdning. Appropriasjonen spiller på en nærmest mytisk fremstilling av Sparta som et ideelt krigersamfunn, som under perserkrigene organiserte et heroisk forsvar ved Termopylene. Til tross for en alvorlig tallmessig underlegenhet, lykkes spartanerne i å holde tilbake perserne lenge nok, slik at resten av Hellas kunne samles og senere i krigen beseire dem.

I denne avhandlingen ønsker jeg å se nærmere på røttene til denne anvendelsen av Sparta og det berømte slaget ved Termopylene, og hvordan den forekommer i dagens politiske miljø. Bruken av Sparta til politiske formål har en lang tradisjon med røtter tilbake til antikkens samtid, hvor land som Frankrike, USA og Tyskland har egne og lange tradisjoner som har blitt bygget opp over hundrevis av år. Dette gjør det vanskelig å avgrense undersøkelsen kun til det

¹ Hodkinson (2022). S. 60.

moderne, og det krever å bli satt i en historisk kontekst. På bakgrunn av dette har jeg valgt å starte oppgaven med starten av første verdenskrig i 1914 og avslutte med dagens appropriasjoner, hvor jeg gir historisk kontekst der det er behov. Målet med dette er å etablere et langtidsperspektiv på den moderne anvendelsen av Sparta og undersøke om hvorvidt det vi ser i dag er noe nytt, eller om det bygger på en eldre og lengre tradisjon av appropriering. Forskningsspørsmål jeg vil forsøke å svare på er følgende: Hvem fremstiller myten, og hvordan blir den fremstilt? Hvilke aspekter av Sparta blir fremhevet? Hvilke kilder benyttes i fremstillingene?

1.2 Resepsjon eller virkningshistorie?

Forskningsspørsmålene mine ovenfor peker oss inn på en spesifikk vinkling innen historiefaget som tar for seg hvordan historien, eller forestillinger om historien, har blitt brukt. Relatert til dette har vi tre begreper som kan knyttes til historikerens arbeidsmåte; Tradisjon, resepsjonshistorie og virkningshistorie. Det finnes problemer med disse begrepene knyttet til språk; på engelsk blir resepsjon og virkningshistorie som regel behandlet under begrepet «reception», og har ført til mye frustrasjon og forvirring fra min side når jeg har forsøkt å adskille dem. Med det vil jeg her prøve å opprette et tydelig skille mellom dem.

Begrepet tradisjon kan delvis forklares gjennom dets etymologiske opphav; det latinske ordet *tradere*, som betyr å overdra, eller gi videre. På samme måte kan vi si at tekster og tanker fra antikken har blitt «gitt videre» til vår tid. Tradisjonsbegrepet er ifølge Charles Martindale bygget videre på og i enkelte tilfeller erstattet av resepsjonsbegrepet.²

Resepsjon er ifølge Det Norske Akademis Ordbok (NAOB) måten et verk har blitt lest og mottatt gjennom historien.³ Denne definisjonen virker noe mangelfull og ufullstendig om den sammenlignes med hvordan resepsjon beskrives i *A Companion to Classical Tradition*; Martindale hevder at resepsjon som et begrep innenfor litteraturvitenskapen arbeider med et annet tidsforhold enn tradisjon. Der hvor tradisjon kan anses som en passiv overrekkelse av det klassiske materialet fra fortid til nåtid, krever resepsjon en aktiv deltagelse av begge parter, hvor både fortid og nåtid er i dialog med hverandre. Dette betyr at når en tekst leses i en ny situasjon, får den en ny mening, noe som kommer utmerket frem når T.S Eliot skriver «The past is altered by the present as much as the present is altered by the past».⁴

² Martindale (2007). S. 298.

³ Det Norske Akademis Ordbok. Resepsjonshistorie.

⁴ Martindale (2007). S. 298.

Samleverket *A Companion to Classical Receptions* jobber med en annen definisjon av begrepet. Lorna Hardwick og Christopher Stray definerer resepsjon som “the ways in which Greek and Roman material has been transmitted, translated, excerpted, interpreted, rewritten, re-imaged and represented”.⁵ Her finner vi en definisjon som tar med mottagelsen og lesingen/tolkningen av materialet som NAOB legger i begrepet resepsjonshistorie. Hardwick og Stray sin definisjon overlapper med NAOBs definisjon av virkningshistorie, som beskrives som «virkningen et åndsverk, en idé, en tenker e.l. har hatt over tid».⁶ På bakgrunn av dette velger jeg å definere resepsjonshistorie slik den forekommer i NAOB hvor mottakelsen og tolkningen av verket blir vektlagt, men vil foreslå en endring til begrepet virkningshistorie; Virkningshistorie innebærer hvordan et verk eller historisk forståelse brukes eller har blitt brukt. Med dette vil jeg også forstå tradisjon som et paraplybegrep som står over både resepsjon og virkningshistorie, ettersom begge tilnærminger forsøker å videreføre kunnskap om antikken på sin egen måte. Forskjellen ligger i måten en tilnærmer seg og forstår materialet, og hva en vektlegger i sin historiske analyse.

1.3 Kildegrunnlag og tidligere litteratur

Ettersom oppgavens tema havner innenfor virkningshistorie, vil kildegrunnlaget mitt være mer moderne enn antikke kilder, siden jeg ønsker å finne ut hvordan en tenkte rundt myten om Sparta, og hvordan den blir brukt. Derimot vil jeg i enkelte tilfeller anvende de antikke kildene for å si noe om hvor vår kunnskap om Sparta kommer fra, og hvor våre ideer rundt bystaten stammer fra.

1.3.1 Kildegrunnlag

Kildematerialet til den antikke bystat har to problemer: Sparta var en bystat som ikke etterlot seg egne skriftlige kilder, noe som gjør at kildematerialet som kan fortelle oss noe om Sparta, ikke er skrevet av spartanerne selv, men enten skrevet av athenerne, Spartas erkerival, eller skrevet lenge etter at hendelsene fant sted. Dette fører oss til vårt andre problem, som handler om kilden sitt formål. Enhver kilde har en agenda, men når ingen er skrevet av folket selv har vi kun utenforstående perspektiv på bystaten. Fortellingene som kildene er basert på tar form av idealiserende eller fordømmende fortellinger om Sparta. François Ollier sitt begrep «det spartanske luftspeiling» poengterer denne kildesituasjonen, hvor disse idealiserende

⁵ Hardwick & Stray (2011). S. 32.

⁶ Det Norske Akademis Ordbok, Virkningshistorie.

fortellingene om Sparta, enkelte ganger av spartanerne selv, ble brukt for å formidle hvordan de ønsket at Sparta skulle være.⁷

De antikke kildene jeg vil benytte består hovedsakelig av Herodot og Plutark. Det er gjennom Herodot vi har kjennskap til slaget ved Termopylene, og gjennom Plutark har vi tilgang til, om ikke helt konkret hvordan spartanerne oppførte seg, så i det minste finner vi her hvordan vi tenkte oss at de oppførte seg. Særlig sentralt for sistnevnte er Plutarks *Moralia*, hvor vi finner «Sayings of Spartan Women» og «Sayings of Spartans», hvor ulike utsagn blir kreditert enten kjente spartanske personer som Dronning Gorgo, eller ukjente og (for oss) navnløse spartanere. Det er verdt å nevne at verken Herodot eller Plutark er perfekte kilder, og en bør ha en sunn skepsis når en leser og anvender disse kildene, men for denne oppgavens skyld er sannheten bak deres skrivelser ikke så viktig; det viktige er at det er Herodot og Plutark som hovedsakelig brukes når en snakker om Sparta, og det er herfra vi har mye av vår forståelse av hvordan det spartanske samfunnet fungerte. Vår forståelse av antikkens Sparta og vårt perspektiv på bystaten er det som er av interesse i denne avhandlingen.

I kapittel 2 har jeg anvendt både samtidige kilder fra første og andre verdenskrig i form av avisartikler og propagandablad for å vise til spesifikke tilfeller hvor myten om Sparta blir påkalt som en form for krigspropaganda enten direkte eller indirekte, i tillegg til statlige rapporter og akademiske verk som diskuterer anvendelsen av bystaten. I kapittel 3 blir filmen *300* en type kilde i seg selv, ettersom filmen står sentralt i denne avhandlingen på grunn av påvirkningskraften den har hatt på det allmenne bilde av Sparta og dens innbyggere som en historisk realitet. Dette ønsker jeg å vise i kapittel 4, hvor jeg bruker sosiale medier som kilde. Det vi vil se her, er at enhver referanse til Sparta som en finner på X (tidligere kalt Twitter), og Tiktok i følge med et skjermbilde fra filmen, filmpostere fra filmen eller et direkte sitat fra filmen. Veldig få baserer sin kunnskap om Sparta på bøker om temaet eller de antikke kildene, og om de gjør det så er det i et forsøk på å legitimere en oppfatning som mest sannsynlig stammer fra filmen.

1.3.2 Tidligere forskning

Når det kommer til et hovedverk og sentral monografi innenfor Sparta sin resepsjon og virkningshistorie, er Elizabeth Rawson sitt verk *The Spartan Tradition in European Thought* fra 1969 ikke til å unngå. Rawson sin forskning var noe av det aller første som tok for seg og redegjorde for Sparta sin rolle i europeisk tenkning og dens bruk (og misbruk) i debatten rundt

⁷ Hodkinson (2017). S. 31-32.

antikke forbilder, fra Spartas samtid i antikke Hellas frem til Nazityskland. Verket var banebrytende da det kom ut, og er fremdeles like relevant i dag.

Etter Rawson har ikke en samlet monografi blitt publisert, men flere har bygget videre på det Rawson startet gjennom individuelle artikler og artikkelsamlinger. Stephen Hodkinson har spilt en stor rolle i forskningsfeltet, mye av det knyttet til å fremme en bedre forståelse for det antikke Sparta, men han har også gjort mye for å videreutvikle virkningshistorien til Sparta. Hodkinson har også vært tidlig ute med å analysere bruken av Sparta av våpenrettighetsaktivister, og bruk av Spartanske symboler under stormingen av Kongressen som jeg beskrev innledningsvis. Verket *Sparta in Modern Thought* fra 2012, redigert av Hodkinson og Ian MacGregor Morris er på mange måter en fortsettelse av Rawson sitt revolusjonerende arbeid, og inneholder bidrag fra Hodkinson selv i tillegg til spesialister på spesifikke geografiske områder

Helen Roche sitt bidrag til *Sparta in Modern Thought* utforsker fenomenet «Spartanske barn» som forekom ved de tyske kostskolene *Adolf-Hitler-Schulen* (Adolf-Hitler skolene). Skolene ble etablert for å identifisere og selektere de mest egnede barna (utelukkende gutter), basert på deres dedikasjon til det nasjonalsosialistiske verdenssynet, og ut ifra hvem som var best egnet, både fysisk og rasemessig, uavhengig av elevens sosiale bakgrunn. Skolene var dedikert til å indoktrinere nazismens verdier til elevene ytterligere fra en alder av 12 til 18.⁸ Dette temaet utvider hun i sin publikasjon *Sparta's German Children* fra 2013. Her foretar hun en systematisk undersøkelse av Sparta sin rolle i eliteutdanning i prøyssiske kadettskoler og nasjonalsosialistiske eliteskoler, hvor hun har intervjuet tidligere elever fra Napolas-skolene.

Til tross for at hun ikke tar for seg spesifikt Sparta, er Donna Zuckerbergs bok *Not All Dead White Men* fra 2016 en av de første til å ta for seg bruken av antikken på internett i en ytre høyre kontekst, hvor hun viser hvordan bevegelsen som går under navnet alt-right (alternative høyre) bruker antikken for å legitimere sin rasistiske og kvinnefiendtlige ideologi.

Til sist vil jeg nevne nettstedet Pharos som ble opprettet i 2017 av Vassar College. Nettstedets beskriver meningen bak sin virksomhet som å dokumentere hatgruppers appropriasjon av antikken og å bevisstgjøre både forskere og folk generelt om gruppenes historiebruk.

Hensikten med dette å avdekke svakheten i gruppenes appropriasjon og gi personer argumenter som kan brukes mot en slik form for appropriasjon. I tillegg ønsker nettstedet å være et verktøy som kan brukes av skoler eller andre utdanningsinstitusjoner som vil gjøre

⁸ Roche (2012). S. 318-319.

sine elever bevisst om overlappet mellom en idealisering av vår antikke fortid og hatgruppers tolkning av antikken.⁹

1.4 Teori og metode

For å kunne utforske Sparta sin bruk og popularitet blant dagens ytre høyrefløy, ønsker jeg å benytte meg av noen teorier og metoder som kan bidra til en ny innsikt og en bedre forståelse av fenomenet. Der hvor det angår Sparta vil jeg i all hovedsak benytte meg av Edward Said sitt konsept om Orientalisme, Eric Hobsbawm sin teori om konstruerte tradisjoner, Bourdieu sin kapitalteori og filmteorier fra Isak Hammer & Ulf Zanders sitt verk om antikken på film. Når det gjelder dagens bruk blant ytre høyre vil jeg bruke Anders Ravik Jupskås sitt verk *Ekstreme Europa* til å forklare de ulike kretsene som eksisterer innenfor den ytre høyre fløy, og plassere dagens ytre høyre i en historisk kontekst etter å ha vist hvordan den har utviklet seg fra etterkrigstiden til hans samtid.

1.4.1 Orientalisme

Edward Said publiserte sitt magnum opus, *Orientalismen* i 1978, hvor Said redefinerer begrepet orientalisme, som opprinnelig innebar en studie av østlige deler av verden som Midtøsten og Asia. Orientalisme er ifølge Said flere ting, men det har med måter Orienten (Østen) fremkommer og blir forstått i Oksidenten (Vesten). Orienten blir betraktet både som Vestens kulturelle motpart og er noe som blir brukt gang på gang i Vestens fremstilling av «de andre».¹⁰

Orienten blir satt opp som et motstykke til Vesten gjennom forskjeller i utseende, tanker, personligheter og erfaring, hvor Orienten beskrives som en integrert del av europeisk materiell sivilisasjon og kultur og er mye preget av den tidligere koloniseringen av den østlige verden. Said beskriver en akademisk tradisjon hvor orientalismen blir fremmet, gjennom studier av Orienten, uavhengig om studiefeltet er sosiologi, sosialantropologi, historie osv. Forskeren fremmer ifølge Said en måte å tenke rundt Østen på hvor det finnes et substansielt skille mellom Orienten og Oksidenten. Orientalismen blir diskutert og analysert gjennom denne felles faglige institusjonen hvor en tar for seg Orienten; en uttaler seg om den, underviser om den, autoriserer synspunkter om den, beskriver den og til slutt koloniserer og hersker over den. Oppsummert så beskriver Said orientalisme som en måte for Vesten å dominere, restrukturere og få makt over Orienten på.¹¹ Orientalismen har hatt en så

⁹ Pharos (2021). Introduction to Pharos.

¹⁰ Said (2018). S. 11.

¹¹ Said (2018). S. 12-13.

dominerende posisjon i vestlig tenking at den har vært vanskelig for vestlige mennesker å identifisere og konfrontere, og gjennom sin teori utfordrer Said ideen om en objektiv forskning og historieskrivning.¹²

Bildet som fremmes av Orientalismen er ifølge Said en overlegen og dominerende europeisk kultur i motsetning til den tilbakestående Orienten; en forestilling om «oss» i vest mot «dem» i øst.¹³ Denne forestillingen har blitt gjort enda verre gjennom fremveksten av fjernsyn og film som er med på å forsterke kulturelle stereotyper om Orienten; «Det mystiske Østen» er en gjengående klisje, og Said bemerker at selv den enkleste oppfatningen av islam og arabere har blitt forandret til et sterkt politisk og til tider hatefullt spørsmål.¹⁴

I et forord til boken, skrevet i 2003, reflekterer Said rundt orientalismens rolle i en verden preget av angrepene i New York, 11 september 2001 og den påfølgende krigen i Irak. Han klandrer fremstillingen av muslimer som primitive, udemokratiske og kvinnefiendtlige¹⁵ for at krigføringen i det hele tatt kunne skje;

"Uten en velorganisert følelse av at disse folkene der borte ikke er som "oss" og ikke setter pris på "våre" verdier - selve kjernen i det tradisjonelle orientalistdogme slik jeg beskriver dets tilblivelse og utbredelse i denne boken - ville det ikke ha vært noen krig".¹⁶

Said sin forklaring av fenomenet kan sammenlignes med en form for strukturell rasisme, hvor rasismen er så dyptliggende at den påvirker folks beslutninger på et ubevisst nivå, og kan identifiseres i samfunnsstrukturen og institusjoner, noe som i de siste årene har blitt gjort åpenlyst i USA. Orientalismen vil være til stor nytte og gi meg et nytt perspektiv når jeg senere undersøker filmatiseringer av slaget ved Termopylene, og ser på hvordan slaget blir fremstilt som en kamp mellom øst og vest. I tillegg vil jeg kunne knytte orientalismen opp mot det politiske ytre høyre sin appropriasjon av Sparta i et innvandringskritisk og rasistisk budskap og kampsaker.

1.4.2 Kulturell og symbolsk kapital

Pierre Bourdieu var en fransk sosiolog kjent blant annet for å ha utviklet en teori om de forskjellige kapitaler en kan besitte. Teorien kan brukes til å forklare hvorfor en ønsker å

¹² Said (2018). S. 20.

¹³ Said (2018). S. 17.

¹⁴ Said (2018). S. 37.

¹⁵ Said (2018). S. IV.

¹⁶ Said (2018). S. V.

pårope seg antikkens navn i politiske saker, uavhengig av politisk ståsted eller geografisk tilhørighet.

Bourdieu sin kapitalmodell opererer med tre hovedtyper av kapital, hvor kapital i prinsippet har samme betydning som makt:¹⁷ Økonomisk, kulturell og sosial kapital. Økonomisk kapital utgjør det som de aller fleste tenker på når en hører ordet «kapital», nemlig penger, materielle eiendommer osv., men er også knyttet til bestemte praksiser.¹⁸ Det å f.eks. reise på ferie og bo på hotell kan brukes som en indikator på vedkommende sin økonomiske kapital. Sosial kapital består av de ulike sosiale nettverkene og forpliktelser en har som utgjør de mulige ressurser en har gjennom disse nettverkene, og indikerer også ditt eget sosiale ståsted i forhold til de rundt deg.¹⁹ Kulturell kapital er noe mer abstrakt og kan kort forklart representere en persons kvalifikasjoner i form av den formell utdanning eller kunnskap en besitter. Bourdieu forteller videre at kulturell kapital kan eksistere på tre forskjellige måter: den kan kroppsliggjøres, som vil si at den har formet personen fra oppdragelsen av og kommer til uttrykk gjennom hvordan personen snakker, hvor stort ordforråd en har, hvordan en spiser osv. Neste tilstand er at den kan eksistere i en objektivert tilstand i form av kulturelle goder som bøker, oppslagsverk eller andre materielle goder som kan demonstrere besitterens kulturelle status.²⁰ Til sist har vi den institusjonaliserte tilstanden som kommer til uttrykk gjennom akademiske og utdanningsmessige kvalifikasjoner som kan fungere som et slags «sertifikat» på kulturell kompetanse.²¹

Bourdieu hevder også om en fjerde form for kapital, den symbolske kapital. Der hvor økonomisk kapital hovedsakelig er materiell, kan kulturell og sosial makt fungere symbolsk. Ditt sosiale nettverk og din prestisje kan heves gjennom hvem du har i ditt nettverk og deres symbolske makt,²² f.eks. om det er allmenn kjent at du har bekjentskap til en mektig politiker, vil dette innebære at du besitter symbolsk kapital. Den kulturelle kapitalen kan bli symbolsk gjennom antagelsen om at en person som besitter en stor mengde kulturell kapital gjennom en formell utdanning implisitt sitter med en stor mengde kunnskap, og dermed kan anses som en autoritet innenfor et bestemt tema. Denne symbolske kapitalen ligger til grunn når antikken i dette tilfelle, Sparta, blir trukket frem for å legitimere ens posisjon og/eller politikk;

¹⁷ Bourdieu (2006). S. 7.

¹⁸ Bourdieu (2006). S. 8.

¹⁹ Bourdieu (2006). S. 16.

²⁰ Bourdieu (2006). S. 8.

²¹ Bourdieu (2006). S. 15.

²² Bourdieu (2006). S. 21.

Kjennskap til antikken anses som et tegn på at vedkommende besitter kulturell kapital og gir et inntrykk av et utdannet og «dannet» menneske.

1.4.3 Konstruerte tradisjoner

Eric Hobsbawm var en britisk historiker og økonom som i 1983, sammen med Terence Ranger som medredaktør, publiserte boken *The Invention of Tradition*. Teorien bak «Invented Traditions» (konstruerte tradisjoner) handler om tradisjoner som er tilsynelatende eller presenteres som gamle, egentlig er relativt nye. Dette gjøres gjennom et forsøk på å forankre den konstruerte tradisjonen inn i en passende historisk bakgrunn.²³ Begrepet gjelder og i situasjoner hvor eksisterende tradisjoner sveises sammen med nye tradisjoner, og blir endret gjennom at den tilføyes ny symbolikk, historie, ritualer eller konvensjoner, slik at de passer inn i en ny kontekst.²⁴ Det er viktig å poengtere at ikke alle tradisjoner er konstruerte i denne forstand. Skillet ligger i at den konstruerte tradisjonen bevisst endrer på historien og plasseres i en kontekst den ikke hører hjemme i, versus en autentisk tradisjon som, ny eller gammel, har oppstått et sted i fortiden og har fortsatt siden.

Hobsbawm skiller mellom tre ulike former for tradisjoner:

1. Tradisjoner som etablerer eller symboliserer sosialt samhold eller medlemskap i en gruppe, som kan enten være ekte eller kunstige samfunn.
2. Tradisjoner som etablerer eller legitimerer institusjoner, status eller autoriteter
3. Tradisjoner som har en sosialiserende funksjon gjennom å bestemme og kontrollere atferd, tro og verdier.²⁵

Spartanerne var eksperter på å konstruere sine tradisjoner, noe vi ser i dag gjennom hvor dominerende det spartanske luftspeilet fremdeles er. Konstruerte tradisjoner vil være særdeles nyttig i relasjon til det ytre høyres forsøk på å forankre sin ideologi i en antikk tradisjon, noe vi ser i nazismens underlige kobling mellom seg selv og spartanerne, noe jeg vil vise til i et senere kapittel.

1.4.4 Høyrepopulisme, høyre-radikalisme eller høyreekstremisme?

Anders Ravik Jupskås er utdannet statsviter fra Universitetet i Oslo som siden 2016 har vært nestleder og forsker ved Senter for ekstremismeforskning ved UiO. I 2012 da han var stipendiat publiserte han boken *Ekstreme Europa*²⁶, hvor han kartlegger de ulike sidene som

²³ Hobsbawm & Ranger (2012). S. 1.

²⁴ Hobsbawm & Ranger (2012). S. 7.

²⁵ Hobsbawm & Ranger (2012). S. 9.

²⁶ Med en ny utgave i 2017.

går under begrepet ytre høyre fløy. Jupskås definerer og skiller mellom høyrepopulisme, høyreradikalisme og høyreekstremisme og plasserer dem under fellesbetegnelsen ytre høyre, og forklarer hvordan det ytre høyre i Europa har utviklet og mobilisert seg etter andre verdenskrig frem til 2012.

Begrepene høyrepopulisme, høyreradikal og høyreekstrem brukes ofte om hverandre i den offentlige debatten, så vel som at det eksisterer nasjonale og språklige forskjeller på hvordan en omtaler ulike sider av det ytre høyre.²⁷ Selv om de ulike retningene deler mange fellestrekk, er det allikevel viktig å kunne klart skille dem fra hverandre. Denne feilen ønsker jeg selv å unngå, noe som gjør at jeg vil her definere de tre retningene innenfor det ytre høyre. Jeg vil også understreke, slik Jupskås også gjør, at en eksakt definisjon av høyreekstreme eller noen av de andre to retningene er vanskelig, ettersom det pågår en kontinuerlig faglig diskusjon om hvordan en best kan definere de politiske retningene.²⁸

Høyreekstreme kjennetegnes med at de aller fleste er etniske nasjonalister²⁹, antidemokratiske, autoritære, rasistiske, er sterkt preget av fremmedfrykt og tyr ofte til konspirasjonsteorier for å forklare samfunnsproblemer eller endringer, enten det er politiske, økonomiske eller kulturelle utviklinger som en er uenig med eller som ikke gagnar den høyreekstreme. I tillegg står ønsket om en sterk leder/fører sterkt, en som skal kjempe en kompromissløs kamp for nasjonale eller rasemessig overmakt med hjelp av å innføre et system med militær disiplin og blind lydighet.³⁰

Høyreradikalisme skiller seg hovedsakelig fra høyreekstremisme gjennom at den ikke er antidemokratisk eller preget av en biologisk rasisme. Den aksepterer folkesuverenitetsprinsippet og flertallsstyret. En høyreradikal vil fremdeles virke ekstrem om den sammenlignes med mer konvensjonelle ideologier, ettersom de fremdeles er nasjonalistiske, besitter en del fremmedfrykt og har tendenser til å tenke konspiratorisk, men den er moderat når den sammenlignes med den høyreekstreme varianten.³¹

Høyrepopulisme, på lik linje med de radikale, er også demokratisk, i tillegg til at de er, som begrepet tilsier, populistiske. Her vil det være nyttig å forklare nøyaktig hva populisme er.

²⁷ Jupskås (2017). S. 37-38.

²⁸ Jupskås (2017). S. 42.

²⁹ En etnisk nasjonalisme innebærer at nasjonen er det sentrale for ideologien, og at nasjonen er definert som et etnisk-nasjonalt fellesskap, fremfor et politisk fellesskap. Idealet for den etniske nasjonalismen er at nasjonen skal være etnisk homogen, og at personer med en annen etnisitet ikke skal ha like rettigheter som den etniske majoriteten.

³⁰ Jupskås (2017). S. 42.

³¹ Jupskås (2017). S. 49.

Jupskås poengterer at begrepet, lik andre begreper nevnt så langt, er svært omstridt og forstås på ulike måter. Derimot er det enighet om at populisme spiller på forestillingen om at den mest grunnleggende konflikten i samfunnet er mellom «folket» og «eliten». Populismen appellerer til bruk av «sunt folkevett» og hengir seg til uttrykk som «vanlige folk» eller «vårt folk». «Folket» har en bedre forståelse av de reelle samfunnsproblemene enn det «eliten» har, og forstår dermed bedre hvordan samfunnet er, og skal, fungere. Populistenes rolle blir her å tre inn som folkets representanter som skal ivareta folkets interesser, enten gjennom en karismatisk leder som har evnen til å kanalisere folkets vilje inn i lovverket, eller gjennom folkeavstemninger som skal både vise og virkeliggjøre folkets vilje.³²

Videre beskriver Jupskås fire bølger av mobilisering i det ytre høyre, hvor han gir et historisk perspektiv på måten det ytre høyre har endret og utviklet seg på fra etterkrigstiden til 2011.

Den første bølgen beskrives som etterlevninger av krigen som finner sted i Italia, og til en viss grad i Vest-Tyskland, i tillegg til i land som Hellas, Spania og Portugal hvor udemokratiske regimer styrte frem til midten av 1970-tallet med en delvis forankring i høyresiden.³³ Den første bølgen karakteriseres av en skepsis til jøder og innvandrere.³⁴ Der hvor Tyskland førte en meget repressiv politikk og kraftige tiltak mot enhver udemokratisk politisk retning, sto de høyreekstreme i Italia friere til å operere uten statlig innblanding.³⁵ Med unntak av Italia, var den samfunnsmessige påvirkningskraften til den første bølgen minimal, og de aller fleste partiene til høyre for de store konservative partiene opplevde minimal oppslutning.³⁶

Dette endret seg drastisk i bølge nr. 2 som oppstår på begynnelsen av 70-tallet, og tar en mer høyrepopulistisk vending. En forsmak på dette finner vi i Frankrike allerede på begynnelsen av 50-tallet gjennom en bevegelse kalt Union de Défense des commerçants et Artisans (Unionen til forsvar for kjøpmenn og håndverkere) og mobiliserte seg rundt lokale protestaksjoner som hadde til mål å forhindre statens skatteinspektører å kreve inn skatt ved å fysisk nekte skatteinspektørene adgang til butikkene. Kritikken fra bevegelsen var mer rettet mot skattenivået, byråkratiet og sentrale myndigheter i Paris.³⁷ Bevegelsen opplevde en positiv oppslutning når de stilte til valg i 1956 under navnet Union et Fraternité Français (Union og fransk broderskap, UFF), hvor fremtidige leder for Front National Jean-Marie Le

³² Jupskås (2017). S. 53-54.

³³ Jupskås (2017). S. 54-55.

³⁴ Jupskås (2017). S. 96.

³⁵ Jupskås (2017). S. 59.

³⁶ Jupskås (2017). S. 62.

³⁷ Jupskås (2017). S. 62-63.

Pen var blant medlemmene som satt i parlamentet. Lignende bevegelser sprer seg til både Vest-Tyskland og Nederland i løpet av 50 og 60-tallet.³⁸ I Norge på starten av 70-tallet blir Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep (ALP) opprettet, forgjengeren til dagens Fremskrittspartiet³⁹, i tillegg til at vi får den karismatiske lederen inn i høyrepopulistiske partier, som for eksempel Carl I. Hagen, som endte opp med å bli Norges lengst sittende partileder.⁴⁰

Dette peker mot den tredje bølgen, som starter omkring slutten av 80-tallet. Bølgen kjennetegnes av en økende innvandrerskepsis, asylmotstand og krav om assimilering og ikke bare integrering. I Frankrike ledes den nye ytre høyre mobiliseringen av partiet Front National. Partiet fikk en meget positiv valgoppslutning i 1983, hvor de fikk 16,7% av stemmene. Rundt samme tid begynner det østerrikske partiet Freiheitliche Partei Österreich (Det østerrikske frihetspartiet, FPÖ) å få et fotfeste i landets politikk med Jörg Haider som dens karismatiske leder.⁴¹ Innvandrerskepsis ble et viktig aspekt ved valget i 1989 for FrPs velgere, og sto for første gang øverst på listen over saker foran skatt og avgifter. Dette er en trend som følger høyrepopulistiske velgere i Norge så sent som til 2009, hvor nærmest halvparten av FrPs velgere nevnte innvandring som en av de to aller viktigste politiske sakene.⁴²

Gjennom den tredje bølgen blir det ytre høyre for første gang siden andre verdenskrig en reell politisk kraft i Vest-Europa. Forklaringen ligger i en bevisst frikobling fra fascismen, en overgang av biologisk rasisme til en mer «kulturkritiske holdning», og en populistisk tilnærming til politikken. Gjennom å utnytte det som kalles «subtile fordommer» i motsetning til «åpenbare fordommer», klarte partiene blant det ytre høyre å skaffe seg et større potensiell velgergrunnlag.⁴³ Med andre ord; Åpenbar og direkte rasisme blir mindre populær, men istedenfor å påstå at innvandrere/muslimere truer eksistensen av «vår hvite rase», er det mer akseptabelt å påstå at innvandring truer «vår kultur», eller å uttrykke skepsis til «våre nye landsmenn», og dette har flere sympatisører enn den tradisjonelle rasismen.

Den fjerde og siste bølgen kommer gjennom FPÖ, et østerriksk høyrepopulistisk parti sin valgseier oktober 1999, og som sitter i regjering fra februar 2000, noe som Jupskås anser som

³⁸ Jupskås (2017). S. 63-64.

³⁹ Jupskås (2017). S. 68.

⁴⁰ Jupskås (2017). S. 73.

⁴¹ Jupskås (2017). S. 76-77.

⁴² Jupskås (2017). S. 74-53

⁴³ Jupskås (2017). S. 79-80.

starten på at partier med tilknytning til ytre høyre blir mer allment akseptert i demokratiske institusjoner i hele Europa.⁴⁴ Et annen karakteristisk trekk ved den fjerde bølgen er en forandring i innvandrerskepsisen fra den tredje bølge; nå blir kritikken mer spesifikt rettet mot muslimer, og begrepet innvandrere brukes nå synonymt med muslimer, noe som også fører til at muslimer som er født og oppvokst i et europeisk land nå blir betraktet som fremmede og en del av «de andre». Særlig etter angrepet i New York 11 september 2001, har det blitt mer vanlig å påstå at islam ikke er en religion, men en politisk ideologi som truer «våre vestlige verdier».⁴⁵

Selv om Jupskås beskriver en europeisk og delvis norsk utvikling av det ytre høyre, så vil jeg argumentere for at denne beskrivelsen av en ytre høyrefløy kan brukes til å tolke det vi ser av ytre høyre aktivitet omkring i verden, og på internett. Særlig Jupskås beskrivelse av en fjerde bølge av ytre høyres mobilisering kan brukes sammen med Saids teori om orientalisme for å forklare fremstillingen av perserne i *300* filmene og fordømmene som kommer til uttrykk i nyere appropriasjoner av Sparta.

1.5 Sosiale medier

Deler av kildegrunnlaget for det siste kapittelet i avhandlingen vil være basert på poster og innlegg hentet fra sosiale medier, og med dette må jeg avgrense hvilke medier jeg ønsker å bruke. Avgrensningen er gjort basert på hvordan en bruker kan uttrykke seg på nettstedene, min personlig kjennskap til nettstedet og mitt inntrykk av hvor populære de er. I tillegg har jeg spesifikke begrunnelse for at jeg har valgt disse sosiale mediene, noe jeg vil utdype etter å ha redegjort for hvilke nettsted jeg vil bruke.

Jeg ønsker å anvende to nettsteder/sosiale medier som varierer i hvordan de lar brukerne sine uttrykke seg; Twitter, hvor brukeren er begrenset til 280 tegn per innlegg, men det er mulig å legge ut flere sammenhengende innlegg, hvor bilder kommer utenom tegngrensen. Deretter vil jeg benytte meg av Tiktok, hvor formatet er formet rundt korte video-innlegg, noe som er unik for Tiktok i sammenligning med Twitter. Til tross for denne avgrensningen er det flere sosiale medier, som Instagram, Reddit og Facebook, som kunne vært interessante å bruke til videre analyse. Jeg vil bruke Reddit som et eksempel på åpne og lukkede nettsamfunn i sammenheng med forskningsetiske retningslinjer på nett, og anvende en sub-reddit, som er en

⁴⁴ Jupskås (2017). S. 86 & 88.

⁴⁵ Jupskås (2017). S. 96.

del av den større paraply-nettsiden Reddit, kalt /r/AskHistorians. Dette vil jeg gjøre for å illustrere en økende interesse for Sparta på internett.

1.5.1 Twitter/X

Twitter, (nå kalt X, men heretter referert til som Twitter) har gjennomgått en stor forandring i løpet av de siste to årene som startet med at Elon Musk overtok selskapet 27 oktober, 2022. Målet med å kjøpe og overta Twitter var å gjeninnføre ytringsfriheten som det grunnleggende prinsippet for nettstedet. Dagen etter at transaksjonen var gjennomført, erklærte han på sin egen twitterkonto at «the bird is free».⁴⁶ Musk har konsekvent forsøkt å fremme et bilde av seg selv som en ytringsfrihets-absolutist⁴⁷ hvor alt og alle skal få tilgang til å si og mene hva de vil uten konsekvens fra moderatorer av nettstedet. Denne holdningen til moderasjon har dessverre ført til at nettstedet inneholder mange poster som er homofobiske, transfobiske, xenofobiske og andre former for hatefulle ytringer som blir stående uten moderasjon. Flere av disse er ikledd en antikkhistorisk drakt i et forsøk på å argumentere for deres egne syn på innvandring eller homogene samfunn med antikke samfunn som Sparta i ryggen. Musk sitt standpunkt rundt ytringsfrihet i tillegg til hans egen interesse for antikken, som ofte tar en mildt sagt konservativt retning,⁴⁸ kan være grunnlaget for denne utviklingen. Dette gjør Twitter til et veldig interessant nettsted å se nærmere på i sammenheng med min problemstilling

1.5.2 Tiktok

Sammenlignet med Twitter er Tiktok unik. Der hvor Twitter hovedsakelig er tekstbaserte (med unntak), så er Tiktok i all hovedsak basert på korte og som regel redigerte videoklipp som har som formål å underholde, informere eller på andre måter vekke engasjement hos brukeren. Der hvor tekst forekommer, er det relatert til videoen gjennom en beskrivelse av videoen, eller kommentarfeltet til videoen.

Dette formatet kan i enkelte tilfeller gjøre det vanskeligere å tolke brukerens intensjon med videoen, særlig knyttet til innhold sentrert rundt Sparta. Videoer om Sparta kan enten være humoristiske og uskyldige, eller hatefulle og ekstreme holdninger tett innpakket i en humoristisk klesdrakt. For å forstå hva som er hva, er det viktig å ta for seg brukerens historikk (kan andre videoer også tolkes som hatefulle?), hvordan videoen mottas (er

⁴⁶ @elonmusk (2022, 28. oktober).

⁴⁷ @elonmusk (2022, 05. mars).

⁴⁸ @elonmusk (2023, 07 april).

kommentarene fulle av høyreekstrem og hatefull symbolikk?) og eventuelle emneknapper (hashtags) som benyttes i videobeskrivelsen.

1.5.3 Etikk

Tidlig i avhandlingen vil mye av kildematerialet mitt som anvendes enten være fra antikken eller handle om personer som ikke lever i dag. Derimot vil deler av kildegrunnlaget som brukes i kapittel 4 være ytringer eller påstander hentet fra sosiale medier, skrevet av mennesker som fremdeles er i live. Dette gjør det nødvendig å være klar mulige forskningsetiske problemer. Ytringer på sosiale medier er sårbare, både i den forstand at innlegg som tidligere har vært offentlig, kan senere bli gjort private, eller slettet av enten den opprinnelige forfatteren eller nettstedets administratorer. Som et eksempel kan vi bruke Reddit, hvor vi finner en subreddit kalt Ask Historians, som har over 2.2 millioner følgere. Alle som ønsker kan opprette ett innlegg hvor vedkommende spør et historisk spørsmål som de er nysgjerrig på, og hvor medlemmene av subredditen kan svare. Ask Historians er både moderert av anerkjente historikere som Roel Koninjdijk, en ekspert på krigføring i den greske antikken, som også aktivt svarer spørsmål på nettsiden.

Et problem som dukker opp med internettforskning er konseptet om forventet offentlighet. Forventet offentlighet går ut på i hvilken grad forfatteren forventer at det som blir lagt ut blir lest av andre, særlig fremmede eller forskere. I store og åpne nettsamfunn som Ask Historians er dette etter min mening uproblematisk, hvor det eneste problemet en kan møte på er om innlegget blir slettet av ulike grunner. Derimot er dette et problem på X/Twitter, hvor selv om retningslinjene for nettsteder tillater bruk av innlegg på nettstedet til forskning, er det få som er klar over at dette er lagt inn i nettstedet.⁴⁹

De nasjonale forskningsetiske komiteene (NESH) har utviklet retningslinjer for internettforskning som tar opp problematikken med forventet offentlighet, og hva som skiller det private og det offentlige på nett:

"NESH mener det her er fruktbart å bruke et begrep om forventet offentlighet. Begrepet avgrenses mot forskning som ikke bryter med informantenes forståelse eller forventning om at informasjonen og kommunikasjonen er offentlig (for eksempel politisk debatt i åpne fora rettet mot et allment publikum). Begrepet relateres til forskning der det er uklart om informantene forstår og forventer at deres handlinger og ytringer faktisk er offentlige, og at denne informasjonen kan bli benyttet til andre

⁴⁹ Jacobsen & Gorea (2022). S. 2-3.

formål enn de opprinnelig hadde tenkt. Her finnes det imidlertid mange ulike nyanser og avveininger. Disse avveiningene må forskeren aktivt gjøre. Forskeren har et selvstendig ansvar for å vurdere hva som er rimelige kriterier for forventet offentlighet.»⁵⁰

NESH beskriver her følelsen av å være «alene» når en publiserer innlegg på sosiale medier, og om en forstår den potensielle store folkemengden innlegget kan nå når det publiseres og at deres innlegg faktisk er offentlig. Forskeren må dermed ta vurderinger om hvorvidt forfatteren forstår dette, eller om vedkommende har en forventning om hva posten kan brukes til. En hovedregel for internettforskning som blir beskrevet er jo strengere adgangsbegrensningen er, jo større aktsomhet bør forskeren vise. På en annen side blir det og sagt at jo større gruppen eller forumet er, jo mer offentlig er informasjonen, selv om gruppens tekniske innstilling er privat eller kun for innvidde medlemmer.⁵¹ På bakgrunn av dette har jeg ikke tenkt å gjøre noen endringer i form av anonymisering eller lignende tiltak når jeg benytter meg av innlegg fra sosiale medier. Når det kommer til Twitter vil jeg ta for meg innlegg som allerede har tiltrukket seg relativ stor oppmerksomhet og engasjement (Flere hundre personer har «likt» eller delt innlegget, og det har blitt sett av minst 1,000 personer/brukere), og samme logikk vil brukes med innlegg fra Tiktok, ettersom jeg strekker logikken med grupper og offentlighet til å inkludere innlegg som har oppnådd stor oppmerksomhet. Derimot vil jeg allikevel unngå å bruke innlegg, uavhengig av hvilket nettsted det forekommer på, om det har oppnådd lite til ingen engasjement på nett, eller fra en konto eller forum med et lite antall følgere.

1.5.4 Metode for sosiale medier

Med det etiske grunnlaget etablert, vil jeg her gjøre rede for hvilke metoder jeg vil bruke. Forskning av og på sosiale medier er et relativt nytt område som krever en egen metodikk når data og informasjon skal hentes og lagres. Håndboken *The SAGE Handbook of Social Media Research Methods* fra 2022 inneholder alt jeg trenger for å håndtere kildematerialet jeg har til disposisjon.

Måten jeg går frem på er å gjennomføre det som Alex Fenton og Keith Parry omtaler som en «netnografisk» undersøkelse, som vil si en etnografisk undersøkelse av digitale samfunn.⁵²

⁵⁰ De nasjonale forskningsetiske komiteene (2019). Forskningsetisk veileder for internettforskning.

⁵¹ De nasjonale forskningsetiske komiteene (2019). Forskningsetisk veileder for internettforskning.

⁵² Fenton & Parry (2022). S. 2.

Jeg vil benytte en kvalitativ tilnærming til kildematerialet, hvor jeg vil bruke Janet Salmons sin definisjon av begrepet:

«Kvalitativ forskning er et paraplybegrep som brukes til å beskrive måter en kan studere perspektiver, erfaringer og oppførsler gjennom deltakeres verbale eller visuelle uttrykk, handlinger eller skrifter».⁵³

Dette innebærer at jeg vil undersøke utsagn i form av innlegg eller «poster», enten skriftlige eller videoinnlegg på nettstedene beskrevet ovenfor, hvor jeg er ute etter å undersøke utsagn fra det politiske ytre høyre, som gjør at undersøkelsen er av en etnografisk natur. Jeg tar på meg rollen som en utenforstående og hovedsakelig anonym observatør, hvor jeg som nevnt benytter meg av offentlig tilgjengelige ytringer og utsagn. Jeg skal verken melde meg inn i grupper som krever tillatelse til å bli medlem eller benytte meg av informasjon hentet fra hemmelige eller lukkede grupper eller samfunn. Ytringer vil jeg finne ved å benytte meg av søkefunksjonen på de ulike nettstedene, i tillegg til nettstedets algoritme, som, basert på mine søk og andre interaksjoner på nettstedene, vil lede meg til relatert informasjon som nettstedet har besluttet er relevant for mine interesser. Interaksjoner som algoritmen bruker for å bestemme innholdet den vil vise meg er søkehistorikk og innlegg som jeg har «liket» eller delt videre. Av hensyn til å være en utenforstående og anonym deltaker, vil jeg ikke kommentere eller dele innlegg for å manipulere algoritmen, men å «like» noe er en mindre inntrengende måte å lære algoritmen hva du er interessert i. Jeg har oppsøkt innlegg relatert til Sparta og bilder/ikoner fra filmen *300* for å finne relevant material til analysen i kapittel 4.

Når det gjelder databehandling, har Fenton & Parry fire metoder relatert til innhenting og oppbevaring av data: Opptak/lagring, lagre og print, kopier og lim og dataskraping. Opptak/lagring (oversatt fra det engelske begrepet capture) vil si å ta et skjermbilde av det du vil ta vare på. Skjermbildet kan lagre symboler, bilder, tekst, nettløker og alt annet som finnes på skjermen i øyeblikket du tar bildet. Lagre og print er en funksjon på de fleste nettlesere som tar all informasjon tilgjengelig fra en nettside, ikke bare det som vises på skjermen, og det kan «printes» ut i form av en PDF-fil eller HTML fil. Ulempen er at informasjonen som lagres kan bli forvrengt eller på andre måter forstyrret under prosessen. Nettsiden Internet Archive og dens Wayback Machine er et digitalt arkiv hvor hvem som helst kan laste opp skjermbilder av nettsider, og på den måten bevare nettsiden slik den ser ut i

⁵³ Salmons (2022). S. 3. Oversettelse fra engelsk er min egen.

øyeblikket skjermbilde tas. Slike skjermbilder er et nyttig verktøy om en ønsker å undersøke en nettside som enten har gjennomgått store endringer, eller er tatt ned av ymse årsaker.

Kopier og lim gjelder tekst og er den mest effektive lagringsmetoden om en ønsker å lagre tekst fra en nettside. Dette innebærer at en markerer teksten som en ønsker å kopiere, noe som gjør mengden data en trenger å lagre mindre, ettersom en selv velger ut delene man har behov for å ta vare på. Dataskraping innebærer å bruke et program for å høste inn og behandle data fra en digital datakilde, som dermed blir presentert i ditt foretrukne format. Denne metoden egnes best når en behandler enorme mengder data, hvor en automatisering av innsamlingsprosessen er tidsmessig gunstigere enn å gjøre det manuelt, men det er også den mest kompliserte og teknisk krevende metoden å anvende.⁵⁴

På bakgrunn av de metodene som blir nevnt her, vil jeg benytte meg av opptak/lagring & kopier og lim metoden, ettersom mengden av data jeg vil benytte ikke tilsier at jeg har behov for dataskraping eller informasjon relatert til selve nettsiden. Informasjonen jeg er ute etter er lett tilgjengelig for den alminnelige brukeren av nettstedene, noe som gjør at metodene ikke behøver å være mer avanserte enn nødvendig.

1.6 Disposisjon

I **kapittel 2** vil ta for meg ulike anledninger hvor myten om Sparta har blitt appropriert på i en politisk sammenheng i tidsrom fra starten av første verdenskrig i 1914, frem til Sovjetunionen ble oppløst i 1991. Formålet med kapittelet er å vise hvor forskjellig anvendelsen av historien til Sparta, og myten rundt den, kan være, gjennom å vise til caser fra første og andre verdenskrig og den kalde krigen.

Videre i **kapittel 3** vil jeg se nærmere på antikkfilm som sjanger, og undersøke filmene *The 300 Spartans* fra 1962 og *300* fra 2006, i tillegg til tegneserien som *300* bygger på. Formålet med kapittelet er å se hvilke valg filmene gjorde i fremstillingen av perserne og spartanerne, og hvordan valgene gjort i begge filmene er formet av samtidens politiske og globale situasjon.

Til slutt vil jeg foreta en undersøkelse av dagens appropriasjoner av Sparta i **kapittel 4**. Her vil jeg se hvordan Sparta blir fremstilt i dagens politiske ytre høyre miljø, og hvilken innflytelse *300* har formet deres appropriasjon og forståelse av Sparta. Her vil jeg vise til

⁵⁴ Fenton & Parry (2022). S. 13-14.

hvordan Sparta brukes i sosiale medier og i ulike politiske bevegelser med en forbindelse til det ytre høyre, og hvordan den geografiske tilhørigheten former dens bruk.

Kapittel 5 inneholder et sammendrag av funnene fra de tidligere kapitlene og en konklusjon.

Kapittel 2 Bruken av Sparta til Politiske formål, 1914-1991.

I dette kapittelet vil jeg gjennomgå måter Sparta har blitt brukt i ulike politiske sammenhenger, og knytte dem opp til tre ulike verdenskonflikter som har definert sine tidsperioder, fra første verdenskrig i 1914 til slutten av den kalde krigen i 1991.

Først vil jeg se på den første verdenskrig og hvordan myten om Sparta ble anvendt i amerikanske aviser ved to ulike anledninger: for å fremme ett bestemt kvinneideal i Amerika, og til hedring av det belgiske forsvaret av Liège. Deretter vil jeg gjøre rede for bruken av Termopylene til politisk propaganda under andre verdenskrig gjennom å vise til to hendelser hvor slaget ble anvendt: slaget om Hellas i 1941 hvor de allierte styrkene brukte Termopylene til politisk propaganda, og slaget ved Stalingrad 1942-1943 hvor Nazi-Tyskland gjorde det samme. Til slutt vil se nærmere på hvordan amerikansk etterretning og academia forsøkte å forstå Sovjetunionens økonomiske modell under den kalde krigen, hvor Sparta ble brukt som et historisk eksempel for å forstå deres egen utenrikspolitiske situasjon og fiendens samfunnsstruktur.

2.1 Første verdenskrig

Denne delen deles inn i to: Første del vil jeg gjøre rede for hvordan arketypen om den patriotiske mor ble løftet frem i ulike medier i USA, og at den kan minne om idealet om den spartanske mor

Deretter vil jeg redegjøre for fremstillingen av slaget ved Liège i amerikanske medier, mer spesifikt avisen The New York Times, og hvordan både soldatene og selve forsvaret av den belgiske byen ble forbundet enten med verdier sterkt knyttet til Termopylene, eller direkte sammenlignet med Termopylene.

2.1.1 Spartanske mødre i Amerika

Ved starten av første verdenskrig ønsket den amerikanske regjeringen å forberede sine innbyggere på muligheten av krig, og på dette grunnlag oppsto det et behov for å fremme et spesifikt kvinneideal. Ana C. Garner og Karen Slattery redegjør for to arketyper av mødre; den patriotiske mor, og den gode mor. Den gode mor lever opp til verdier som vennlighet, mildhet, uselvisk tankegang og å vise omsorg for sine barn. Denne arketypen var ikke ansett som nyttig under krigstid, ettersom en slik kvinne var uvillig til å sende sine barn ut i krig, hvor en kan bli skadet eller drept.⁵⁵ Den patriotiske mor derimot, var villig til å overgi sine sønner til militærtjeneste, og ville anse dette som sin plikt og en æreful handling for sitt

⁵⁵ Garner & Slattery (2012). S. 14.

hjemland. Den amerikanske stat oppfordret kvinner gjennom pressen og nylige opprettede statlige organer til å gå fra rollen som god mor til patriotisk mor, og et av argumentene til Garner & Slattery er at den patriotiske mor gjenspeiles i myten om den spartanske mor.

Mye av vår oppfatning av spartanske kvinners holdninger, og forventninger til kvinner, har vi blant annet fra Plutarks «Sayings of Spartan Women» som vi finner i bok tre av hans samlede verk, *Moralia*. Verket inneholder utsagn tilskrevet kjente spartanske kvinner som Gorgo, datter av Kong Kleomenes I og kone til Kong Leonidas I, og utsagn tilskrevet ukjente spartanske kvinner. Jeg vil bruke to eksempler herfra for å vise «essensen» av den arketyriske spartanske moren.

Det første utsagnet, tilskrevet en ukjent kvinne, forteller om en kvinne som ga sin sønn et skjold og ba han om å returnere «enten med dette, eller på dette».⁵⁶ Hva som menes med «på dette» er omdiskutert, men de mest populære tolkningene er at kvinnen ber sin sønn om å falle død på sitt skjold evt. at han blir båret hjem på sitt skjold etter å ha falt i krig. Den sistnevnte tolkningen finner vi belegg for i samme bok av Plutark, under «Spartan Sayings» som skildrer en hendelse hvor Tynnichus, en poet dedikerer et epitaf til sin avdøde sønn, Thrasybulus. Epitafet begynner med å beskrive hvordan Thrasybulus ble båret livløs tilbake til Pitane på sitt skjold.⁵⁷

Historien rundt det andre utsagnet jeg vil trekke frem handler om en kvinne som begraver sin sønn idet en eldre kvinne går bort til henne. Den eldre kvinnen sier «stakkars kvinne, hvilken uhell!», der hun får til svar: «Nei, i himmelens navn, for et hell. Jeg oppdro han slik at han kunne dø for Sparta, og det er akkurat dette som har hendt meg».⁵⁸ Det utsagnene ovenfor viser er at spartanske mødre ble oppfordret, om ikke avkrevd, å ikke sørge over sine sønner og ektemenn som omkom i krig, men å feire deres død og motet som førte til deres skjebne, noe som var særegent for Sparta i det antikke Hellas.⁵⁹ I det siste utsagnet ser vi to ulike måter å se døden på; den eldre kvinnen representerer den «normale» holdningen til død i nær familie og møter den med sorg, mens moren representerer den spartanske holdningen, hvor død i krig er den største ære, og det forventede utfallet av å oppdra en sønn. Med dette kan vi gå videre og se hvordan denne arketypen var grunnmuren som den «patriotiske mor» arketypen skulle bygge videre på.

⁵⁶ Plutark *Moralia* (241.16).

⁵⁷ Plutark *Moralia* (235.51).

⁵⁸ Plutark *Moralia* (241.8).

⁵⁹ Garner & Slattery (2012). S. 19.

Den patriotiske moren som vi finner i USA har røtter tilbake til koloni og revolusjonstiden, men den dukker tydelig opp under borgerkrigen. Kvinner i både sør og nordstatene hjalp til i krigsinnsatsen, og var klar til å ofre både sønner og ektemenn på «alteret av patriotisk nødvendighet».⁶⁰ Mødre fra sørstatene skjulte ikke sin stolthet i uttalelser til lokale aviser hvor de snakket om å ha mistet sine sønner i krigen, om nødvendigheten om å stenge inne sin egen sorg og motvillig godta sin sønns valg om å verve seg.⁶¹ Lignende uttalelser som ble trykket i aviser under første verdenskrig skal vi se på om litt.

Da første verdenskrig brøt ut, valgte den amerikanske stat å holde fast ved sin nøytralitet, til tross for flere avtaler som var signert mellom USA og europeiske nasjoner som gikk ut på å opprettholde maktbalansen i verden. President Woodrow Wilson sin nøytralitetserklæring samme år forsikret ytterligere USA sin posisjon som nøytral.⁶²

Det var to posisjoner som dominerte i USA før det ble erklært krig mot Tyskland i 1917, skjønt ingen av sidene ønsket krig. Enkelte ønsket at USA skulle forberede seg på en krig gjennom å styrke det nasjonale forsvaret, noe som ble kalt for «preparedness» bevegelsen, mens den andre siden var pasifister som ønsket ingenting med krigen å gjøre.⁶³ Da USA meldte seg inn i krigen, ble aktivister som var imot verneplikten, som f.eks. pasifister, suffragister og mødre sett på som en trussel mot nasjonens moral. President Wilson skjønte at verneplikten og tyskernes angrep mot amerikanske fartøy ikke var nok til å garantere offentlig støtte for krigen i det lange løp, men at han så seg nødt til å vekke følelser av raseri og sinne for å opprettholde den nødvendige patriotismen og offerviljen som krigen krevde.⁶⁴

Med dette formålet ble to byråer opprettet: «The Committee of Public Information» (CPI), et statlig propagandabyrå og «The Council of National Defense» (CND), et byrå som skulle organisere innbyggerne sin krigsinnsats hjemme.⁶⁵ CPI, opprettet av president Wilson i 1917 gjennom «Executive Order 2594»,⁶⁶ appellerte til det emosjonelle, hvor budskapet handlet om nødvendigheten av å ivareta den amerikanske idealismen, å fremme demokratiets prinsipper, behovet for å forsvare USA mot en ondskapsfull fiende og å gjenopprette global orden. Gjennom en rapport skrevet etter krigen, i 1920 av George Creel, lederen av CPI, får vi et detaljert oversyn over det enorme omfanget organisasjonen hadde og de ulike redskapene de

⁶⁰ Ibid. S. 22.

⁶¹ Ibid. S. 22.

⁶² Ibid. S. 24.

⁶³ Ibid. S. 24.

⁶⁴ Ibid. S. 26.

⁶⁵ Ibid. S. 26.

⁶⁶ Wilson (1917).

besatte for å endre det offentlige syn på krigsinnsatsen. Kun ved å lese innholdsfortegnelsen ser vi at organisasjonens hadde underavdelinger som omhandlet alt fra nyheter, krigsutstillinger og krigsfotografering til tegneserier, filmer og kvinners arbeid hjemme under krigen.⁶⁷ Jeg har valgt å fokusere på CPI sin aktivitet, på grunnlag av en underseksjon av CPI kalt Nyhetsdivisjonen (The Division of News) som jobbet tett på amerikanske journalister og aviser hvor målet var å gi dem objektiv informasjon knyttet til hendelser i krigen som var nevneverdige, og ulik statistikk som offisielle dødstall.⁶⁸ I rapporten fra Creel finner vi en seksjon om Nyhetsdivisjonen, hvor han redegjør for omfanget av deres arbeid. Ifølge Creel publiserte divisjonen en spalte i hver avis daglig, noe han estimerte ville utgjøre 12,000 til 20,000 spalter i uken. I dette estimatet regner han ikke med «aviser og magasinartikler hvor vi ga eksklusiv informasjon til en skribent som kom til oss med en ide om hva han ville skrive om».⁶⁹ Dette viser ikke at CPI styrte narrative fullstendig, men det kan indikere at CPI hadde mye å si for hva som ble skrevet og publisert i amerikanske aviser. På bakgrunn av dette har jeg valgt ut tre nyhetsartikler, hvor de to første omtaler amerikanske mødre som jeg mener reflekterer verdiene til den spartanske mor som illustrert tidligere i kapitlet, og det siste eksemplet en reportasje om en amerikansk soldat som døde i kamp.

Det første eksemplet viser til den patriotiske morens holdning mot desertører eller menn som unngikk verneplikten. En amerikansk mor uttalte seg til avisen Oakland Tribune at hun heller ville at hennes sønn skulle dø i Frankrike, enn å være hjemme i USA mens han unngår sin plikt i en «skuddsikker jobb».⁷⁰ Her ser vi en holdning som minner sterkt om den spartanske moren som ber sin sønn komme hjem med eller på sitt skjold. Begge mødrene anser krigstjeneste som en plikt og noe som må gjennomføres, og at å falle i kamp er en bedre skjebne enn å være trygt hjemme.

Det andre eksemplet er fra The New York Times, hvor en Frk. Thomas Zanetti (fornavn ikke oppgitt) blir informert om at hennes sønn var meldt savnet etter at det militært transportskipet «The Lincoln» ble torpedert av en ubåt. Zanetti svarer «If this is the sacrifice for victory, I am perfectly satisfied».⁷¹ Svaret til Zanetti minner sterkt om fortellingen om den spartanske kvinnen som begraver sin egen sønn, i tillegg til den spartanske skikken om å ikke sørge sønners eller ektemenns dødsfall i krig. Den patriotiske kvinnen skal ikke vise sorg eller

⁶⁷ Creel (1920). S. III.

⁶⁸ Creel (1920). S. 13.

⁶⁹ Creel (1920). S. 14.

⁷⁰ Garney & Slattery (2012). S. 34.

⁷¹ Reports 27 Missing From The Lincoln (1918, 4 juni).

smerte over tap av sin sønn, men skal stenge det inne og være stolt over sønnen sitt valg og offer for landets fremtidige seier; de eneste følelsene som skal vises i offentlighet er stolthet og glede over sin sønns heroiske atferd og selvopoffrelse.⁷²

Det tredje eksemplet er en avisartikkel om Alan Seeger, en amerikansk poet og soldat som falt under slaget ved Somme i 4 juni, 1916. Ett år senere, 20. mai 1917, publiserer The New York Times sitt magasin en artikkel på en og en halv side om Seeger sitt liv som soldat basert på hans dagbok og brev han sendte hjem til Amerika. Blant skildringer av hans hverdag i krig og hans vei til å verve seg til fremmedlegionen i Frankrike, får vi innblikk i hans tanker rundt verdiene en soldat bør besitte, og hvilken goder et soldatliv kan by på. I hans dagbok, gjengitt i The New York Times, står det:

Nothing but good can befall the soldier, so he plays his part well. Come out of the ordeal safe and sound, he has had an experience in the light of which all life thereafter will be three times richer and more beautiful; wounded, he will have the esteem and admiration of all men and the approbation of his own conscience; killed, more than any man, he can face the unknown without misgiving – that is, so long as death comes upon him in a moment of courage and enthusiasm, not of faltering or of fear.⁷³

Sitatet er interessant ettersom vi her finner en oppsummering av alle verdier som den amerikanske patriotiske mor skal ha, og hvor lik denne arketypen er den spartanske mor. Uavhengig av skjebnen en soldat møter, så er det å kjempe i krig en fordel for livet. Det vil enten føre til en større verdsettelse av sitt ordinære liv, heder og ære fra sine medsoldater, eller en ren samvittighet i møte med døden. I samme artikkel nevnes et brev som Seeger sendte hjem til sin mor, hvor han ber henne om å ikke være engstelig for at han ikke kommer tilbake i live, ettersom sannsynligheten er stor for at han overlever. Om han ikke skulle vende tilbake, skriver Seeger «You must be proud, like a Spartan mother, and feel that it is your contribution to the triumph of the cause whose righteousness you feel so keenly».⁷⁴

2.1.2 Slaget om Liège

Tyskernes invasjon av nøytrale Belgia 4 august, 1914 gjennom grensebyen Liège kom som en overraskelse, da slaget både var det første slaget i det som skulle bli en verdenskrig, mens også verdens første møte med den nye, moderne krigføringen som krigen kom til å

⁷² Garney & Slattery (2012). S. 34.

⁷³ Alan Seeger's Prose Record of the Great War (1917, 20 mai).

⁷⁴ Ibid.

representere.⁷⁵ Kampene resulterte i betydelige tap på begge sider og var en blodig start på verdenskrigen. Belgiernes uventede motstandsdyktighet førte til stor oppmerksomhet rundt i Europa og i USA.⁷⁶

Amerikanske journalister ble sent til Brussel for å rapportere om slaget til amerikanske aviser, deriblant The New York Times, hvor belgierne ble hedret som «heroiske», «energiske» og «beundringsverdige».⁷⁷ De første dagene går det relativt bra for de belgiske styrkene, hvor spesialkorrespondent Martin H. Donohoe skriver:

«Confident in their strength, the Seventh, Ninth and Tenth corps, comprising the Third German Army, was thrown in full strength against the Liege defenses, only to recoil broken and shattered».⁷⁸

Videre beskrives den tyske kommandørens holdninger som uforsiktig og fast bestemt på å innta byen uansett hva det skulle koste, og at tyskernes taktikk om å sende enorme mengder soldater mot de belgiske festningene har vist seg å være totalt mislykket, takket være den modige innsatsen til en håndfull belgiske soldater.⁷⁹ The New York Times rapporterte at det belgisk forsvaret besto av omtrent 25,000 belgiske soldater, i motsetning til de 40,000 tyske soldater. Til tross for deres heroiske motstand var det bare et spørsmål om tid før belgierne ble overvældet av den tallmessig overlegne fienden.⁸⁰

Det vi ser går igjen, er fremstillingen av Belgia som en nøytral part som har blitt tvungen inn i krigen av en mektig og nærmest uovervinnelig fiende, som skyr ingen midler for å vinne kampen. Tyskernes mål for å unngå en tofrontsrigg var å angripe og krysse Belgia for å så raskt angripe Frankrike mens de ikke ventet det, og dermed sette begge land ut av spill. Belgias uventede og heroiske forsvar forsinket tyskerne lenge nok til at britiske og franske styrker kunne organisere et forsvar av Paris, og dermed ødelegge tyskernes plan om en rask seier i vest. Fremstillingen av det belgiske forsvaret minner om beskrivelser av spartanerne ved Termopylene, som på lignende vis holdt perserne unna lenge nok til at resten av de greske bystatene kunne omgrupperes. Denne parallellen til Sparta dukker opp i The New York Times, hvor de skriver «there has been nothing like it since the Thermopylae of old».⁸¹ Denne

⁷⁵ De Schaepdrijver (2004). S. 1-2.

⁷⁶ The Prowess of the Belgians (1914, 7. august).

⁷⁷ Severe Check to German Arms in the First Belgian Fight (1914, 6. August).

⁷⁸ Donohoe (1914).

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ German Columns Break Into Liege Defense – Belgians Fight On (1914, 7. August).

⁸¹ Ibid.

koblingen forsterkes ytterligere når den amerikanske poeten Percy MacKaye publiserer diktet «The Lads of Liege» i The New York Times 2. september 1914, og senere i sin egen diktsamling kalt «The Present Hour»:

("Horum omnium fortissimi sunt Belgae."—Caesar's "Commentaries")

“The lads of Liege, beyond our eyes
They lie where beauty’s laurels be
With lads of old Thermopylae
Who stayed the storming Persians.

The lads of Liege, on glory’s field
They clasp the hands of Roland’s men,
Who lonely faced the Saracen
Meeting the dark invasion.

The lads – the deathless lads of Liege,
They blazon through our living world
Their land – the little land that hurled
Olympian defiance.

(...)

They bar his path, they hold their pass,
They blaze in glory of the Gaul
Till Caesar cries again "Of all
The bravest are the Belgians!"

O lads of Liege, brave lads of Liege,
Your souls through glad Elysium
Go chanting: horum omnium
Fortissimi sunt Belgae!”⁸²

Sitatet «Horum omnium fortissimi sunt Belgae», fra Julius Cæsars *Kommentarer til gallerkrigen*, forekommer tre ganger i diktet og kan oversettes til «av alle (de galliske) folkeslagene, er belgierne de modigste».⁸³ Diktet er en hyllest til de modige belgiske soldatene ved Liège, hvor MacKaye trekker klare linjer ikke bare til slaget ved Termopylene (With lads of old Thermopylae/ Who stayed the storming Persians), men også til slaget ved Roncevaux. Kort fortalt gikk slaget ut på at Karl den Store sin hær ble offer for et bakholdsangrep fra de muslimske sarasenerne, som resulterte i at baktroppen ble stående igjen og holdt angrepet unna. Roland var en av kommandørene som falt under slaget (They clasp the hands of Roland’s men). MacKaye forankrer belgierne sitt forsvar av Liège i historien blant de største og heroiske forsvarskampene gjennom historien.

⁸² MacKaye (1914). S. 8.

⁸³ Cæsar *The Gallic Wars* 1.1, overs 1869. Norsk oversettelse fra engelsk er min egen.

Diktet fikk og plass i en rapport utgitt i 1924 kalt *Latin in High School*, som diskuterer den klassiske undervisningen på videregående skoler i USA, med et fokus på å nå frem til datidens og fremtidens latinlærere.⁸⁴ Diktet er plassert under «Miscellaneous»,⁸⁵ så hvor stor oppmerksomhet diktet egentlig har fått i amerikanske læreverker er uklart. Men dets inklusjon kan tyde på at enkelte elever og studenter ble eksponert for diktet og Liége sin kobling til Termopylene.

2.2 Andre Verdenskrig

Helt siden nazistene kom til makten, har de gjentatte ganger forsøkt å danne en parallell mellom seg selv og antikken. Dette ble gjort både for å forankre sin maktposisjon i en respektabel og beundringsverdig fortid, samt å legitimere sin makt med å koble seg på en antikk tradisjon som de påsto å videreføre.⁸⁶ Tyskerne har en lang tradisjon med idealisering av Sparta, selv om den ikke var universell, så er det en sammenhengende tradisjon som har sitt opphav mot slutten av 1700-tallet. Friedrich von Schlegel anså den doriske stammen, spesielt spartanerne, som den mest eksemplariske greske folkeslag. Denne ideen blir fanget opp av Karl Ottfried Müller som tolket ideen gjennom samtidens politiske syn, og i hans hovedverk *Die Dorier*, utgitt i 1820, fremstilte Müller Sparta som den ypperste versjonen av den doriske rase og som en bystat resten av Hellas burde etterligne.⁸⁷ Deretter, for å kunne kalle grekerne for tyskernes forfedre, ble teorier om grekernes opphav etablert, hvor det hevdes at en germansk stamme skal ha immigrert østover og kolonisert den peloponnesiske halvøyen rundt år 1100 fvt. og etablert bystaten Sparta.⁸⁸ Sparta ble i tillegg særdeles ettertraktet som etterligningsmodell for nazismen på grunn av deres eugeniske praksiser relatert til barnefødsler og ekteskap, som ble forklart av nazistene som spartanernes ønske om å oppnå raserenhet.⁸⁹ Gjennom teorien om den doriske invasjonen blir spartanerne om til tyskernes forfedre, og den antikke tradisjonen som Sparta bærer på har nå blitt en tysk tradisjon.

Sparta har og hatt en sentral rolle i eliteutdanningene i Tyskland, hvor selvidentifikasjon med Sparta og spartanske verdier sto sterkt. Dette ser vi i form av de prøyssiske kadettskolene fra 1717 til 1920, hvor skolene ble formet etter den spartanske agogen. Senere, ved Napolas, som var en rekke nazistiske eliteskoler, var Sparta mindre brukt som en praktisk modell som skulle

⁸⁴ Miller (1924). S. 7-8.

⁸⁵ Miller (1924). S. 27.

⁸⁶ Watt (1985). S. 871.

⁸⁷ Roche (2012). S. 316.

⁸⁸ Amadou (2019). S. 127.

⁸⁹ Roche (2012). S. 316.

etterlignes, og fungerte mer som et ideologisk og rasemessig ideal som skulle legitimere tyskerne på et «biologisk» vis⁹⁰, og å lære fremtidens tyske ledere å verdsette idealer som lydighet, selvpoppofring gjennom å vise til Leonidas sitt heroiske eksempel ved Termopylene.⁹¹ Idealet om selvpoppofrelse vil vi møte igjen under slaget ved Stalingrad. Selv om nazismen hadde et mer systematisk forsøk på å koble seg til Sparta, var de ikke alene om å anvende Sparta i nødens stund.

Eliteutdanning i England på 1800- og 1900-tallet i form av deres «public schools» har også sett til Sparta for inspirasjon når det gjelder skolens struktur og verdigrunnlag. Skolene, i likhet med den spartanske *agogen*, fjernet elevene fra sine familier og hadde dem boende på skolens område fra de var åtte år gamle frem til de fylte 19. Utdanningen deres besto av tung fysisk trening og verdiopplæring som ble slått inn i elevene med pisk og stokk. Den akademiske og litterære utdanningen elevene fikk var lagt opp til å forme elevenes personlighet etter spesifikke mål. Skolene, i likhet med *agogen*, la stor betydning i å vise mot under alle omstendigheter og en villighet til å dø i krig for fellesskapet beste og etableringen av et hierarki som til enhver tid skulle respekteres.⁹² Anton Powell har også vist at skolenes referanser til Sparta ikke bare var iøynefallende, men også er positivt ladet. Forholdene ved skolene blir beskrevet av skolene som «spartan» selv i dag, og referanser til Sparta finner vi også i skolenes motto og skolesanger.⁹³

Jeg vil ta for meg to tilfeller under andre verdenskrig hvor Termopylene blir anvendt til krigspropaganda: Det første tilfeller forekommer når de kombinerte britiske og greske styrkene tapte slaget om Hellas i 1941, og det andre eksempelet er i perioden som leder opp til tyskernes nederlag og overgivelse til russerne ved Stalingrad i 1943.

2.2.1 Slaget om Hellas

6. april 1941 invaderer Tyskland både Hellas og Jugoslavia. Tyskerne inntar Jugoslavia raskt og effektivt ettersom landet trues på fire forskjellige fronter, noe som resulterer i at deres styrker blir for tynt spredt til å forsvare noen av grensene sine. Beograd faller 17 april, kun 11 dager etter tyskernes invasjon. Gjennom deres erobring av Jugoslavia har tyskerne nå tilgang til et tog-nettverk som gjør transport og mobilisering av tropper inn i nordlige Hellas lettere,

⁹⁰ Roche (2013). S. 243.

⁹¹ Roche (2013). S 231-232.

⁹² Powell (2018). S. 730-731.

⁹³ Powell (2018). S. 726-727.

samt mulighet til å reise ned Hellas sin vestlige kyst, hvor de kan omringe og etablere seg bak det allierte forsvaret.⁹⁴

De allierte styrkene som kjempet i Hellas, besto av soldater fra England, Australia og New Zealand, i tillegg til de eksisterende greske troppene som kjempet langs grensen til Bulgaria og i Albania. Deres kombinerte motstand mot den overlegne tyske hæren blir gradvis forflyttet sørover ned til Termopylene, hvor samtlige avdelinger og tropper omsider evakuerer fra.⁹⁵

Termopylene, som ligger i det sørlige Hellas, men nord for Athen, ble holdt fra 20 april da de kombinerte allierte styrkene ankommer Termopylene, til 25 april da styrkene trakk seg tilbake fra området. Retretten førte til store tap av både soldater og stridsvogner. Soldatene ved Termopylene sto uten luftstøtte eller stridsvogner mot tyskernes luftvåpen og stridsvogner, samt betydelig flere soldater. Kamper brøt ut mellom de tyske og allierte styrkene 22 april, men etter å ha holdt tilbake tyskerne i tre døgn, ble de allierte styrkene beordret til å trekke seg tilbake fra Termopylene 25. april, noe som ga resten av styrkene i Hellas tid til å gjennomføre en total tilbaketrekning og å forlate landet.⁹⁶ Det offisielle nederlaget til de allierte styrkene og en fullstendig evakuering av Hellas kom første 29. april 1941.⁹⁷

Etter å ha seiret ved Termopylene, gjorde ikke tyskerne noe poeng av å danne en historisk parallell til spartanerne. Dette var nok av hensyn til at i en historisk sammenligning ville tyskerne blitt identifisert med perserne, noe som ville være i strid med deres forsøk på å gjøre spartanerne om til en form for proto-tyskere, og av rasemessige årsaker blitt problematisk å få til. Tyske aviser som rapporterte eller skrev om tyskernes seier ved Termopylene, skrev om tyskernes seier og vellykkede fremrykk i Hellas, hvor Termopylene blir nevnt ved navn, men Leonidas og spartanerne nevnes ikke.⁹⁸ Narrativet som blir opprettet istedenfor er at tyskerne har kjempet og vunnet mot de allierte, og har erobret et historisk viktig sted.⁹⁹

⁹⁴ Brewer (2019). S 21-22.

⁹⁵ Brewer (2019). S. 22-23.

⁹⁶ Brewer (2019). S. 28-29.

⁹⁷ Brewer (2019). S. 30.

⁹⁸ Watt (1985). S. 875.

⁹⁹ Amadou (2019). S. 132.

Britene derimot, var raskt ute med å trekke den historiske parallellen tyskerne hadde unngått, og anvendte nederlaget til sin fordel. Kun en dag etter at de allierte styrkene sitt nederlag og evakuering fra Hellas, publiserer det populære satiremagasinet Punch 30. april 1941 en fullsides satiretegning kalt «After Thermopylae» (Figur 1). I tegneserien ser vi en spartansk hoplitt med et skjold som står bak to allierte soldater, en ANZAC¹⁰⁰ soldat og en gresk soldat som står side ved side. Hoplitten har «Lacedaemonia» skrevet på skjoldet, som er grunnen til at vi kan identifisere hoplitten som en spartaner, ettersom Lacedaemonia (Lakedaimon på norsk), er det antikke navnet på området Lakonia i dagens Hellas hvor Sparta og Termopylene befinner seg. Symbolikken i tegningen er tydelig: De allierte har tapt slaget ved Hellas, men styrkene gjorde en heroisk innsats og et modig forsvar av Hellas i ånden til Leonidas og grekerne som forsvarte samme plassen mot perserne. Tradisjonen og ånden til Sparta lever videre gjennom denne hendelsen, og en seier er i sikte til tross for et tapt slag.

AFTER THERMOPYLÆ

Fig. 1: «After Thermopylæ». Av E.H Shepard. Tegneserie i satirebladet Punch, hvor en spartansk hoplitt er fremstilt sammen med allierte soldater. Kilde: Punch Magazine, 30. april 1941. https://magazine.punch.co.uk/image/I0000C0_5JmNBHos

¹⁰⁰ Kort for Australian and New Zealand Army Corps.

Ni år senere når Winston Churchill, statsminister i Storbritannia under andre verdenskrig, skriver om slaget om Hellas og hendelsene som utspilte seg, forteller han at han ikke hadde gitt opp håp om en siste motstand ved Termopylene. Dette til tross for at de greske styrkene i Albania nylig hadde overgitt seg, og tyskerne sin sakte, men jevne progresjon mot posisjonen hvor de allierte styrkene oppholdt seg. Churchill spør retorisk: «The intervening ages fell away. Why not one more undying feat of arms?». ¹⁰¹ Uten å nevne Leonidas og hans spartanere ved navn, trekker Churchill en historisk parallell mellom de allierte sitt forsvar av Termopylene, og den greske motstanden mot en suveren persisk invasjon år 480 fvt.

2.2.2 Slaget ved Stalingrad

Der hvor slaget ved Hellas representerte en av flere i en rekke viktige seiere for Tyskland, var slaget ved Stalingrad et vendepunkt både for krigen ved Østfronten og hele andre verdenskrig. Tyskernes nederlag viste verden at tyskerne ikke var uovervinnelige, og førte til et sterkt propagandabehov.

Lenge før tyskerne offisielt overga seg ved Stalingrad i 1943, mellom 31. januar og 2. februar, begynte det nazistiske propagandaapparatet å danne et narrativ hvor legenden om Leonidas og hans spartanere ved Termopylene ble brukt for alt det var verdt. Paralleller mellom spartanernes heroiske forsvar av Hellas mot den persiske invasjonen fra øst og tyskernes «forsvar» av Stalingrad mot russerne ble opprettet. Detaljer som at tyskerne var den invaderende parten i konflikten, ble av åpenbare grunner ikke inkludert i denne fortellingen. På samme vis som Leonidas og hans soldater hadde gitt resten av Hellas nok tid til å kunne vinne krigen mot perserne ved Salamis, ville nazistene formidle at slaget ved Stalingrad hadde hatt en lignende funksjon som ville gi tyskerne tid til å forberede sitt forsvar og motangrep. ¹⁰²

30. januar 1943 under tiårsjubileet av *Die Machtergreifung*, den politiske prosessen som endte med at nazistene satt med makten og Hitler sin utnevning til rikskansler, holdt Hermann Göring en tale i Berlin foran en nøye utvalgt og lojal gruppe av partimedlemmer og soldater for å feire jubileet. Talen ble videresendt til soldatene som var omringet og fanget ved Stalingrad, og som enda ikke hadde kapitulert:

"Only one sentence stands in this narrow pass: "Wanderer, when you arrive at Sparta, report that you have seen us lying here, as the law commanded." And one day the history of our own times will read that "should you come to Germany, then report that

¹⁰¹ Churchill (1950). S. 202.

¹⁰² Chapoutot (2016). S. 374-375.

you have seen us fighting in Stalingrad as the law, the law of national safety commands."¹⁰³

Talen ble publisert offentlig som Görings «*Appell an die Wehrmacht*», og var skreddersydd til å møte partiets propagandabehov da et nederlag ved Stalingrad var høyst forventet.¹⁰⁴ Göring spiller på den tyske oversettelsen av et epitaf av Simonides fra Keos dedikert til Leonidas og hans spartanere sitt offer ved Termopylene, som vi finner i Herodots *Historie*.¹⁰⁵ Göring legger opp til at soldatene ved Stalingrad skal følge eksemplet til Leonidas og kjempe til siste mann, og aldri overgi seg.

Ut ifra intervjuer med tyske krigsfanger tatt til fange ved Stalingrad, samt dokumenter som ble beslaglagt etter tyskerne overga seg, skrev den tyske forfatteren Theodor Plievier den historiske romanen *Stalingrad*, skrevet og utgitt i Russland 1945 og utgitt senere samme året i Tyskland. Göring sin tale blir gjengitt i romanen og siterer i detaljer hvordan parallellen mellom tyskerne ved Stalingrad og spartanerne ved Termopylene ble opprettet, og de tyske soldaters frustrasjon over et åpenbart forsøk på å gjøre et totalt nederlag og deres lidelse om til et heroisk propagandamoment som ikke kunne vært lenger unna sannheten. De tyske soldatene følte seg forlatt av sine overordnede, og var i stand til å se at verken Göring eller deres kommanderende offiser, feltmarskalk Paulus, var villig til å følge Leonidas sitt eksempel ved å dø med sine menn. På bakgrunn av kildematerialet til Plievier, er det grunn til å tro at hans beskrivelse av tyskernes holdning og reaksjon til Görings sin tale er troverdige:

106

På samme vis som Göring hadde anvendt Leonidas og Termopylene, benytter Goebbels den samme historiske parallellen i sin beryktede «totale krig» tale, hvor han beskriver Sparta som et samfunn bestående av *homoioi*, spartanske likemenn, samlet rundt en nasjonal tilhørighet og krig som trosset alle klasseskiller. Spartanerne, med sin ekstreme offervilje, hardhet og helhetlig vielse til krig skulle være et eksempel å følge i den totale krigen som lå i Tyskland sin fremtid.¹⁰⁷ Gjennom slik bruk av Leonidas, særlig i talen til Göring, blir Leonidas gjort om til et symbol hvor han står for det ultimate heroiske offer som banet vei for en fremtidig seier ved å holde fienden opptatt og på avstand, og gjør et knusende nederlag om til et symbol som

¹⁰³ Baird (1969). S. 197.

¹⁰⁴ Watt (1985). S. 874.

¹⁰⁵ Herodot *Histories* VII, 228.

¹⁰⁶ Watt (1985). S. 875.

¹⁰⁷ Chapoutot (2016). S. 222 & 373-74.

skal gi håp og selvtillit til tyske soldater i en tydelig håpløs situasjon. Selv et totalt nederlag hadde en positiv funksjon i det lange krigsløpet.

Det vi ser både i den allierte bruken og nazismens bruk av Termopylene, er hvordan begge sidene prøver å gjøre sine tap i et slag om til en moralsk seier, og et forsøk på å spinne noe negativt om til noe positivt. Om analogien passer, er en annen sak, særlig i nazismens tilfelle hvor de var den invaderende parten i begge konflikter. Verken de allierte eller nazismen lever opp til Leonidas sitt eksempel: I 1941 er evakueringen vellykket hvor både luftvåpen, offiserer og annet militært personell klarer å trekke seg tilbake, og det kjempes ikke til siste mann i et heroisk siste forsvar slik Leonidas og hans spartanere gjør ved Termopylene. I det minste kan britene bruke det faktum at soldatene som falt under forsvaret av Termopylene muliggjorde denne suksessfulle retretten og på denne måten lever opp til Leonidas sitt eksempel.

Nazistene, derimot, som den invaderende parten i begge konflikter, forsøker å gjøre deres mislykkede invasjon om til noe heltmodig og beundringsverdig når slaget til slutt tapes på grunn av ledelsens inkompetanse. Ved Stalingrad er det de tyske soldatene som må betale prisen for deres «forsvar» av Stalingrad, og de eneste som blir oppfordret til å følge Leonidas sitt eksempel.. Nazistenes forsøk på å opprette en historisk kobling mellom sitt nederlag og Sparta ser ut til å stamme mer fra et uventet nederlag som et resultat av å ha undervurdert sine fiender, og et ønske om å rettferdiggjøre svake militære valg, enn et bevisst strategisk nederlag.

Det som er interessant er måten de ulike partene i krigen velger å bruke den samme historien/myten på, hvor de alliertes bruk virker mer gjennomtenkt, mens en får et inntrykk av at nazistene skyter fra hoften i deres anvendelse av Sparta og Leonidas til tross for innsatsen som ble lagt i å opprette deres sammenligning.

2.3 Den Kalde Krigen

Der hvor nazistene og resten av Europa identifiserte seg selv med Sparta, var en lignende sammenligning til Sparta ikke å finne i Sovjetunionen. Derimot utviklet amerikanerne gradvis utover 70-tallet en Sovjet/Sparta analogi; blant utenrikspolitiske diskusjoner om Sovjetunionen, hvor en forsøker å forstå både Sovjetunionen sine økonomiske prioriteringer og dets samfunnsstruktur, var det flere som anvendte Sparta som sammenligningsgrunnlag for Sovjet. Hodkinson identifiserer tre opphav til Sparta/Sovjet analogien: En politisk skandale tidlig på 70-tallet som kom til å inkludere flere høyrangerte amerikanske politikere; en

akademisk diskusjon som startet tidlig på 70-tallet gjennom en publisert monografi og en rekke forelesninger i komparativ historie ved Yale, som sammenlignet Sovjet og Sparta hovedsakelig basert på en økonomisk og samfunnsstrukturell likhet, og den siste stammer fra amerikansk etterretning sin analyse av Sovjetunionen sin økonomiske struktur.¹⁰⁸

Selv om Sovjet/Sparta analogien ikke begynner å utvikle seg før på 70-tallet, blir den kalde krigen stadig sammenlignet med den peloponnesiske krigen, nærmere bestemt forholdene som eksisterte i Athen før krigen brøt ut. Konflikten mellom det demokratiske, marinebaserte Athen kontra den totalitære, landbaserte Sparta blir brukt som en allegori for deres egen tid rundt 50-tallet. Derimot ligger fokuset i denne allegorien på likheten Athen og USA, hvor Sparta blir nevnt sjeldent og Sovjetunionen nærmest aldri, verken i utenrikspolitiske diskurser eller akademiske publikasjoner. Interne trusler blir vektlagt som det en skal lære av konflikten og grunnen til Athens kollaps.¹⁰⁹

Den politiske bakgrunnen stammer fra en skandale som fant sted under president- og senatsvalget i 1976, hvor hovedpartene i skandalen var Henry Kissinger, nasjonal sikkerhetsrådgiver under den republikanske presidenten Richard Nixon, og Admiral Elmo R. Zumwalt, nylig utvalgt til operasjonsleder for maritime operasjoner i den amerikanske marinen. En samtale mellom Kissinger og Zumwalt som fant sted 28. november 1970 ble gitt oppmerksomhet etter Zumwalt, som i 1976 stilte som demokratenes senatoriske kandidat, hadde gjennom sin valgkamp kritisert Kissinger sin villighet til å inngå avtaler med Russland, hvor russerne kom seirende ut av avtalene Kissinger tilsynelatende var villig til å inngå. Kilden for Zumwalt sin kritikk var samtalen hans med Kissinger i 1970, og var basert på Zumwalt sine notater som han hevdet ble skrevet like etter samtalen fant sted.

I sine notater skriver Zumwalt at Kissinger mener at USA har passert sitt historiske høydepunkt, og at USA er på vei nedover og det ikke kan stoppes av en politisk utfordrer. I lys av dette hevder Kissinger (ifølge Zumwalt) at hans jobb nå har blitt å forhandle den beste avtalen han kan klare, ettersom russerne er i den dominerende posisjonen. Historien vil dømme han som forhandlet en avtale som gagnet russerne, men at det amerikanske folket er skyldig i at dette skjedde på grunn av deres manglende utholdenhet til å holde følge med russerne, som er «Sparta to our Athens».¹¹⁰ Kissinger benekter at Zumwalt sin gjenfortelling av deres samtale er sannheten, men til tross for denne benektelsen blir Zumwalt sine notater

¹⁰⁸ Hodkinson (2012). S. 350.

¹⁰⁹ Hodkinson (2012). S. 344-346.

¹¹⁰ Hodkinson (2012). S. 350. Parafisering til norsk er min egen.

brukt som kilde både i et innlegg i *The Washington Post*, og av Ronald Reagan i sin valgkamp for å bli det republikanske partiet sin presidentkandidat i et forsøk på å sette Kissinger i et dårlig lys:¹¹¹

«Dr Kissinger is quoted as saying that he thinks of the United States as Athens and the Soviet Union as Sparta. “The day of the United States is past and today is the day of the Soviet Union.” And he added” ...My job as Secretary of State is to negotiate the most acceptable second-best position available¹¹².”

Kontroversen ble så alvorlig at President Ford så seg nødt til å gjenta Kissinger sin benektelse på disse uttalelsene i sin egen tale 2. april 1976. Det er vanskelig å verifisere Kissinger sine uttalelser eller Zumwalt sine notater på grunn av samtaleens private opphav, og at diskusjonen består av deres ord mot hverandre. Derimot finnes det tidligere uttalelser fra Kissinger som gjør det mer sannsynlig at Kissinger kan ha uttalt seg slik Zumwalt påstår, noe Hodkinson peker på i sin artikkel.¹¹³ Ut fra en pressekonferanse som dessverre ikke er datert, beskriver Kissinger den kalde krigen som en ny peloponnesisk krig mellom USAs «Athen» og Sovjets «Sparta».¹¹⁴

Hendelsen utgjør et brudd med tidligere sammenligninger av den kalde krig med den peloponnesiske krig, ettersom en mer direkte Sparta/Sovjet analogi blir opprettet, særlig i omtalen av kontroversen i *The Washington Post*, hvor sammenligningen av USA/Sovjet med Athen/Sparta går igjen, men denne gangen blir Sparta/Sovjet beskrevet som sterke og disiplinerte, i motsetning til en svekket USA/Athen.¹¹⁵

Det som er interessant i denne kontroversen, er ikke bare at Sparta/Sovjet analogien begynner å gro frem her, men også hvilke personer som er involvert. Kjente politikere som Henry Kissinger, en amerikansk president Gerald Ford og en fremtidig president Richard Nixon vil tilsi at denne måten å tenke om Sovjetunionen på ikke var eksklusiv for den akademiske kretsen, men at den hadde spredt seg blant toppsjiktet i amerikansk politikk, og med den mye oppmerksomhet blant den amerikanske befolkningen.

¹¹¹ Hodkinson (2012). S. 350-351.

¹¹² Reagan 1976, sitert i Hodkinson (2012). S. 351.

¹¹³ Hodkinson (2012). S. 351.

¹¹⁴ Hodkinson (2012). S. 351.

¹¹⁵ «The Sonnenfeldt Doctrine», *The Washington Post* 28 mars, 1976, slik den forekommer i Hodkinson (2012). S. 350.

Rundt samme tid som Kissinger/Zumwalt skandalen, blir en mer akademisk fokusert diskusjon etablert: grunnlaget for den akademiske analogien forekommer først i den konservativ historikeren Donald Kagan sitt verk *The Outbreak of the Peloponnesian War* fra 1969. I denne monografien sammenligner han russerne med spartanerne kun i en kort setning, men ellers er parallellen til den kalde krigen fraværende.¹¹⁶ Senere blir denne analogien utdypet videre i forelesninger som Kagan holdt ved Yale University som blir publisert så sent som 1995 under tittelen *On the Origins of War and the Preservation of Peace*. Gjennom fem kapitler diskuterer Kagan starten på fire kriger gjennom historien (den peloponnesiske krigen, punerkrigene, første og andre verdenskrig), hvor han dedikerer det siste kapittelet til hendelsen som nesten gjorde den kalde krigen i vesten varm, Cubakrisen.

Etter å ha diskutert årsaken til den kalde krigen, dedikerer Kagan et avsnitt til å reflektere over likhetene mellom forholdene under den kalde krigen og etter den peloponnesiske krigen (Hodkinson påpeker her at det er uvisst om Kagan her mener ved begynnelsen av, under den peloponnesiske krigen, eller etter perserkrigene.)¹¹⁷ Kagan påpeker at omstendighetene rundt de to krigene har fundamentale likheter; verden er delt i to, og to mektige rivaler både frykter og er skeptiske til hverandre: Det var vanlig i vesten å identifisere USA med Athen på bakgrunn av dens åpne, individualistiske og demokratiske samfunn, mens en samtidig identifiserer Sovjetunionen med Sparta på bakgrunn av deres kommunistiske og statsfikserte samfunn. Kagan understreker derimot at likheten kun kan trekkes blant interne likheter i samfunnet, ettersom om en sammenligner deres utenriksaffærer, så ledet Sparta et forbund bestående av flere uavhengige stater som ligner mer på NATO enn på Warszawapakten, mens det Athenske sjøforbundet lignet mer på Warszawapakten. På bakgrunn av dette distanserer Kagan seg fra Sparta/Sovjet analogien når det kommer til utenrikspolitiske aspekter, men aksepterer den for en samfunnsstrukturell anvendelse.¹¹⁸

Under etterretningsdrevet analyse blir en Sparta/Sovjet allegori anvendt for å forstå Sovjetunionen sin økonomiske struktur. En konfidensiell artikkel kalt «The many burdens of defense in Soviet Union» ble skrevet av Rush V. Greenslade i 1970, en senioranalytiker for CIA (Central Intelligence Agency). Greenslade sin artikkel var en videreføring av en pågående diskusjon mellom analyser gjort innenfor og utenfor CIA, som gikk ut på å undersøke effekten av endringene gjort i militærbudsjettet på siviløkonomien. Artikkelen gikk

¹¹⁶ Hodkinson (2012). S. 352.

¹¹⁷ Hodkinson (2012). S. 383.

¹¹⁸ Kagan (1997). S. 444-445.

spesifikt ut på å argumentere imot CIA sine kritikere, som mente at en økning av overførte ressurser fra forsvar til siviløkonomien ville bidra til en økning av Sovjets BNP. Ved å vise til det Greenslade kaller et «ekstremt eksempel fra historien»¹¹⁹ bruker han Sparta til å vise til et antikt samfunn som var dedikert til krig, både i fred og krigstider. Han bruker Sparta for å vise til et problemene med å regne ut BNP-nivået i Sparta, ettersom spartanerne kun var opptatt med krig, og overløt alt annet arbeid til helotene, noe som gjorde at det ikke var noe overlapp mellom forsvar og sivil sektor i økonomien: Helotene, som sto bak produksjonen av alt som kunne handles med, var ikke kjøpt på markedet, men var i Sparta sin «besittelse».

Den eneste måten et overlapp mellom sivil og forsvarsøkonomi kunne oppstå, var gjennom en radikal endring i Sparta sin samfunnsstruktur og politikk. Greenslade drar dette videre over til Sovjetunionen, og sier at på samme måte som Sparta sin økonomi var delt i to, finner vi det samme i Sovjetunionen; store deler av den militære produksjonen er totalt separert fra den sivile produksjonen gjennom to unike organisatoriske underordninger og forskjellige regler på hver sektor. På grunnlag av dette konkluderer Greenslade med at ressurser i Sovjet ikke alltid kan omfordeles fra militæret til sivilbefolkningen.¹²⁰

En videreutvikling av Greenslade sine argumenter finner vi i Abraham S. Becker sin rapport *The Burden of Soviet Defense: A political-economic essay* fra 1984. Hodkinson identifiserer rapporten som en sentral hendelse hvor analogien mellom Sovjet og Sparta sin militarisme blir introdusert i amerikansk etterretningsanalyse som ville spille en stor rolle på 80-tallet, til tross for at Becker eksplisitt sier «The USSR is not a modern-day Sparta».¹²¹ Fremtidige diskusjoner fokuserer hovedsakelig på militarismen som de finner i begge samfunnene, noe vi spesifikt finner under den amerikanske kongressen sin høring kalt «Allocation of Resources in the Soviet Union and China», hvor visedirektøren for etterretning i CIA, Robert M. Gates sier at «The Soviet Union is much like Sparta. Virtually the entire economy and society is organized in a way in which the military and its needs receive first priority.»¹²²

Den etterretningsbaserte og akademiske linjen for Sparta/Sovjet allegorien kulminerer i Alvin H. Bernstein sin rapport *Soviet Defense Spending: The Spartan Analogy*. Bernstein tok sin doktorgrad fra Cornell med Donald Kagan som veileder, før han ble professor i klassisk historie ved samme universitet i 1969. Etter hvert byttet han karriereretning på 80-tallet, og

¹¹⁹ Hodkinson (2012). S. 356.

¹²⁰ Hodkinson (2012). S. 356

¹²¹ Hodkinson (2012). S. 360.

¹²² Hodkinson (2012). S. 364.

var noen år ved sjøkrigsskolen før han endte opp i forsvarsdepartementet i 1989, hvor han fikk stilling som «Assistant Deputy Under Secretary of Defense for Policy Planning», noe som grovt kan oversettes til underdirektør for forsvarsministeren, hvor han hadde ansvar for politikkplanlegging.¹²³ Bernstein tar utgangspunkt i sin sammenligning av Sparta og Sovjet ved å posisjonere seg på samme side som tidligere forskning på Sparta/Sovjet allegorien, blant annet rapportene til Greenslade og Gates, som ble dekket tidligere i kapittelet. Målet til Bernstein er å vurdere om Sparta er et godt eksempel å anvende til å sammenligne og forstå Sovjetunionen på, noe vi ser i hans konklusjon hvor han skriver:

«This analysis has tried to present to students of the Soviet economy the information they need to judge in what respects classical Sparta serves as an enlightening analogue».¹²⁴

Gjennom sin analyse er Bernstein meget forsiktig i å trekke konklusjoner eller å trekke sammenligningene lenger, noe Hodkinson også peker på i sin lesing av artikkelen.¹²⁵ Derimot drar Bernstein en klarere parallell mellom Sovjet og Sparta i oppsummeringsdelen av artikkelen, som er plassert i starten av artikkelen. Bernstein trekker en sammenligning mellom Sparta og Sovjet sin utenrikspolitiske situasjon, hvor Sparta sitt behov for å kontrollere en stor uassimilert befolkning i sin omkrets resulterte i en militarisering av samfunnet, noe Bernstein finner en parallell til i Sovjet gjennom et behov for å kontrollere lignende uassimilerte nasjoner innad i unionen. Etter som Sparta allierte seg med flere stater gjennom det peloponnesiske forbund som ville fungere som ytterlig forsvar av sitt hjemmeterritorium, gikk sikkerhetsbehovet opp, noe som ligner Warszawapakten i Sovjetunionens tilfelle. Dette førte til at summen av sterkere sikkerhetsbehov, teknologiske endringer og en ambisiøs utenrikspolitikk ble for mye for den eksisterende økonomiske politikken Sparta førte, og krevde at Sparta måtte ekspandere den økonomiske basen som dets militære var bygget på, noe som førte til Sparta sin undergang. Bernstein avslutter sammenligningen med å hinte til at Gorbatsjov snart vil oppleve lignende problemer, og at sammenligningen bør avsluttes her, ettersom Sparta sin skjebne ikke har en forutsigbar egenskap for Sovjetunionen, men derimot kan brukes for å foreslå nye perspektiver og vinklinger.¹²⁶

I lys av utviklingene vi ser i amerikansk etterretning og forskning, vil jeg trekke frem en tale til det parlamentet holdt av den amerikanske president Ronald Reagan i 1982. Etter å ha beskrevet at historien har skrevet om dem som ofrer seg og kjemper for friheten, hvor slaget

¹²³ Cohen (2001).

¹²⁴ Bernstein (1989). S. 38.

¹²⁵ Hodkinson (2012). S. 372.

¹²⁶ Bernstein (1989). S. V.

ved Termopylene er det første av tre historiske eksempel presidenten drar frem. Her blir kampen for friheten det viktige for Reagan, i motsetning til Görings tale til den sjette armé hvor motstand mot en ytre fiende, offer og kampvilje blir vektlagt og opphøyd. Like før Reagan tar i bruk Termopylene som eksempel på en frihetskamp, vektlegger han hvordan totalitære regimer har bidratt til nye intellektuelle bevegelser i Amerika og Europa som har til felles sin forkastelse av statens fullstendige makt og individets underkastelse til en «superstat». ¹²⁷

Det at Reagan deretter velger å bruke et eksempel fra historien fra en av antikkens mest autoritære bystater, som aktivt blir brukt som sammenligningsbakgrunn for Sovjetunionen i amerikansk etterretning, i tillegg til Reagan sin personlige anvendelse av Kissinger/Zumwalt skandalen i sin valgkamp fremstår for meg som et underlig valg. Grunnene til at Reagan gjorde dette valget kan diskuteres, men at Termopylene blir dratt frem må bety at frihetsidealet, som Reagan tolker slaget som, må stå veldig sterkt for han, så sterkt at han velger å anvende det til tross for slagets mørke assosiasjon til nazismen og Stalingrad, og Sparta sin assosiasjon med Sovjet. På en annen side kan Reagan ha valgt ut Termopylene med en begrunnelse om at grekerne som kjempet ved Termopylene var ikke bare spartanerne. Spartanerne som kjempet ved Termopylene var en del av en helhetlig større gresk innsatsstyrke, og under perserkrigene kjempet de greske bystatene på den samme side. Termopylene og friheten den står for handler dermed ikke bare om spartanerne, men grekerne som en helhet.

2.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg undersøkt den politiske anvendelsen av antikkens Sparta i forbindelse med tre ulike verdenskonflikter. Målet med kapittelet har vært å vise til noen av de ulike og unike måter Sparta sin myte har blitt brukt på; Fra å fremme et bestemt kvinneideal på hjemmefronten gjennom propaganda til en historisk analogi som ble brukt i et forsøk på å forstå USA sin største fiende, Sovjetunionen. Det vi ofte ser, og som vist i minst tre av casene ovenfor, er at Termopylene er en veldig populær hendelse/myte å hente frem når Sparta blir anvendt, og dette vil si se er sterkt gjeldende også for dagens bruk. De ulike casene jeg har belyst her vil og være en slags bakgrunn for dagens appropriasjon av Sparta, og at historiebruken vi har sett her fremdeles eksisterer i dag. Med disse casene som en bakgrunn

¹²⁷ Reagan (1982).

vil videre kunne illustrerer hvordan og hvem som anvender Sparta sin myte i dagens samfunn, og hvordan den har blitt formet til det vi ser i dag.

Kapittel 3 Filmatisering av Termopylene

I innledningen til kapittel 1 beskrev jeg stormingen av den amerikanske kongressen 6 januar 2021, hvor personer møtte opp ikledd Sparta-inspirerte kostymer, gikk med flagg med spartanske symboler og utsagn som er tilskrevet spartanere. Bildet som ekstremistene hadde av Sparta var tydelig hentet fra filmen *300* som kom ut i 2006, regissert av Zack Snyder. *300* er en av to filmatiseringer av slaget ved Termopylene, og filmen er blant mange filmer som velger antikken som tema.

I dette kapittelet vil jeg se på antikkfilmer som sjanger, og redegjøre for dens filmhistoriske bakgrunn og sjangertrekk. Deretter vil jeg redegjøre for filmen *The 300 Spartans* av Rudolph Maté fra 1962, som anses som en forgjenger og var en stor inspirasjon til tegneserien *300*, som filmen av samme navn er basert på.

Til slutt vil jeg ta for meg *300* fra 2006, hvor jeg vil redegjøre for filmens opphav og bakgrunn, måten den fremstiller spartanere, persere og slaget som helhet, hvordan dette skiller seg fra forgjengeren fra 1962 og hvilke artistiske valg den har gjort. Jeg vil bruke informasjonen som er samlet her til å vise i neste kapittel at valgene som ble gjort i tegneserien, som så ble bygget videre på i filmen *300*, har hatt stor påvirkning på den allmenne forståelsen av Sparta som kultur og bystat.

3.1 Antikkfilmer som sjanger

Forholdet mellom antikken som en historisk epoke og representasjoner av antikken i film og TV er langt ifra selvsagte. Rammene rundt en filmatisk fremstilling av fortiden styres som oftest ikke av historisk kunnskap og har ført til et anstrengt forhold mellom historievitenskapen og filmindustrien.¹²⁸ Filmer hvor handlingen foregår innenfor antikke perioder hadde sin storhetstid fra 1950-tallet til 1965, hvor mange historiske dramafilmer ble produsert innenfor en «Sverd og Sandaler»-subgenre. Hovedparten av «Sverd og Sandaler»-filmene ble ikke produsert i Hollywood, men ble produsert i Italia. Filmene kjennetegnes av deres enorme produksjon av filmer med over hundrevis av filmer ble laget i perioden 1958-1965, deres lave budsjett og fantasi-eventyrlige setting. *The 300 Spartans* begynte opprinnelig som en italiensk sverd og sandaler film, før 20th Century Fox kjøpte rettighetene til filmen og den fikk et Hollywood-budsjett å jobbe med.¹²⁹ Sverd og sandaler filmer som ble produsert i Hollywood fikk et betydelig større budsjett, som *Alexander the Great* fra 1956, *Spartacus* fra

¹²⁸ Hammer & Zander (2015). S. 11-12.

¹²⁹ Nikoloutsos (2013). S. 264-265.

1960 og *Cleopatra* fra 1963. Sjangeren mistet sin popularitet i 1965 som følge av filmen *The Fall of the Roman Empire* sin manglende profitt etter å ha tjent inn 4 millioner dollar på et 16 millioner budsjett, og det ble produsert lite innenfor antikkfilmer deretter.¹³⁰ Antikkfilmer fikk en nyvunnet popularitet etter filmen *Gladiator*, regissert av Ridley Scott, som kom ut i 2000. Filmen var en storsuksess; den vant fem priser under den årlig amerikanske filmakademiets prisutdelingen og blåste nytt liv inn i sjangeren.¹³¹

Gjennom en analyse av *Gladiator* har Isak Hammer og Ulf Zander vist at et generelt trekk for filmer og tv-program som tar for seg en bestemt historisk periode er at fokuset ligger ikke på å formidle historisk kunnskap, men å fremstille samtidens og sjangermessige mål; Ridley Scott har jobbet ut ifra at når fortellinger skal tilpasses filmmediet, må fortellingen lede fremover slik at filmens ulike deler passer sammen i en helhet. Dette prinsippet påvirker i hvor stor grad filmens fortelling er historisk korrekt.¹³² I mange tilfeller ble det gjort valg i filmen som var historisk ukorrekt, men som spilte på en forventning publikum hadde til det som «virker» historisk korrekt, og som ble inkludert, ikke for å drive fortellingen videre, men for å formidle en historisk atmosfære. Dette ser vi gjennom filmens inkludering av det latinske språket som i mange tilfeller er ukorrekt og som har ingen effekt på plottet, men gir filmen en mer autentisk følelse uten å fremstå som snobbete; Publikum kjenner igjen *victor* for seier, mens bøyingen *victrix* ville vært ukjent for et ulært publikum.¹³³ Det viktigste er dermed publikums inntrykk om hva som er historisk korrekt, selv om dette skulle stride mot historiske kunnskaper.

På en annen side er det kommersielt fruktbart at filmens handling er plassert i en historisk setting som er basert eller inspirert av virkelige hendelser,¹³⁴ og i likhet med andre filmer med antikken som tema, er koblingen mellom datidens Roma (eller andre antikke bystater og samfunn) og nåtidens USA essensiell.¹³⁵ Filmene gjenspeiler samtiden som de kom ut i og fortiden fremstilles ofte som en måte å kommentere samtidens politiske affærer eller situasjoner, enten på et globalt eller nasjonalt nivå. For å bruke *Gladiator*-eksemplet videre, ser vi dette gjennom en sammenligning av Roma og USA sin globale rekkevidde (i Romas tilfelle, den kjente verden), og filmens forsvar av konseptene republikk og frihet.¹³⁶

¹³⁰ Östenberg (2015). S. 241.

¹³¹ Ibid.

¹³² Hammer & Zander (2015). S. 12.

¹³³ Östenberg (2015). s. 243-244.

¹³⁴ Hammer & Zander (2015). S. 11.

¹³⁵ Hammer & Zander (2015). S. 14.

¹³⁶ Hammer & Zander (2015). S. 15.

På lignende måte kan vi anvende filmene *The 300 Spartans* og *300* gjennom et historiekulturelt perspektiv for å se hvordan den samme historiske hendelsen formes og fortelles gjennom to forskjellige filmer i to forskjellige tidsperioder. Med filmenes tilknytning til tiden den ble produsert i, kan vi anta at filmen sier mye om det politiske og ideologiske klimaet den var produsert i, samt historiesynet til det amerikanske samfunnet på tidlig 60- og 2000-tallet.¹³⁷

3.2 Historiebruk

For å analysere historiebruken som kommer til syne i fremstillingene av slaget ved Termopylene, er det nødvendig å definere hva begrepet innebærer. For å gjøre dette vil jeg anvende Håkon Rune Folkenborg sine forklaringer og definisjoner av de ulike formene for historiebruk. Folkenborg deler historiebruk inn i tre overordnede kategorier: Form, funksjon og område. Historiebruksform innebærer hvilken måte historien blir formidlet på; Den skriftlige formen som skjønnlitteratur eller vitenskapelige artikler, den billedlige samt andre materielle uttrykksformer som film, tv-serier, statuer osv., og lydlige formen gjennom f.eks. radio eller taler.¹³⁸ Formen på historiebruken i dette kapitlet er klart definert for oss, ettersom materialet som analyseres er to filmer og en tegneserie, og behøver ingen dypere forklaring.

Historiebruksfunksjonen vil si formålet med historiebruken. Det kan være flere funksjoner med samme eksempel, men formålet blir her å identifisere den dominerende funksjonen. Her finner vi funksjoner som identitetsskapende, underholdende, legitimerende og eksplorativ-forskende.¹³⁹ Funksjonene underholdende, identitetsskapende, og legitimerende vil være relevante for dette kapitlet. Flere av funksjonenes navn avslører innholdet av deres funksjon, men på grunn av nyanser bak hver funksjon vil jeg redegjøre for dem for å klargjøre spesifikt hva som ligger i begrepene.

Den underholdende funksjonen kommer til uttrykk gjennom filmer, spill, teater, skjønnlitteratur eller andre former for underholdning som regel krever at en selger billetter eller annen form for tilgang til materialet. Den underholdende funksjonen trenger ikke nødvendigvis kun å være for ren underholdning, men kan brukes for å gjøre historier som en ønsker å lære bort mer fordøyelig for et allment publikum.¹⁴⁰

¹³⁷ Gagnesjö (2015). S. 185.

¹³⁸ Folkenborg (2018). S. 36-38.

¹³⁹ Folkenborg (2018). S. 38-39.

¹⁴⁰ Folkenborg (2018). S. 40.

Identitetsskapende kan argumenteres for å være den fremste historiebruksfunksjonen. Hvem vi er både som individer og som gruppe er viktig, og historier som viser til hva som binder oss sammen og hvordan dette ble til, er det som kalles for identitetsskapende, og er sentrale for mennesker for å føle tilhørighet med hverandre. Slike fortellinger kan være basert på etnisitet, statsborgerskap, regional og lokal tilhørighet, religion og mye mer. Det er som regel våre ulike forståelser og identifisering av en kollektiv identitet som fører til spenning mellom ulike fortellinger.¹⁴¹

En legitimerende funksjon er tett knyttet til å rettferdiggjøre moralske og etiske verdier, lovverk, religion og livssyn eller andre oppfatninger av hva som anses som objektivt moralsk rett.¹⁴² På en slik måte henger den ofte sammen med en identitetsskapende funksjon, hvor den ønsker å legitimere en kollektiv identitet i tillegg til dens verdier og normer.

Deretter har vi hvor historien blir brukt i de ulike samfunnsområdene. Våre oppfatninger av hva som er korrekt anvendelse av historien er avhengig av hvor den benyttes. Vi stiller ikke like strenge krav til historisk fremstilling i en reklame som vi ville gjort til våre politikere. På denne måten finnes det ofte foretrukne funksjoner innenfor historiebruksområdet. Her finner vi områder som kommersiell, vitenskapelig og politisk-ideologisk historiebruk.¹⁴³

Den kommersielle historiebruken har en basis i kommersiell inntjening, og er som regel sterkt knyttet opp mot den underholdende funksjonen. Det kan også tas i bruk gjennom en mer vitenskapelig historiebruk som også har til hensikt å underholde. Mangfoldet innenfor kommersiell historiebruk er for stor til å gjøre rede for her, men poenget er at den er svært fleksibel og åpen i sin bruk.¹⁴⁴ En kommersiell historiebruk vil dermed være gjennomgående i alle tre fremstillingene av Termopylene; Hovedincentivet for alle tre er å oppnå profitte gjennom antall tegneserier solgt, eller kinobilletter og DVD-er solgt.

Den vitenskapelige historiebruken er knyttet opp med den profesjonsfaglige historiebruken, og arbeider innenfor historiefagets retningslinjer og standarder.¹⁴⁵ Ettersom historiefaget utvikler og forandrer seg, vil en vitenskapelig historiebruk fra fortiden også gjenspeile historiefrenten som den var i dens samtid.

Tett forbundet med den legitimerende og identitetsskapende funksjonen har vi den politisk-ideologiske funksjonen. Den kjennetegnes av ønsker om å knytte forbindelser mellom

¹⁴¹ Folkenborg (2018). S. 27-28.

¹⁴² Folkenborg (2018). S. 41.

¹⁴³ Folkenborg (2018). S. 43.

¹⁴⁴ Folkenborg (2018). S. 71.

¹⁴⁵ Folkenborg (2018). S. 44.

fortiden og bestemte ideologier, verdier, styresett og måter å organisere samfunnet på.¹⁴⁶ Det handler om verdier og verdenssyn (det ideologiske) som uttrykkes og iverksettes av disse (det politiske).¹⁴⁷ Mussolinis kobling mellom antikke Roma og det fascistiske Italia, samt Hitler sin appropriasjon av Sparta er eksempler på en politisk-ideologisk historiebruk.

3.3 The 300 Spartans

The 300 Spartans ble utgitt 29. august 1962 og er som nevnt den første av to amerikanske filmatiseringer av slaget ved Termopylene. Begge filmene ble dårlig mottatt av filmkritikere, men gjorde det svært godt med det ordinære publikum.¹⁴⁸ Filmen ble gitt ut under antikkfilmens glansperiode fra 1951 til 1964, hvor sammen med *Alexander The Great* fra 1956 er den en av to antikkfilmer som er basert på den greske antikken.¹⁴⁹ Samtidig var dette et punkt i den kalde krigen hvor forholdet mellom USA og Sovjetunionen var svært anspent; Filmen var utgitt bare noen få måneder før Cubakrisen, hvor begge maktene var på randen av en atomkrig. Cubakrisen er et punkt i den kalde krigen hvor det var størst sjanse for at krigen kunne bli varm i vesten.

Filmprodusentene ønsket å produsere en film som skulle skildre slaget så realistisk som mulig og ha en stor grad av historisk autentisitet, noe de gjorde ved at hele filmen ble filmet i Hellas, og handlingen ble basert på de historiske kildene om slaget, hovedsakelig Herodot.¹⁵⁰

Til tross for et ønske om å representere slaget så realistisk som mulig, har Konstantinos Nikoloutsos observert det han kaller en «romanisering av den greske antikken i form av dens rustning og kostymer, og en vestliggjøring i form av dens sminke og hårfrisyrer».¹⁵¹ Dette resulterer i at grekerne ikke ser ut som grekere, men som romere, og perserne, som spilles utelukkende av hvite menn og snakker med en distinkt britisk dialekt, ser ut som russere. Valget om å fremstille partene i slaget på denne måten følger trenden i amerikanske filmer under den kalde krigen hvor skurkene i de fleste filmer fremstilles som briter, og kan leses som en allusjon til den amerikanske uavhengighetskrigen fra 1775 til 1783. Den kalde krigen i USA er også preget av en sterk frykt for kommunismen¹⁵² noe som kommer til uttrykk gjennom at perserne, fienden i filmen, fremstilles som russere. Grekerne i filmen fremstår som allierte og samarbeidende mot trusselen som perserne utgjør, noe som har blitt lest som

¹⁴⁶ Folkenborg (2018). S. 141.

¹⁴⁷ Folkenborg (2018). S. 45.

¹⁴⁸ Gagnesjö (2015). S. 190.

¹⁴⁹ Nikoloutsos (2013). S. 262.

¹⁵⁰ Gagnesjö (2015). S. 189.

¹⁵¹ Nikoloutsos (2013). S. 263.

¹⁵² Gagnesjö (2015). S. 193.

en metafor for USA og dens allierte i NATO på den ene siden (grekerne) mot Sovjetunionen og Østblokken (perserne).¹⁵³

Den athenske generalen Themistokles overbeviser en forsamling av grekere om å gi Leonidas lederskap over de allierte greske styrkene, mens Themistokles leder den athenske flåten. Leonidas og Themistokles blir sammen enig om å forsvare den trange passasjen ved Termopylene inntil resten av den greske hæren kan komme frem.

The 300 Spartans er den eneste av fremstillingen av Termopylene hvor Sparta sitt diarki blir vist og erkjent. Kong Leotykides den andre blir frarådet og nektet å ta hæren sin til Termopylene av eforene, ettersom den religiøse høytiden Karneia var like ved, og å føre krig under Karneia ble ansett som å gå imot spartansk skikk og lov. Etter å ha blitt informert om dette, marsjerer Leonidas nord med sin personlige livgarde på 300 men, ettersom disse soldatene ikke må følge eforene og gerusiet sine avgjørelser. Eforene og gerusiet når enighet om å sende den spartanske hæren til Termopylene etter at Karneia er over.

Kampene mellom de greske styrkene og perserne går i grekernes favør, hvor etter flere dager med kamp får Leonidas vite gjennom et bud sent av hans kone, Gorgo, at eforene har vedtatt å ikke sende Spartas hær til Termopylene, men heller å forsterke en annen posisjon ved Korinteidet, i nærheten av Korint. Like før Xerxes gjennomfører en retrett, etter at mesteparten av hans livgarde «The Immortals» (herunder referert til som De Udødelige) går tapt etter flere sammenstøt med de greske styrkene, blir Xerxes møtt av Efiates som forteller han om en gammel sti som vil føre perserne bak spartanerne.

Når Leonidas får vite at perserne snart vil omringe dem, sender han resten av de greske styrkene vekk, mens spartanerne blir igjen for å gjennomføre ett siste frontangrep mot de persiske styrkene. Thespianerne, som nektet å forlate Leonidas sin side, blir nedkjempet av perserne i et forsøk på å forsvare baktroppen av den greske styrken. Etter at Leonidas blir drept, tilbyr Xerxes de gjenværende spartanerne å forlate området med livet i behold, i bytte mot Leonidas' lik. Spartanerne nekter å godta Xerxes' tilbud og blir kort etterpå drept av persernes bueskyttere. De greske soldatenes lojalitet mot Leonidas og spartanere er det motsatte av hva vi ser i *300*, hvor arkadierne råder Leonidas og resten av grekerne til å flykte etter å bli informert om at perserne har funnet den hemmelige stien rundt Termopylene. Der hvor thespianerne nekter å la

¹⁵³ Nikoloutsos (2013). S. 278.

spartanerne stå alene mot perserne i *The 300 Spartans*, flykter arkadierne uten å nøle mens de rasjonaliserer sitt valg på vei hjem i *300*.

Til tross for påstander om å gjøre alt for å etterstrebe en historisk korrekt fremstilling av slaget ved Termopylene¹⁵⁴ ved å spille inn filmen i Hellas, få innspill på manuset fra det greske kunnskapsdepartementet¹⁵⁵ og kampscener bygget på hvordan en tenker seg at hoplitt-kriger ble gjennomført, er historiebruken vi ser i filmen mer kommersiell enn vitenskapelig. Gjennom å vise til Akropolis og Leonidas sitt minnesmonument i åpningsscenen av filmen, spiller den på et bilde av antikken som publikum har fra lignende antikkfilmer fra perioden og har en klar legitimerende historiefunksjon ved å sette grekerne (som uten nevneverdige problemer kunne blitt erstattet med USA og NATO) i et godt lys.

3.4 Frank Millers *300*

Frank Miller vokste opp med *The 300 Spartans*, hvor han i en alder av seks år så den på kino. Filmene tjente som en stor inspirasjon når han lagde tegneserien *300*, og skulle legge grunnlaget for filmen som ble gitt ut i 2006.¹⁵⁶ Der hvor filmen ble produsert og utgitt i en periode hvor krig i Midtøsten var på dagsorden, er tegneserien gitt ut før hendelsene i New York 11. september 2001 noe som gjør at perserne skildres på forskjellige måter i de tre mediene. Der hvor perserne ser ut som russere i *The 300 Spartans*, er perserne i *300* tilbake til å være fra Midtøsten. Denne endringen i fiendebilde fra *The 300 Spartans* hvor perserne representerer kommunismen og ser ut som russere, til tegneserien hvor perserne fremstår som mer iranske kan delvis forklares gjennom Jupskås tredje bølge av mobilisering av det ytre høyre. I denne perioden brer innvandrerskepsis seg ytterligere, i tillegg til at vi ser rasisme mot midtøstlige folkeslag øker fra så tidlig som 1970-tallet, når den kalde krigen gradvis begynner å trappe ned.¹⁵⁷ Denne endringen kan også forklares gjennom urolighetene som oppstår i Iran på slutten av 70-tallet, når det pro-amerikanske regimet under Sjah Reza Pahlavi faller til fordel for den ultrakonservative religiøse lederen Ayatollah Ruhollah Khomeini i det som omtales som den iranske revolusjon.¹⁵⁸ Revolusjonen ble fulgt nøye med på av den amerikanske etterretningstjenesten CIA og vakte stor bekymring blant den amerikanske administrasjonen.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Nikoloutsos (2013). S. 273.

¹⁵⁵ Nikoloustos (2013). S. 266.

¹⁵⁶ Ito (2006).

¹⁵⁷ Gagnesjö (2015). S. 194.

¹⁵⁸ Irans Historie (2023).

¹⁵⁹ Donovan (1997). S. 152.

Situasjonen i Iran kan ha vært med på å påvirke Millers fremstilling av perserne, hvor terrorangrepene 11 september 2001 bekrefter hans fordommer.

Fig. 2: Bilde av kamper mellom persiske fotsoldater (venstre) og spartanerne (høyre) fra kapittel 4 i Millers verk, hvor begge hærene blir fremstilt med flere detaljer. Den korintiske hjelmen og den greske bokstaven lambda på spartanernes skjold blir deres definerende trekk i både tegneserie og dens filmatiseringen.

I Frank Millers *300* består den persiske hær av tre ulike soldater: Bueskyttere, soldater bevæpnet med spyd og skjold, og den persiske elitestyrken, de udødelige. Soldatene og frontlinjen til den persiske hær er ikledd turban i ulike farger, som regel hvit med spyd og skjold. På overkroppen har de en hvit kåpe med en brunaktig rustning utpå. Enkelte ganger er det kun ett mørke hvor ansiktet er, men i øyeblikk hvor et fåtall soldater fokuseres på, kan en se enkelte ansiktstrekk som øyne, nese, bart og munn. De avdøde soldatene fremstilles mer detaljert enn dem som er levende.¹⁶⁰

Fig. 3: Persiske bueskyttere slik de blir vist i Frank Millers tegneserie.

¹⁶⁰ Miller & Varley (1998). S. 37.

Bueskytterne ser vi mot slutten av tegneserien på side 74, hvor de går med brune hatter, røde stripete bukser og en grønn overdel med gullmønstre rundt armer og sømmen av overdelen. Bueskytterne har tjukke skjegg, men det er ikke mulig å se øynene deres når vi først kan ser bueskytterne i detalj, og ikke som en del av en stor hær.

De udødelige skiller seg ut fra den normale persiske soldat eller bueskytter; Dilios beskriver dem som udyr med øyne mørke som natten, skarpe klør, spisse hoggtenner og uten sjel som har handlet etter persiske kongers mørke vilje i over 500 år, og er Asias dødeligste soldater. Miller fremstiller kun hodene til de udødelig i detalj, hvor de går med en svart hette, en maske laget av metall som skjuler deres ansikt og er bevæpnet med spyd. Resten av kroppen får vi se kun i silhuetter, med deres spyd og en brystplate av metall som det eneste som vi kan identifisere på dem.

Fig. 4: De udødeliges introduksjon i 300

Etttersom Xerxes i all hovedsak er fremstilt identisk i både tegneserien og filmatiseringen, vil jeg beskrive Xerxes sine trekk i sammenheng med filmen. Når den persiske hær blir fremstilt som en helhet, ser vi en ansiktsløs horde av spyd, skjold og hester som strømmer bortover, og det er umulig å skimte detaljer på noen av soldatene. Mangelen på detaljer gir ett inntrykk av en ustoppelig og mektig hær som drar inn over Hellas med endeløse soldater. Perserne, som til tross for sin enorme antall soldater er ingen problem for spartanerne å håndtere. Måten perserne blir fremstilt på kan anses som mindre problematiske enn det filmen ender opp med å gjøre. Vi finner utsagn fra spartanerne hvor perserne beskrives som udyr og umenneskelige, men de blir fremstilt som mennesker når de vises i detalj, med et unntak av de udødelige som forblir mystiske og uforklarte figurer gjennom tegneserien. Dette er en betydelig endring fra det vi ser senere i filmen *300*, som forklares av Amerika sitt traume etter 11. september, og behovet for en kollektiv terapeutisk bearbeiding i amerikansk film, hvor midtøstlige skurker

kan forklares som en del av denne behandlingen.¹⁶¹ Miller sine holdninger til Midtøstens kultur kan beskrives som xenofobiske og fordomsfulle og sterkt preget av terrorangrepet i New York 11. september. Dette kommer til uttrykk gjennom et utsagn han ga i et intervju med radioprogrammet *Talk of the Nation* i 2007:

“For some reason, nobody seems to be talking about who we’re up against, and the sixth century barbarism that they actually represent. These people saw people’s heads off. They enslave women, they genitally mutilate their daughters, they do not behave by any cultural norms that are sensible to us. I’m speaking into a microphone that never could have been a product of their culture, and I’m living in a city where three thousand of my neighbors were killed by thieves of airplanes they never could have built.”¹⁶²

Millers perspektiv på muslimer og Midtøsten kan også komme til uttrykk gjennom et annet verk av Miller kalt *Holy Terror*, utgitt i 2011. Tegneserien handler om en person kalt «The Fixer» hvor ekstreme islamister truer byen Empire City og den vestlige sivilisasjonen som vi kjenner den.¹⁶³ *Holy Terror* ble opprinnelig laget for å være en *Batman*-tegneserie, hvor premisset var at Gotham ble angrepet av al-Qaida som ville ende med en konfrontasjon mellom Batman og Osama Bin Laden. Miller la ingen skjul på intensjonen bak tegneserien i en artikkel fra BBC, hvor han kaller tegneserien «a piece of propaganda», og beskriver at tegneserien oppsto gjennom «my gut reaction to what is happening now».¹⁶⁴

Kritikken filmen har fått kan delvis skyldes på Miller sine valg og holdninger til en kultur han tilsynelatende ikke har godt innsyn til. I 2023, på 25-års jubileet til tegneserien, tweetet Miller fra sin twitter-konto «The best damn story I’ve ever had my hands on, and it really happened. Happy 25th».¹⁶⁵ Om Miller har endret sitt synspunkt siden filmen kom ut, kommer det ikke frem i 2023. Poenget er ikke å dømme Miller for sine valg, men å forklare at flere av valgene i filmen er et resultat av å gjengi tegneserien så nøyaktig som mulig, og Miller sin oppfatning av Midtøstens kultur og mennesker. Hvor mye innflytelse Miller har hatt på endringene i persernes fremstilling og hvor mye som var Snyders fortjeneste, er umulig å si. Derimot vil jeg argumentere for at Miller hadde en egen motivasjon til å dehumanisere perserne ytterligere i filmen, og at hans historiebruk som kommer til uttrykk delvis i tegneserien, men

¹⁶¹ Gagnesjö (2015). S. 203.

¹⁶² Conan (2007).

¹⁶³ Amazon (I.D). *Holy Terror* Hardcover.

¹⁶⁴ BBC (2006).

¹⁶⁵ Miller (2023).

enda klarere i filmen, er en politisk-ideologisk historiebruk med en legitimerende og identitetsskapende funksjon. I intervjuet maler Miller et klart bilde av «oss mot dem» hvor «de» har angrepet «oss». Millers verdenssyn er farget av terrorangrepene den 11. september og den pågående konflikten i Midtøsten, og hans rolle som konsulent og produsent knyttet til filmen *300* kan forklare forskjellen som oppstår i fremstillingen av perserne fra tegneserien til filmen.

3.5 Zack Snyders *300*

Snyder følger handlingen fra Millers tegneserie nærmest ordrett, men det er klare forskjeller i fremstillingen av den ordinære persiske soldaten. Der hvor perserne i Millers tegneserie fremstilles som en ansiktsløs horde av soldater som taper mot spartanernes suverene opplæring og stridsteknikk, lider perserne store tap både på grunn av deres egen inkompetanse i strid samt spartanernes suverene militære opplæring og ferdigheter.

Før jeg går nærmere inn på hvordan de ulike folkeslagene i *300* fremstilles, er det verdt å nevne at verken spartanerne eller perserne snakker på en spesifikk måte slik vi ser i *The 300 Spartans*, hvor perserne snakker britisk og spartanerne snakker amerikansk. Spartanerne snakker i all hovedsak britisk-engelsk, men dette kan være på grunn av at skuespillerne i filmen er britiske. Leonidas, spilt av den skotske skuespilleren Gerald Butler, høres ut til å snakke en skotsk dialekt gjennom filmen. Perserne snakker amerikansk med et snev av en generell midtøstlig dialekt, foruten Xerxes som har en talemåte som er vanskelig å plassere utover en amerikansk dialekt. Det unike med Xerxes er hans dype og tunge etterklang når han prater, noe som sannsynlig blir gjort for å understreke hans makt og hans påståtte guddommelighet. Tilsynelatende er ikke talemåten til perserne eller spartanerne skilt på samme måte som vi ser i filmer på 60-tallet, hvor dialekt var en viktig indikator på skurk eller helt. Derimot er britisk-engelsk (særlig det som kalles for RP, eller BBC-engelsk) fått status som en dialekt snakket av de velutdannede og høyere klassene, noe som kan forklare dens bruk blant spartanerne. Perserne har da fått en mindre privilegert og ordinær (amerikansk) dialekt, med en midtøstlig aksent. På denne måten kan spartanernes overlegenhet tolkes som at den ikke bare ligger i deres militære egenskaper, men også i deres talemåte.

De persiske fotsoldatene i *300* ser nå ut som Taliban-soldater, hvor den generelle kategorien «muslimer» erstatter både briter og russere som den mest populære fiendetypen i amerikanske spillefilmer, noe som gjenspeiler USAs krigføring i Midtøsten tidlig på 2000-tallet. Vanlige persiske soldater fremstilles med turbaner og tildekkede ansikt, og i kamp virker de inkompetente, ukoordinerte og hensynsløse i motsetning til de muskuløse og synkroniserte

spartanerne; Perserne skader og dreper hverandre like mye, om ikke mer, enn de utsetter spartanerne for skade. Perserne blir fremstilt som primitive som viser null hensyn til menneskeliv når de kaster seg mot spartanernes spyd, og er en hær hvor kvantiteten er stor, men kvaliteten er nærmest lik null. Dette manglende hensyn til menneskeliv kommer i kontrast med spartanerne menneskesyn under dialogen mellom Xerxes og Leonidas, hvor Xerxes uttaler «I would gladly kill any of my own men for a victory», hvor Leonidas svarer lakonisk «And I would gladly die for any of mine». Tegneserien inneholder en dialog mellom Leonidas og Xerxes, men utsagnene sitert ovenfor forekommer kun i filmatiseringen.

Fig. 5: Kampscene under det første slaget mellom perserne og spartanerne, hvor Kong Leonidas slåss mot persiske soldater etter å ha holdt tilbake den første av persernes storming mot det spartanske forsvaret. Legg merke til hvordan perserne bokstavelig talt hopper mot det spartanske forsvaret.

Motsetningen mellom spartanerne og perserne demonstreres i den første kampscenen; der hvor perserne løper skrikende til angrep mot spartanerne, står spartanerne stille, rolige og holder hodet kaldt i forberedelse på sammenstøtet. Persernes impulsive krigføring vises godt når de ved to ulike anledninger slipper løs ville dyr; først en elefant med en perser på ryggen, som ikke oppnår mer enn å falle utfor et stup når spartanerne kommer gående mot den i formasjon. Deretter et nesehorn, hvor i det den blir sluppet løs, dreper flere titalls persere ved å løpe gjennom den persiske hær, før den blir stoppet av ett enkelt spydkast fra en spartaner. Dette er på mange måter det motsatte av hva vi ser i *The 300 Spartans*, hvor persernes evne i kamp blir vist gjennom deres synkroniserte stridsteknikk og beinharde disiplin. Spartanerne er overlegne perserne i kamp, men persernes hær består heller ikke av inkompetente soldater. Persernes strenge militære lydighet som kjemper under tvang blir brukt som et tegn på deres ufrihet, mens spartanerne, som i likhet med perserne kjemper disiplinerte, fremstilles som frie menn som slåss frivillig for sin stat.

Den nedvergende måten å fremstille perserne på starter lenge før perserne blir vist i filmen. I starten av filmen ser vi Leonidas som en ung gutt kjempe mot en ulv ute i den greske villmarken. Denne kampen kan tolkes som en allegori for kampen mellom sivilisasjon (spartanerne) versus barbari (perserne) og voldens nødvendighet for Sparta sin frihet. Rett etterpå møter vi Dilios, som både er en karakter i filmen og fortelleren i filmen. Han taler foran den spartanske hær hvor han sier at nå som den gang er et udyr på vei mot oss, men denne gangen er udyret laget av menn og hester, sverd og spyd, en hær av slaver klar til å sluke lille Hellas. Ulven blir senere på slutten av filmen direkte sammenlignet med Xerxes; et vilt dyr som Leonidas møter uten frykt, men med en indre drivkraft som styrer han til å gjøre det som må til.

Ved flere anledninger hører vi perserne omtales som ulike dyr; svin, hunder og udyr. De udødelige blir vist i større detalj i filmen, og bærer mange av likhetstrekkene fra filmen. Masken er identisk, og vi ser nå at de bærer beskyttelse i form av lær og metall på deres skuldre og bryst, med svarte klær under rustningen og på beina. Spydene er byttet ut med korte sverd som sitter på deres rygg utenfor kamp. De udødelige blir først nevnt når spartanerne kommer over en gresk landsby som har blitt jevnet med jorden og deres innbyggere drept på inhumane måter, noe som ikke forekommer i tegneserien. De udødelige blir beskrevet med de samme ordene som i tegneserien av Dilios, men en hovedforskjell forekommer i en scene hvor en av de udødelige mister masken under en av kampene. Da ser vi at de udødelige er bokstavelig talt monstre, med grå hud, blodige munn og med hoggtenner.

Fig. 6: Xerxes slik han fremstilles i Snyder sin filmatisering (venstre) og Miller sin tegneserie (høyre)

Xerxes er som nevnt tidligere fremstilt omtrent likt i både film og tegneserie. Xerxes omtaler seg selv og blir omtalt som en gud, hvor han er fremstilt som overnaturlig høy i den grad at Leonidas ser kortvokst ut ved siden av Xerxes. Han har gullsmykker dekorert over hele kroppen, i ansiktet og på hodet i form av ringer og lenker. Xerxes er skallet og har tydelig øyeskygge, maskara og annen form for sminke i ansiktet, noe som er synlig blant alle persiske soldater i filmen med unntak av de udødelige. En forskjell i tegneserien er Xerxes sin øyeform som er lang og slank, med tydelig feminine-formet øyevipper. Xerxes er med andre ord fremstilt som androgyn, hvor han besitter feminine og maskuline fysiske egenskaper, noe som fremheves i hans dialog med Leonidas, der han legger sine hender på Leonidas sin skuldre og tiltaler han på en løkkende og forførende måte.

Mens Efiates'rolle som forræder er lik i alle versjonene av Termopylene, er hans bakgrunn og fremstilling totalt ulike i de to filmene. I *The 300 Spartans* er Efiates en simpel, men suspekt geitebonde som bedrar Sparta i håp om å forføre den unge spartanske kvinnen Ellas med rikdommen han vil få i belønning av perserne. I *300* blir han fremstilt som en spartaner som «burde» ha blitt avlivet etter fødsel; Efiates er veldig deformert med kraftig pukkelrygg og svulstlignende blemmer over deler av kroppen. I starten av filmen blir det vist at barn i Sparta blir inspisert ved fødsel. Om barnet er for lite, er født med sykdommer eller er misformet, blir barnet forkastet. Dette elementet av Sparta er for øvrig helt fraværende i *The 300 Spartans*, men forekommer delvis i tegneserien. Efiates' foreldre flykter fra Sparta når han blir født for å redde hans liv. I en voksen alder vender Efiates tilbake til Sparta for å tilby sin militærtjeneste til Leonidas, hvor han sier han har blitt lært av sin far å kjempe som en ekte spartaner, med spyd og skjold. Leonidas gjør det klart for Efiates at han ikke er stridsdyktig når Efiates ikke er i stand til å løfte skjoldet opp, hvor Leonidas forklarer at den spartanske falanksen bare kan fungere om hver av dem kan dekke sidemannen sin fra skulder til kne med sitt skjold. Leonidas tilbyr Efiates andre måter å tjene spartanerne i krig på, gjennom å pleie de sårede eller å rydde slagmarken for lik. Efiates' avvisning blir den avgjørende faktoren for hans senere bedrag, hvor han informerer Xerxes om den hemmelige stien rundt Termopylene som vil ta perserne bak den spartanske falanksen.

I motsetning til hva vi ser i *The 300 Spartans*, blir spartanerne fremstilt som annerledes enn resten av grekerne. Athenerne blir nedverdiggende referert til som «filosofer og gutte-elskere», mens arkadierne og andre grekere som slåss ved siden av spartanerne blir fremstilt som amatører og ikke «ekte krigere». Leotykides og gerusiet er totalt fraværende, og eforene blir fremstilt som misformede og motbydelige følgere av en utdatert tradisjon, som nekter

Leonidas å marsjere mot Termopylene etter å ha blitt bestukket av perserne. Etter Efiates' svik og nyhetene om persernes fremmarsj rundt den hemmelige passasjen rundt Termopylene når frem til Leonidas, ønsker resten av grekerne å trekke seg tilbake og flykte, noe Leonidas sier en spartaner aldri ville gjort. Alle utenom spartanerne forlater Leonidas og hans 300 til å dø, mens i *The 300 Spartans* står thespianerne side om side med resten av spartanerne til siste mann. Spartas allierte får ikke bare en betydelig mindre rolle i filmen sammenlignet med dens forgjenger, men de blir sett ned på og beskrevet med nedlatende ord som amatører og bråkmaker, i motsetning til spartanerne som er «ekte» krigere. Dette kan gjenspeile USAs samtidige geopolitiske situasjon hvor det var nokså bred enighet i vesten om kommunismens trussel, mens i 2006 står USA mer alene i invasjonen av Irak og sin pågående krig mot terror. Det at spartanerne slåss og dør for noen som ikke tror på deres sak støtter også dette argumentet¹⁶⁶, og kan også forklare hvorfor vi ser *300* brukt så ivrig blant dagens ytre høyre, noe jeg vil se nærmere på i neste kapittel.

300 viser også en sterk mistillit til politikere og politikken de fører, noe som ikke blir vist i Miller sin versjon. Tegneserien forteller historien fra Leonidas sitt perspektiv og Dilios' gjenfortelling, som betyr at handlingen som foregår i Sparta etter at Leonidas drar mot Termopylene er helt fraværende i Millers tegneserie. Dermed er hendelsene i Sparta og deres politiske aspekt unikt for filmen. Politikerforakten kommer tydelig frem gjennom politikeren Theron, som sier å ha rådet i sin hule hånd. Han lover Gorgo å sende den spartanske hæren til Termopylene om han til gjengjeld får «noe annet». Gorgo blir presset til å ha sex med Theron i et forsøk på å redde Leonidas' liv, og om ikke poenget var gjort tydelig nok, sier Theron at dette ikke vil gå over raskt, og at hun ikke vil nyte dette.¹⁶⁷ Theron sin voldtekt av Gorgo kan tolkes som at både hun og Leonidas blir voldtatt av det politiske systemet; Therons løfte viser seg å være falsk når han benekter å ha inngått en slik avtale, og i tillegg nekter å sende den spartanske hær til Leonidas' redning. Svaret fra Gorgo, å dra sverdet ut av sliren til den nærmeste vakten og stikke Theron i magen med det, kan også leses som at den eneste løsningen til en korrupt politiker er vold. Når Theron faller om død, blir gullet som perserne ga han i bestikkelse spredt ut over gulvet, og viser hans moralske korrupsjon ovenfor rådet, som rettferdiggjør Gorgos voldelige reaksjon.

Filmene ble fordømt av Irans daværende president Mahmoud Ahmadinejad som mente filmene var et eksempel på amerikansk kulturs «kulturelle og psykologiske krigføring» mot Iran med

¹⁶⁶ Gagnesjö (2015). S. 197.

¹⁶⁷ Trenter (2015). S. 145.

den hensikt å dehumanisere dens befolkning, noe Zack Snyder anså som en overreaksjon. Snyder hevdet at det aldri var hans intensjon å såre noen, og at «det er en fantasifilm».¹⁶⁸ På bakgrunn av dette oppstår det en diskusjon om hvordan en tolker filmen: Kan filmatiseringen av en hendelse som tok sted for over 2500 år siden beskyldes for å spre propaganda og rasistiske budskap, eller er de symbolske likheter mellom filmen og samtidens amerikanske utenrikspolitikk laget med bevisste allusjoner til krigene i Irak og Afghanistan?¹⁶⁹

På mange måter er det paradoksalt at Sparta, et samfunn som baserte seg på og var avhengig av slaver, glorifiserte vold og undertrykket de nærliggende bystatene, blir brukt som et symbol på frihet og som et ideal for den vestlige verden. Disse aspektene som ikke passer inn i denne fortellingen om Sparta som frihetsstaten i Hellas blir selektivt plukket vekk i begge filmene, med et unntak av glorifiseringen av vold i *300*, hvor vold er et vilkår for friheten Sparta nyter. Begge filmene spiller på fortellingen om «det frie Sparta» som kjemper mot «det ufrie, slavedrevne Persiske riket».¹⁷⁰

Det finnes og en viss forskjell i sjanger mellom de to filmene; der hvor *The 300 Spartans* etterstreber historisk autentisitet, er *300* formet mer som en superhelt-film enn en historisk film. Både Zack Snyder og Frank Miller har erfaring fra respektivt superhelt-filmer og superhelt-tegneserier, og foruten Miller som har uttalt at *300* «faktisk skjedde», har Snyder aldri sagt at dette er en historisk film; tvert imot så kaller han filmen for en fantasifilm. Dette kan forklare hvorfor perserne blir fremstilt som de gjør, i tillegg til at fortelleren i filmen er en spartansk soldat selv, som gjenforteller hendelsen til personer hjemme i Sparta og andre grekere. Dermed kan persernes fremstilling tolkes som at Dilios overdriver sin gjenfortelling av hendelsen, med å si at perserne slåss som ville og ukoordinerte dyr, at de var mer ville dyr enn menn osv. Dilios forteller en propagandahistorie hvor han overdriver detaljene rundt slaget i sin fortelling til de gjenværende grekere for dramatisk effekt, og for å oppdrive en kamplyst når Hellas igjen møter perserne senere i krigen. Dette er et argument som godt kan rettferdiggjøre valgene rundt persernes fremstilling og som har hjemmel i filmen, men uavhengig av grunnen blir perserne fremdeles fremstilt som uhyrer og umenneskelige ting.

3.6 Konklusjon

Valget av den amerikanske filmindustrien om å filmatisere slaget ved Termopylene på de bestemte tidspunktene den gjorde (1962 og 2006) er neppe en tilfeldighet. Fortellingen om

¹⁶⁸ BBC News, Hollywood Film '300' Sparks Iranian Anger

¹⁶⁹ Gagnesjö (2015). S. 190.

¹⁷⁰ Gagnesjö (2015). S. 192.

spartanernes heroiske motstand og offer mot en invaderende og uovervinnelig fiende som utgjør en betydelig trussel mot sin egen gruppes eksistens og frihet, kunne ikke passet bedre enn når et land befinner seg i en krigssituasjon. Måten dette har blitt gjennomført på er nokså ulik, men de tre fremstillingene av Termopylene bygger på hverandre og fungerer samtidig veldig likt, men også på forskjellige måter.

Både *The 300 Spartans* og *300* inneholder en tydelig allusjon til samtidens geopolitiske situasjon, og kan tolkes som et forsøk på å koble den antikke verden til samtidens problemer. Gjennom å fremstille spartanernes mot i møte med en stor og skummel fiende som truer deres levemåte, legger det opp til en tolkning av samtidens situasjon på likt vis; akkurat som spartanerne vil USA og NATO møte det totalitære Sovjetiske regimet med suveren stridsteknikk og ferdigheter, og nederlag er bare midlertidige i det store bildet.

Sentralt i alle fremstillingene av Termopylene er spartanernes heltemot og dødsforakt, deres særdeles gode ferdigheter i krig, enten gjennom smarte taktiske beslutninger eller deres suverene fysiske styrke i motsetning til både fiende og allierte.

En av de mest iøynefallende forskjellene som dukker opp om en sammenligner *The 300 Spartans* med *300*, både tegneserien og filmen, er deres håndtering av Spartas problematiske aspekter. Begge verkene har en positiv fremstilling av Sparta, men der hvor Maté velger å ignorere sider av Sparta som deres eugeniske praksis av nyfødte, og slavearbeidet som helotene utførte og som spartanerne var avhengig av. I både Snyders og Millers versjon blir utsettingen av nyfødte tatt opp, men det blir fremstilt som noe positivt. Den spartanske oppdragelsen blir vektlagt som å produsere den sterkeste og modigste soldaten i historien, og en indirekte kommentar om at den eugeniske praksisen gjør spartanerne sterkere som en helhet. Negative elementer i Sparta som de korruperte eforene og Efiates blir også fremstilt som misformede monstre og i Efiates' tilfelle, en person som burde ha blitt satt ut ved fødsel. Miller og Snyder viser oss at dette er korrekt, ettersom de fysiske fordervede menneskene også handler på tilsvarende vis, hvor de er offer for persernes korrupsjon.

300 skiller seg og betydelig fra Matés filmatisering gjennom den konstante vektleggingen av motsetninger. Det å bruke slaget ved Termopylene for å symbolisere en strid mellom to motparter er ikke noe nytt, men *300* tar det til det ekstreme. Symbolikken i filmen er tydelig på at slaget ved Termopylene er en kamp mellom øst og vest, frihet mot despoti, hvit mot svart, Europa mot Midtøsten, vestlig rasjonalitet mot østlig mystikk, maskulin mot feminin.

Symbolikken er mektig og har hatt en stor påvirkning i senere tid, som er noe av hva jeg ønsker å vise gjennom det neste og siste kapittelet.

Kapittel 4 Sparta i dagens ytre høyre

4.1 Det nye ytre høyre

Dagens ytre høyre-siden fra begynnelsen av 2010 frem til i dag er formet av to symbiotiske bevegelser. Startpunktet er uklart, men i 2010 ser vi starten på det alternative høyre i USA, kalt for «the alt-Right». Det er omdiskutert nøyaktig hvem som døpte bevegelsen, men den amerikanske nynazisten Richard Spencer har blitt kreditert for dens økende popularitet, særlig blant yngre personer på internett. Foruten å samle seg rundt Spencer, er The alt-Right ingen sammenkoblet bevegelse, men består av små grupperinger i et nettverk med vag tilhørighet til hverandre. Deres ideologiske standpunkt er veldig varierende, men det alle har til felles er et raserorientert grunnlag og et fokus på å beskytte deres hvite identitet. Flere personer med tilknytning til the alt-right, inkludert Richard Spencer, identifiserer seg med identitærbevegelsen, en etnopluralistisk bevegelse med røtter i Europa som har spredt seg til USA. Spencer har uttalt at han ønsker å verne om den amerikansk-europeiske (dvs. den hvite) kulturen,¹⁷¹ en ytring som går hånd i hånd med identitærbevegelsens ideologi.

Sentralt for det alternative høyre er bruken av «memer» til å spre politiske budskap. Et meme kan forstås som et kulturelt uttrykk som spres gjennom etterligning. På internett kan begrepet bety mye forskjellig, alt fra virale trender til bildemakroer, som er bilder med topp- og bunntekst som ofte skal formidle et humoristisk budskap. Overføringen av memer kan være enten en eksakt replikasjon eller en imitasjon med små variasjoner fra den originale.¹⁷² Memer er en fantastisk måte å spre et budskap, på grunn av hvor fort det kan spre seg under riktige omstendigheter. Gjennom dens humoristiske natur, kan ekstreme politiske budskap som rasisme, homofobi og misogyni spres i form av memer og skjules bak humor;¹⁷³ om noen da anklager et meme for å inneholde et hatefullt budskap, kan memet forsvares med å si at det bare er en drøy spøk.

Et eksempel på et format som brukes er det såkalte «Virgin vs Chad»-formatet, hvor hovedfokuset av humoren er sammenligningen av to motparter. «Chad» blir fremstilt som en svært muskuløs person med veldefinerte ansiktstrekk som er selvsikker og upåvirket av andre personer eller omstendigheter rundt seg. «Virgin» er det motsatte: Liten, svak, krokrygget og uønsket.¹⁷⁴ Bruken av dette formatet går som regel ut på å fremstille parten vedkommende ønsker å sette i et positivt lys som «chad», mens motstanderen blir fremstilt som en «virgin»,

¹⁷¹ Anti-Defamation League (2020).

¹⁷² Ervik (2022).

¹⁷³ Pharos (2024).

¹⁷⁴ Pharos (2024).

eller jomfru. Pharos har påpekt hvordan slike memer ofte har et selvmotsigende politisk budskap. Et meme kan kritisere «Virgin Spartans» for å ha en slavebefolkning, mens den kan beundre hvordan «Chad Romans» hadde slaver, men som ikke forsøkte å skjule det.¹⁷⁵

4.1.1 Identitærbevegelsen i Europa

Den første identitærbevegelsen oppstår i Frankrike under navnet Génération Identitaire (GI) i 2012, og er en høyreekstrem bevegelse som stiller seg svært kritisk til innvandring, med et spesielt fokus på en antimuslimsk retorikk. Bevegelsen har siden spredd seg til USA i form av Identity Evropa, men har hatt størst påvirkning i Frankrike og siden 2019 i Østerrike.

Bevegelsen og personer som ønsker å vise tilhørighet til den, benytter den greske bokstaven lambda som sitt symbol, hvor bokstaven har en gul farge på en svart sirkelformet bakgrunn.¹⁷⁶

GI endret fargene i sitt lambda-symbolet til en blå lambda på en hvit bakgrunn, men både den tyske Identitäre Bewegung Deutschland (IBD) og den østerrikske identitærbevegelsen Identitäre Bewegung Österreich (IBÖ) har beholdt den opprinnelige fargen.¹⁷⁷ Bruken av lambda-symbolet har ingen tidligere forbindelser til ytre høyre inntil identitærbevegelsen tok den i bruk, og er et relativt nytt fenomen.

Fig. 7: Identitær-lambdaen slik den fremstilles på Gis nettsider

Identitærbevegelsen i Frankrike ble klassifisert som en ulovlig politisk gruppering, noe som trolig forklarer hvorfor deres nettside ikke lenger er tilgjengelig. Heldigvis finnes nettsiden Internet Archives Wayback Machine. Den fungerer som et digitalt arkiv, hvor hvem som helst

¹⁷⁵ Pharos (2024).

¹⁷⁶ Anti-Defamation League. (I.D). Identitarian Lambda.

¹⁷⁷ Müller (2022). S. 106.

kan laste opp et skjermbilde av hvilke som helst nettsider. Der har vi i dag bevart et skjermbilde fra Génération Identitaires nettside slik den så ut 01. mai 2022. GI forklarer gjennom sin nettside at symbolet lambda er sterkt knyttet til det antikke Sparta, særlig under Termopylene, da det sto for Lakedaimon, området i det antikke Hellas som Sparta la under seg. Nettsiden til GI gir en grundig forklaring for deres valg av lambda som deres symbol: Lambda ble malt på skjoldet til spartanerne og fungerte som grekernes spydspiss mot persernes imperialisme, og takket være spartanernes heltmodige innsats bevarte grekernes frihet og identitet i møte med tyrannen Xerxes' enorme hær. Gjennom Leonidas og de 300s heltmot og martyrdød, ble perserne holdt tilbake lenge nok slik at resten av Hellas fikk tid til å forberede seg på den kommende fare. Dette resulterte i grekernes suksess i å drive perserne tilbake, til tross for grekernes tallmessige underlegenhet. Spartanerne blir stående som en rollemodell for ekte europeere, og nå vil GI ta over fakkelen og være et eksempel å følge; GI anser seg selv om spartanernes arvtagere, og på samme måte som at spartanerne hadde grekerne sitt beste i tankene og ikke bare den spartanske «nasjon», definerer GI seg som europeere og forsvarer den europeiske sivilisasjonen de har arvet.¹⁷⁸ Referansene til Sparta gjennom denne forklaringen tyder mer på at lambda-symbolet assosieres med slaget ved Termopylene enn den spartanske bystaten. Spartanernes forsvar mot persernes invasjon, deres mot og undertallighet blir det sentrale her for identitærbevegelsen, og ikke de andre aspektene ved Sparta som deres dyktighet i kamp, deres lydighet ovenfor en autoritet eller som nazistene tenkte, deres raserenhet. Beskrivelsen gir ikke ett inntrykk av at perserne er naturlige underlegne spartanerne, men fremdeles forekommer det en ide om at perserne må holdes vekke, og at Europa må forsvares mot dem.

Müller forklarer at identitærbevegelsen følger et ideologisk konsept som kalles for «etnopluralisme». Konseptet definerer hun som rasistisk, men det følger ikke den tradisjonelle biologiske konseptet av rase; Hver kultur og folkeslag har en etnisk-kulturell arv som må vernes og forsvares mot innvandrere og globaliseringsprosessen som foregår i alle verdens land.¹⁷⁹ Dette gjør at identitærbevegelsens fremstilling av Termopylene er noe unik, ettersom det ikke nødvendigvis finnes en «god» og «ond» side i denne fremstillingen, men at den er avhengig av personens egne kulturelle og etniske tilhørighet. For europeiske identitærer har ikke perserne noe å gjøre i Europa, men de hører greit hjemme hvor de kommer fra. Derimot er det ingen tvil om at påkallelsen av Termopylene i en slik sammenheng er en oppfordring til

¹⁷⁸ Génération Identitaire (I.D). Notre Symbole

¹⁷⁹ Müller (2022). S. 105.

voldelig motstand mot andre kulturers fremvekst i Europa, gjennom formuleringer som at spartanerne var «Hellas' spydspiss mot persisk imperialisme», og hvordan dette er en modell for etterligning.

Julie Müller påpeker at når identitærbevegelsen og nyere høyreekstremer bevegelser refererer til Sparta og spartanerne, er det Snyders film *300* som blir referert til, og ikke det historiske Sparta.¹⁸⁰ Det kan også forklare bruken av det greske lambda som bevegelsens symbol, ettersom symbolet er fremstilt på skjoldene til spartanerne både i *300* og *The 300 Spartans*, samt at symbolet ikke har blitt brukt i høyrepolitisk sammenheng inntil 2012.¹⁸¹ Dette kommer til synet gjennom nettbutikken Phalanx Europa som tilhører lederen av IBÖ, Martin Sellner. Sellner beskrives som frontfiguren for Europas ytre høyre, hvor han er en sterkt imot muslimske innvandrere til Europa, og hevder at deres eksistens truer den europeiske identiteten og vil føre til at muslimene erstatter den europeiske kulturen.¹⁸² Navnet stammer fra militærformasjonen som var regelmessig brukt av hoplitter under antikken og visstnok benyttet enda mer effektivt av spartanerne.¹⁸³

Fig. 8: Phalanx-Europa sin logo

Butikken selger alt fra klær og proteinpulver til postkort og plakater. Phalanx-Europas logo viser en spartansk hoplitt med bar overkropp, korintisk hjelm med spyd og skjold og en lang kappe, hvor hoplitten har en kroppspositur som viser at han er klar til kamp. Den bare overkroppen i kombinasjon med resten av utstyret tilsier at han er designet etter spartanernes fremstilling i *300*, noe som støtter opp om Müllers påstand om hvilken fremstilling av Sparta som benyttes av ytre høyre. Blant utvalget av klær finner vi flere t-skjorter, gensere og ulike

¹⁸⁰ Müller (2022). S. 104.

¹⁸¹ Siapkas & Sjösvärd (2022). S. 92.

¹⁸² Cox & Meisel (2018).

¹⁸³ Pharos (2020).

plagg med lambda-symbolet, Phalanx-Europas logo og korintiske hjelmer. Bestselgeren, ifølge nettsiden, er en rød t-skjorte med lambda-symbolet på forsiden, og på baksiden den samme hoplitten fra deres logo på en gul bakgrunn, med tekst i rødt hvor det står på tysk «Spartas mur er dens menn»,¹⁸⁴ en referanse til Plutarks *Life of Lycurgus*.¹⁸⁵

Produktbeskrivelsen for t-skjorten beskriver protestene mot en politikk basert på prinsippet om en åpen landegrense, og uttrykker en frustrasjon rundt det nettsiden kaller «ukontrollert masse migrasjon» mellom årene 2015 og 2017. Videre beskriver den en følelse av urett mot det som kalles for statens respons mot deres protester, som skal ha hatt som mål å svekke identitærbevegelsen betraktelig.

Etter at Tyrkia gjenåpnet grensene sine for syriske flyktninger,¹⁸⁶ vakte Sellner oppsikt når han oppfordret medlemmer av identitærbevegelsen til å enten reise til Hellas for å «forsvare» landegrensene, eller å donere til det greske nynazistiske partiet Gyllent Daggry, som allerede var ved grensene på forsvarsoppdrag.¹⁸⁷

4.1.2 Gyllent Daggry og The Spartans

Der hvor identitærbevegelsen er en mindretallsbevegelse med relativt liten oppslutning med spredning over flere land, var Gyllent Daggry et politisk parti med plass i regjeringen. Partiet ble oppløst i 2020 etter at partiet og deres ledere ble dømt for alvorlige forbrytelser som drap, voldelige angrep og illegale forretningsvirksomheter, og er nå betraktet som en kriminell organisasjon.¹⁸⁸ Partiet opplevde stor framgang i lys av flyktningkrisen i 2014 og Hellas' mottagelsen av kriselån fra Den Europeiske sentralbanken. Organisasjonen holder en årlig markering ved statuen av Leonidas som befinner seg ved Termopylene. Markeringen hedrer Leonidas og spartanerne som kjempet ved Termopylene, hvor taler holdes av partiets ledere om hvordan «tusener av barbarer slippes inn i vårt land» og en oppfordring til bevæpning gjennom å gjenta Leonidas sitt budskap til perserne, «*molon labe*».¹⁸⁹ Organisasjonen er videre kjent for deres svastika-lignende partsymbol og en klart høyreekstremt holdning som inkludering dyrkelse av Hitler til den grad at organisasjonens leder insisterte på å bli omtalt som *führer*.¹⁹⁰

¹⁸⁴ Phalanx-Europa (I.D). *Solishirt: "Spartas Mauern sind seine Männer"*.

¹⁸⁵ Plutark *Lyc.* 19.2.

¹⁸⁶ McKernan (2020).

¹⁸⁷ Fielitz (2020).

¹⁸⁸ Samaras (2023).

¹⁸⁹ Tagaris (2015).

¹⁹⁰ Smith (2024).

Et relativt nytt ytre-høyrepolitisk parti kalt The Spartans oppsto i kjølvannet av Gyldent Daggrys oppløsning og fengsling av deres ledere. The Spartans opplevde stor oppgang i 2023 med 4,7% av stemmene, noe som ga dem plass i det greske parlamentet. Partiet har tette forbindelser med Gyllent Daggry, noe som har ført til at Dimitris Psarras, en venstreorientert skribent som avslørte Gyllent Daggrys illegale aktiviteter, har kalt The Spartans for «gjenfødselen av Gyllent Daggry som parti gjennom den trojanske hesten The Spartans».¹⁹¹

4.1.3 Sverigedemokraterna og Moderaterna

Under valgkampen i Sverige i 2018 hang det liberalkonservative partiet Moderata Samlingsparti, også kalt Moderaterna, opp plakater i byen Staffanstorps med teksten «This is Sparta!» skrevet i hvitt på en blå plakat, hvor en korintisk hjelm var plassert i midten av plakaten. På bunnen av plakaten er partilogoen til Moderaterna, i tillegg til «Spartanstorps», en neologisme av byens navn.¹⁹² Sitatet er hentet fra 300 fra en godt kjent scene hvor Leonidas dreper en persisk budbringer ved å sparke han ned en dyp brønn, og er kanskje en av de mest siterte replikkene fra filmen. Denne påkallelsen av Sparta i forbindelse med den svenske valgkampen i 2018 må forstås i sammenheng med den såkalte flyktningkrisen som fant sted i Europa.

Fig. 9: Ordfører i Staffanstorps Cristian Sonesson (venstre) sammen med sin politiske sekretær, Ann Heberlein (høyre), avbildet med Spartanstorps plakater ved siden av dem.

¹⁹¹ Smith (2023).

¹⁹² Siapkas & Sjösvärd (2022). S. 94.

Innvandring og flyktning var ikke et ukjent tema før 2015 som jeg har vist til tidligere, men i 2015 opplevde Sverige, så vel som Europa, en stor økning i antall flyktninger fra Syria. Situasjonen preget svensk politikk i årene fremover fra 2015 til 2018, hvor innvandring ble et stort politisk tema under denne perioden.¹⁹³ Situasjonen rundt syriske flyktninger preget også norsk politikk, hvor debatten om hvor mange flyktninger Norge skulle ta imot ble så opphetet at Per Sandberg, på dette tidspunkt var nestleder i FRP truet med å trekke partiet ut av regjeringen om partiet ikke kunne godta Stortingets vedtak om de syriske flyktningene.¹⁹⁴

Innvandring blir et viktig og stort tema innenfor svensk politikk selv for mainstream-partiene, hvor dette vanligvis har vært en kampsak reservert for høyrepopulismen. Et narrativ utviklet av og vedlikeholdt av Sverigedemokraterna siden 90-tallet dukket opp under debatten som former innvandringen og den påfølgende integreringsprosessen av innvandrerne inn i det svenske samfunnet som en politisk fiasko. En av de styrende ideene til Sverigedemokraterna er at svensk innvandringspolitikk har mislykket, og er direkte ansvarlig for de fleste problemene i landet. Partiet, som på 80-tallet hadde en eksplisitt nynazistisk agenda, har vokst i popularitet siden 2010, og etter valget i 2018 ble partiet det tredje største politiske partiet i Sverige. Dette oppnådde de ved å skjule sine nynazistiske røtter, og pakke sine innvandrerkritiske tanker inn i et mykere og mer fordøyelig budskap.¹⁹⁵

Sverigedemokraternas økte popularitet og innpakning av dens politiske budskap følger Jupskås' oppskrift om å appellere til subtile istedenfor åpenbare fordommer til punkt og prikke.

Moderaternas innvandringspolitikk i 2014 er beskrevet som generøs i forhold til hvordan den ser ut noen år senere. På grunn av Sverigedemokraternas økende popularitet og suksess i valg og en videre enighet om at Sveriges innvandringspolitikk ikke er god nok, strammer Moderaterna innvandringspolitikk inn i perioden 2016-2017, slik at den sto mye nærmere Sverigedemokraternas innvandrerkritiske politikk. Det er i denne omjusteringsperioden at Spartanstorp dukker opp; Symboler assosiert med Sparta som den korintiske hjelm, sitatet fra filmen *300* og neologismen Spartanstorp er opprettet for å signalisere Moderaternas endring i innvandringspolitikk.¹⁹⁶ Under arrangementet ble lederen for Sverigedemokraterna, Jimmie Åkesson, fotografert sammen med ordføreren i Staffanstorp, Christian Sonesson, hvor Åkesson holder en t-skjorte med samme billedlige budskap som beskrevet på plakaten, og

¹⁹³ Siapkas & Sjösvärd (2022). S. 94.

¹⁹⁴ Hotvedt & Randen (2015).

¹⁹⁵ Siapkas & Sjösvärd (2022). S. 94-95.

¹⁹⁶ Siapkas & Sjösvärd (2022). S. 95.

Sonesson er kledd i tilsvarende t-skjorte. Spartanstorp bekreftet også samarbeidet mellom Sverigedemokraterna og Moderaterna.¹⁹⁷

Fig. 10: Jimmie Åkesson (venstre) leder av Sverigedemokraterna, med Christian Sonesson (høyre), ordfører i Staffanstorp og medlem av Moderaterna.

Spartanstorp spiller på en lignende symbolbruk som Identitærbevegelsen anvender, hvor spartanernes forsvar av Termopylene blir brukt for å signalisere deres motstand mot innvandring og multikulturalisme. Appropriasjonen av Sparta er tydelig hentet fra fremstillingen av bystaten i 300 som vi ser gjennom bruken av sitatet «This is Sparta!», hvor populærkulturen trumfer historisk kunnskap om bystaten. Spartanstorp er unik i det at dette er et tilfelle av et demokratisk parti som anvender populærkulturelle referanser om Sparta til et innvandringskritisk budskap. Spartanstorp kan også anses som å være et forsøk på en konstruert tradisjon, ved at den etablerer et sosialt samhold gjennom å gjøre Staffanstorp unik gjennom den symbolske omdøpingen, og å etablere en sosialiserende funksjon mellom innbyggerne i byen Staffanstorp ved innvandrerkritiske holdninger.

4.2 Våpenrettigheter og den militære appropriasjonen

Siden begynnelsen av 2000-tallet har våpenindustrien og våpenrettighetsaktivister har anvendt Leonidas sitt utsagn «molon labe» for å fremme sin forretning og sin politiske sak. Utsagnet

¹⁹⁷ Ibid.

har økt med popularitet siden 2010, og har blitt et kamprop for våpenrettighetsaktivister for å signalisere sin opposisjon mot strengere regulering rundt eierskap av håndvåpen.¹⁹⁸ Derimot er det uklart om en påroper Leonidas når en bruker den engelske oversettelsen «Come and get them» eller andre variasjoner av oversettelsen. I 1778 under forsvaret av Fort Norris, leder av den amerikanske obersten John McIntosh, krevde britene at McIntosh overga fortet og seg selv, hvor han skal ha svart med «Come and take it!».¹⁹⁹ Andre variasjoner av sitatet kan dermed referere til en denne historiske hendelsen i amerikansk historie, som selv tok inspirasjon fra Leonidas.²⁰⁰

Det amerikanske militæret har aktivt uttrykt sin fasinasjon til antikkens Sparta gjennom å døpe operasjoner og andre aktiviteter etter den antikke bystaten. Eksempler på dette har vi fra blant annet innsatsstyrken kalt "Task Force Spartan" som opererer gjennom "Operation Spartan Shield" i sør-vest Asia.²⁰¹ I tillegg har det amerikanske militæret en brigade kalt «Spartan Brigade». Blant øvelser som gjennomføres av den amerikanske marinen har vi øvelsen «Spartan Trident» hvor marinen øver på operasjoner som skal utføres ved kysten. I tillegg er sammenligninger mellom amerikanske soldater og Spartanerne oppmuntret, noe som muligens kan skyldes at Steven Pressfields historiske roman *Gates of Fire* er på listen av anbefalt lesning i flere militære avdelinger.²⁰² Det amerikanske militæret er derimot ikke alene om denne fasinasjonen.

I 2018 rapporterer de australske avisene *The Age* og *The Sydney Morning Herald* om en hendelse som tok sted den 11. september 2012. Soldater fra den australske spesialstyrken SASR (Special Air Force Regiment) arresterte en mann fra landsbyen Darwan i Afghanistan. Arrestasjonen var i forbindelse med SASRs leteaksjon etter en afghansk sersjant som var på rømmen etter å ha drept tre australske soldater og såret to andre.²⁰³ Den arresterte afghaneren Ali Jan ble lagt i håndjern og ført opp til en klippe ti meter over bakken av en soldat kjent under kallenavnet «Leonidas». Flere vitner beskriver hendelsen hvor Leonidas sparket den forsvarsløse Ali Jan utfor stupet, hvor han ble hardt skadet av fallet. Leonidas skal deretter ha gitt ordren om å henrette Ali Jan.²⁰⁴ En av vitnene forteller at hendelsen spilte den klimatiske scenen fra *300* hvor kong Leonidas sparker en persisk budbringer ned en brønn. Soldater som

¹⁹⁸ Hodkinson (2022). S. 62.

¹⁹⁹ Cole (2021). S. 410.

²⁰⁰ Ibid

²⁰¹ United States Army Central (I.D).

²⁰² Devereaux (2023).

²⁰³ McKenzie & Masters (2018). SAS soldier accused of killing innocent villagers.

²⁰⁴ McKenzie & Masters (2018). Abdul's brother went out to buy flour. He never came home.

tjenestegjorde samtidig som soldaten Leonidas vitner om en krigerkultur innad i SASR som enkelte tok avstand fra, mens andre omfavnet helhjertelig. Kulturen er sentrert rundt dyrkelsen av filmen *300*, og glorifiserte antikkens spartanere. Soldater ble oppmuntret til å tøyde engasjementsreglene, som regulerer når og i hvilken grad militær makt kan anvendes. Omsider har denne kulturen av *300*-tatoveringer, en felles verdsettelse av filmen og en holdning om å tøyde reglene ført til en holdning hvor grupper av individer følte de var immune mot loven. Gruppen Leonidas hørte til ble kjent for å foretrekke å drepe fanger enn å ta dem inn til varetekt. Det beskrive at gruppen hadde et mål å drepe et bestemt antall afghanere, hvor Leonidas angivelig skal ha uttalt «Only two more to go» hvor det blir antatt at han refererer til å oppnå målet for antall drepte.²⁰⁵

I lys av artiklene som ble publisert ble soldaten kjent som Leonidas identifisert som en av Australias mest dekorerte levende soldater, Ben Roberts-Smith. Flere som kjente Smith personlig mistenkte at soldaten omtalt som Leonidas var han, etter at fysiske beskrivelser av soldaten ble gitt i artiklene. I en søksmål for æreskrenkelse ble alle påstandene om Smith erkjent av dommeren som sannhet, inkludert drapet på Ali Jan 11. september 2012.²⁰⁶

Etterligningen og idealiseringen av spartanernes oppførsel i *300* fikk fatale konsekvenser i Afghanistan, hvor forsøket på å leve etter de fiktive spartanernes eksempel endte med drapet av en uskyldig afghansk sivil. Det unike med dette tilfellet er at Sparta ble ikke påropt i en forsvarssituasjon, hvor spartanerne ble ettertraktet for deres patriotiske forsvar av Termopylene, slik vi ser i andre sammenheng. Spartanerne, slik de fremstilles i *300* ble et eksempel på en blodtørstig krigføring og en inhuman konkurranse om å drepe flest afghanere, en konkurranse som endte med en behandling av afghanere som dyr en kan jakte på.

4.3 Det ytre høyre på nett

I de siste årene har mye av høyreekstremismen tatt sted og utviklet seg på nett. Anders Behring Breivik, terroristen bak angrepene i Oslo og på Utøya 22. juli 2011 sin radikaliseringsforegikk hovedsakelig via internett,²⁰⁷ og sosiale medier som Reddit og Twitter/X har vært plattformer hvor flere høyre-radikale og ekstreme personer uten store utfordringer kan spre sitt budskap. Der hvor Reddit har slått ned på subreddits hvor hatefull diskurs tar sted som det

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Whitbourn mfl. (2023).

²⁰⁷ Mølmen & Ravndal (2021). S. 477-478.

notoriske TheRedPill i et forsøk på å minimere spredningen av slikt budskap,²⁰⁸ har Twitter/X etter Elon Musks overtagelse utviklet seg i motsatt retning.

Noe som gjør leting etter innlegg med Sparta som tema vanskelig er den enorme mengden av idrettslag som har en variasjon av spartaner i navnet. Myke Cole kommenterer dette i boken *The Bronze Lie* da han i et forsøk på å finne alle idrettslagene kalt «The Spartans» i USA og Canada, sluttet å telle da han nådde 100.²⁰⁹ Dette forteller oss mye om assosiasjonen mellom Spartas fellesskap og fokus på lagfokusert sport, som også kommenteres hos Anton Powell.²¹⁰

Sparta har vært et populært emne på nett en stund nå. Universitet i Nottingham arrangerte en serie med nettbaserte forelesninger og workshops i 2021 kalt Sparta Live, hvor fagpersoner innenfor gresk antikkhistorie deltok og presenterte eller diskuterte ulike temaer relatert til Sparta. Under en av webinarne kalt «Sparta and the Internet» snakket deltagerne Roel Konijnendijk og Owen Rees om hvor mange av spørsmålene de blir spurt handler om Sparta.²¹¹ Konijnendijk er moderator for sub-redditen AskHistorians som har ansvar for spørsmål relatert til krigføring i antikkens Hellas, og Rees er grunnlegger og hovedredaktør for nettstedet Bad Ancient. Til tross for at AskHistorians er en sub-reddit dedikert til at hvem som helst kan stille fagpersoner spørsmål knyttet til tema fra alle perioder av historien, er svært mange av antikkrelaterte spørsmål knyttet til Sparta. Bad Ancient er en nettside opprettet for å faktasjekke påstander som sirkulerer om den antikke verden og opplever den samme store interessen for Sparta.

4.3.1 Trump/Leonidas parallell

Under den amerikanske valgkampen i 2016 fikk the alt-right mye oppmerksomhet i media på grunn av deres støtte til presidentkandidaten Donald Trump, hvor spredningen av «memer» var et viktig verktøy for å spre deres budskap.²¹² En av formene dette tok under valgkampen var en kobling mellom Leonidas fra 300 og Donald Trump, noe som kommer til uttrykk gjennom en YouTube-video av brukeren med det nynazistiske navnet «Aryan Wisdom», som i 2024 har 6.591,047 visninger.²¹³ I 2016 hadde videoen over 2,000,000 visninger.²¹⁴

²⁰⁸ Sommer (2018).

²⁰⁹ Cole (2021). S. 406.

²¹⁰ Powell (2017). S. 725.

²¹¹ University of Nottingham (2021).

²¹² Pharos (2024).

²¹³ Aryan Wisdom (2016).

²¹⁴ Hodkinson (2022). S. 65.

Videoen tar for seg diverse scener fra filmen tatt ut av den kronologiske rekkefølgen og gjør karakterene fra filmen om til amerikanske politikere, forretningsmenn eller andre nevneverdige samarbeidspartnere eller motstandere av Trump. Trump blir representert i videoen ved å legge hans ansikt over Leonidas i scenene hvor Leonidas opptre, hvor dialogen til Leonidas er erstattet med diverse klipp fra Trumps taler. Flere av Trumps motstandere får sine ansikt plassert over «de onde» i filmen. Ted Cruz blir fremstilt som en sviker for republikanerne og får sitt ansikt konsekvent lagt over Efialtes. Hillary Clinton er enten lagt over en av De Udødelige, eller en av de halvnakne persiske damene i Xerxes' leir. Xerxes i videoen er George Soros, en milliardær av ungarsk-jødisk bakgrunn som ofte er hovedpersonen i flere konspirasjonsteorier.²¹⁵

Videoen åpner med at Trump/Leonidas taler til sin livgarde av 300 menn før avmarsjen til Termopylene, hvor Trump taler om hvordan det etablerte i form av den sittende regjeringen, mediene og andre grupper i samfunnet er imot han. Trump sine påstander om uavhengighet fra økonomisk støtte utenfra vektlegges i videoen og skal fremstille Trump som en autonom politiker som kun skal tjene folkets interesse.

Obama får rollen som den persiske budbringeren som Trump/Leonidas senere sparker ned i en brønn og dreper, og blir fremstilt av "aryan wisdom" som en promotør av IS, en voldelig jihadistisk bevegelse. Den kjente replikken «This is Sparta» som Leonidas roper ut i det han sparker den persiske budbringeren ned brønnen blir byttet ut med Trumps slagord «Make America Great Again».

Bruken av Sparta, og særlig filmen *300* i denne grad, er en åpen invitasjon til å lese all innvandring, enten det er illegale innvandrere fra Sør-Amerika eller muslimer fra Midtøsten, som en invaderende horde som må bekjempes. Trump, på lik linje med spartanerne, er forlatt av sine landsmenn og må stå alene mot korrupsjonen innad i Amerika, i tillegg til den ytre fienden fra Sør-Amerika og Midtøsten. Mot slutten av videoen vises scenen hvor Trump/Leonidas kaster et spyd mot Soros/Xerxes, som skader ansiktet hans. I *300* er dette det siste Leonidas gjør før han blir drept av perserne, mens i "aryan wisdom"s video avsluttes videoen med at spartanerne marsjerer vekk fra slagmarken i god behold. Det gjøres klart at dette er en kamp Trump ikke vil tape, i motsetning til Leonidas.

I 2023 blir Trump tiltalt for forsøk av å endre valgresultatene fra 2020 i staten Georgia, og Trump, hans tidligere stabssjef, hans advokater og tidligere borgermester i New York Rudy

²¹⁵ Bondarenko, V (2017).

Giuliani, blir anklaget for å være medlemmer av en kriminell organisasjon som opererer i Georgia.²¹⁶ Samme dag som tiltalene blir gjort offentlig, dukker det opp to poster fra "Trump History", en selverklært parodikonto som med hjelp av kunstig intelligens (KI) lager bilder av Trump hvor han deltar i historiske begivenheter.²¹⁷ Teksten i posten går som følger: "King Trump leads his 300 Spartan warriors to the battle of Thermopylae where they held the Persian army at bay for three days." Med teksten ser vi et bilde av Trump hvor han går uvæpnet med en hjelm, brystplate med linjer som viser frem musklene til Trump, med en brun

Fig. 11: Post på Twitter som fremstiller Trump i rollen som Leonidas.

kappe på ryggen. Bak han står flere soldater med spyd og skjold, kledd i røde kapper. Der hvor Trumps hjelm har en gul fjærbusk med røde tupper, har resten av soldatene det som ser ut som spyd stikkende ut av toppen av hjelmen.²¹⁸

²¹⁶ Brumback & Tucker (2023).

²¹⁷ @Trump_History45 (I.D).

²¹⁸ @Trump_History45 (2023a).

Det nevnes ikke eksplisitt av «Trump History» at bildene er KI-generert, men på grunn av mangler i detaljene, som spydspissene på toppen av hjelmen, fargen på Trump sin kappe og at Trump ikke bærer våpen (en menneskeskapt parallell mellom Trump og Leonidas ville gitt våpen i hendene til Trump), er det trygt å anta at bildene ikke er laget av et menneske. Rustningen og fargene som Trump går med ligner ikke på spartanere slik de fremstår i *300*, men ligner kanskje noe mer på spartanere i *The 300 Spartans*, men ingenting i dette bildet matcher med noen populærkulturell fremstilling av spartanere eller romere, men den bærer elementer av alle tre. Skjoldene til soldatene har heller ikke den karakteristiske lambda-symbolet.

Den andre posten som er postet under originalposten, viser Trump sittende ute sammen med sine soldater, denne gangen har alle like runde hjelmer, med rød fjærbusk i toppen. Trump er ikledd en overdel av lær, bukser som ikke kan skildres klart og støvler. Soldatene er kledd i alt fra pels til lær, til metallrustning på ulike deler av kroppen. Teksten til bildet forteller om spartanernes opplæring i agogen, noe som «kong Trump og hans soldater» ble oppdratt i. Der gjennomgikk en tøff treningsregime fra alderen av 7, og ble opplært til å besitte skikkelige verdier som styrke, kondisjon, likhet for (mannlige) statsborgere, og en generell verdsettelse av det maskuline.²¹⁹

Det er neppe tilfeldig at posten ble opprettet og lagt ut da den gjorde, og at Trump History valgte å fremstille Trump som Leonidas ved Termopylene. En kan aldri slå fast med sikkerhet hvilken intensjon som lå bak denne opprettelsen, men nyhetene om tiltalen mot Trump førte med seg en reell mulighet for at Trump kunne bli arrestert og dermed ikke kunne stille som republikanernes kandidat til presidentvalget 2024. Jeg tolker det som en type forberedelse på arrestasjonen. Sammenligningen av Trump og Leonidas ved å sette Trump inn hvor Leonidas skulle vært er et signal på det som kan være Trumps siste motstandskamp mot maktene som er ute etter å ta han. Trump kan falle, men han vil stå heroisk til siste mann og forsvare sitt folk mot de etablerte maktene som ikke deler de såkalte skikkelige verdiene Trump står for.

4.4 Twitter

Musk har posisjonert seg som en ytringsfrihets-absolutist og ved en tilsynelatende aksept for det ytre høyre, noe han har demonstrert gjennom å løfte utestengingen av flere kontroversielle personer fra høyresiden. Dette gjelder bl.a. Donald Trump, Andrew Anglin som grunnla nynazist-nettsiden *The Daily Stormer*, Andrew Tate, en prominent personlighet på nett kjent

²¹⁹ @Trump_History45 (2023b).

for å oppmuntre kvinnefiendtlige holdninger blant sine følgere og konspirasjonsteoretikeren Alex Jones, programleder for Infowars, som blant mange ting er kjent for å ha påstått at skolemassakren ved Sandy Hook aldri fant sted. Derimot er ikke alle som har blitt utestengt fra Twitter gjeninnsatt, hvor flere høyreekstreme bevegelser sine Twitter-kontoer som det greske Gyllent Daggry og det amerikanske Proud Boys fremdeles er permanent utestengt. Elon Musk har også blitt fordømt av Det hvite hus for promotering av antisemittisk innhold på Twitter. Bakgrunnen for denne fordømmelsen kommer fra en hendelse hvor Musk svarte på en innlegg på twitter fra en bruker kalt «breakingbaht», hvor han anklaget «det jødiske samfunn» for å hate hvite mennesker, og videre uttrykker @breakingbaht en likegyldighet til antisemittistiske holdninger i land hvor jøder oppholder seg.²²⁰ Musk skrev i kommentar til dette innlegget «Du har sagt den faktiske sannheten»²²¹.

Der hvor vi har sett på bevegelser hvor nasjonal og regional tilhørighet er åpenbare, er dette ikke lett å identifisere når det kommer til politisk innhold på nett. Med mindre en spesifikt nevner det eller skriver på morsmålet sitt, har nasjonalitet veldig liten betydning. Engelsk er standardspråket på de fleste sosiale medier, og brukernavn velges av brukeren selv uten noen retningslinjer utenom et forbud mot støtende eller hatefulle navn. Brukernavn kan derimot være en indikasjon på formålet bak kontoen i tilfeller hvor brukeren ikke bruker sitt eget navn.

Diskursen på Twitter rundt Sparta kan ta ulike former, men hovedsakelig nevnes Sparta i forbindelse med en idealisering av Sparta, eller så har de et konspiratorisk preg. Gjennom et enkelt søk av ordet «Sparta» på Twitter dukker det opp endeløse kontoer med en variasjon av «Sparta» i brukernavnet, mange av dem i forbindelse med idrettslag, men også flere poster med politisk innhold eller kontoer med Sparta i navnet som legger ut poster med konspiratorisk eller politisk-rettet innhold. Nettsiden Bad ancient har også en konto på Twitter/X, hvor de på lignende måte som på deres nettsted, konfronterer eller diskuterer påstander om den antikke verden og retter dem hvor det er nødvendig. Dette gjør Bad Ancients twitterkonto, i tillegg til antikkhistorikere som Roel Konijnendijk og Bret Devereauxs personlige kontoer, til interessante i denne sammenheng, ettersom samtlige av dem er veldig aktive på nettstedet og oppretter poster hvor de i grundig detalj forklarer eller retter opp i faktakunnskap om antikken.

²²⁰ @breakingbaht (2023).

²²¹ @elonmusk (2023, 15 november).

4.4.1 Idealiserende

I juni 2023 publiserer Devereaux en artikkel i tidsskriftet *Foreign Policy* med tittelen «Spartans Were Losers», hvor han argumenterer at Sparta er en bystat som er uverdigg en moderne etterligning og kritiserer den enorme oppmerksomheten Sparta får av det amerikanske militæret, og han påstår at denne dyrkelsen er både upassende og farlig.²²² Artikkelen løfter frem ulike måter Sparta ikke lever opp til ryktet det har i dag som en forsvarer av Hellas' uavhengighet. I møte med det persiske imperiet slik vi ser i *300*, er Sparta ansvarlig for persernes videre influens over Hellas. Devereaux skriver at under Peloponneskrigen når Sparta var ute av stand til å håndtere den athenske flåten, aksepterte Sparta penger fra perserne til å bygge sin egen flåte, og solgte Ioniske grekere til perserne i prosessen. Dette ville Sparta gjenta senere i deres krig mot Korinth. Devereaux argumentere at spartanerne ikke var Hellas' forsvarer, men tvert imot var det dem som åpnet både dører og vinduer opp for persernes innflytelse og styre i Hellas, hvor Sparta også nektet å delta i Aleksander den stores ekspedisjon mot Persia.²²³

Devereaux' innlegg på Twitter i 2023 vakte stor oppmerksomhet, hvor det i skrivende stund har oppnådd 582,000 visninger, og har blitt delt opp til 600 ganger på Twitter alene. Mens Devereaux fikk ros av sine kollegaer på nett for sitt arbeid, vakte artikkelen stor frustrasjon blant enkelte brukere på Twitter. En av dem som uttrykte sin frustrasjon for artikkelen, og generelt historiefaget som disiplin, var influenseren som går under navnet Roman Helmet Guy på nettstedet som Tiktok, Instagram, Facebook og Twitter. Roman Helmet Guy produserer hovedsakelig videoer på Tiktok og Instagram med antikkhistorie eller antikk filosofi som tema, hvor han i skrivende stund har 1,700,000 følgere på Tiktok og 231,000 på Instagram. Videoene hans når mellom 200,000 til 2,000,000 visninger på begge plattformene.

Roman Helmet Guys første interaksjon med Devereauxs artikkel er en tweet hvor han spøker om at Devereaux er Xerxes' «tipptipp x100 barnebarn», hvor spøken er at den eneste grunnen til at en person velger å skrive en så nedverdiggende artikkel om Sparta, er hvis personen er i slekt til Xerxes.²²⁴ En dag senere uttrykker han misnøye med moderne historikere hvor han anklager historikere for å «hate hver eneste historiske figur» og spør retorisk hvorfor ingen vil studere historie lengre. Hans post forteller at “Spartans were losers, Romans were fascists, Knights sucked, Vikings were lame, & the Founding Fathers were evil”.²²⁵ Posten til Roman

²²² @BretDevereaux (2023, 22 juli).

²²³ Devereaux (2023).

²²⁴ @romanhelmetguy (2023, 25 juli).

²²⁵ @romanhelmetguy (2023, 26 juli).

Helmet Guy er en form for stråmannsargumentasjon, hvor det eneste Roman Helmet Guy bruker fra Devereauxs artikkel er tittelen. Devereaux vil senere forklare i et svar til Roman Helmet Guy at han bestemte verken artikkelens tittel eller beskrivelsen hvor Sparta blir kalt en proto-fascistisk stat.²²⁶

Roman Helmet Guy fortsetter å skrive om Spartas rykte og, i hans øyne, historieforskningens feilvurdering av Sparta. Han uttrykker sin forståelse for historikernes intensjon bak det han kaller et målrettet forsøk på å male antikkens Roma og Sparta som tapere på grunn av fascisternes beundring av dem, men mener at dette fremmedgjør og skyver vekk «99.9% av oss som ikke er fascistere som også liker Roma og Sparta».²²⁷ Om ikke annet viser han en grov undervurdering av hvor populær antikkhistorie er for ytre høyre, spesielt Spartas og Romas historie.

Samme dag blir en av Roman Helmet Guy sine tweets fanget opp av Konijnendijk, hvor han velger å skrive et par sammenhengende innlegg for å diskutere påstandene Roman Helmet Guy kommer med. Roman Helmet Guy uten å nevne artikkelen ved navn, kritiserer den samme artikkelen av Devereaux. Konijnendijk kaller argumentasjonen for «moving the goalposts», og forklarer samtidig at dette innebærer å flytte rammene for diskusjonen og si «innenfor disse rammene har jeg rett».²²⁸ Konijnendijk dedikerer 16 innlegg til å svare på kritikken som, blant andre Roman Helmet Guy, har rettet mot Devereaux' artikkel siden den kom ut på en måte som er lett forståelig og, kanskje enda viktigere, ikke bærer preg av en akademisk elitisme, noe som kan falle i dårlig smak for en lekmann. Dette mener jeg er sentralt i Konijnendijks appell som moderator på AskHistorians og hans relative popularitet på Twitter. Av samme grunn som at filmer med stort fokus på historisk korrekthet kan virke elitistisk for en alminnelig kinobesøkende, vil et tungt akademisk språk på nettforum som Twitter ha samme effekt. Det oppstår en dialog mellom Konijnendijk, Devereaux og Roman Helmet Guy hvor enkelte uklartheter blir tatt opp, og en erkjennelse av at tittelen og beskrivelsen ikke ville vært førstevalget til Devereaux, som nevnt tidligere, men at det ikke er noe i veien med verken tittelen eller beskrivelsen av artikkelen. Roman Helmet Guy er tilsynelatende ikke fornøyd før enten Konijnendijk eller Devereaux sier seg enig eller uenig i

²²⁶ @BretDevereaux (2023, 29 juli).

²²⁷ @romanhelmetguy (2023, 28 juli).

²²⁸ @Roelkonijn (2023, 28 juli).

påstanden om at Sparta var tapere og proto-fascister, og ikke vil anerkjenne at det kan være mer nyansert enn som så og at det er flere enn to stillinger å ta til spørsmålet.²²⁹

Diskusjonen mellom de tre partene og Roman Helmet Guys misnøye med beskrivelsen av Sparta som tapere er interessant av flere grunner. Diskusjonen viser en samtale mellom to «autoriteter» på historie; den akademiske historien gjennom Konijnendijk og Devereaux, og en populærkulturell historie gjennom Roman Helmet Guy. Roman Helmet Guy fremstiller en versjon av Sparta i sine videoer mer hentet fra filmen *300* enn fra historiske kilder, til tross for at han fremstiller utsagnene som hentet fra autentiske historiske hendelser. Roman Helmet Guys misnøye med den akademiske diskusjonen rundt Sparta kan forsiktig brukes til å antyde en lignende misnøye blant andre som har en interesse for historie uten å være akademisk investert i temaet.

Et annet interessant element er til tross for stor villighet fra Konijnendijk og Devereaux til å diskutere temaet med han, har det tilsynelatende ikke hatt noen påvirkning på hans opprinnelige mening eller hans inntrykk av historiefagets arbeid. En dag etter utvekslingen med Konijnendijk og Devereaux legger Roman Helmet Guy ut en satirisk post som tar for seg den hypotetiske situasjonen hvor historikere om 2500 år (samme avstand i tid som til slaget ved Termopylene fra i dag) danner et narrativ hvor det amerikanske militæret var overvurdert, hvor han kaller det «The American Mirage», en åpenbar parodi av «The Spartan mirage».²³⁰ Dette er i min mening et godt eksempel på hvor vanskelig det kan være å endre andres mening om antikken når deres mening allerede er dypt forankret i hva de ønsker å tro var ekte. Hvis Roman Helmet Guy har lært noe (kanskje han har lest om the Spartan mirage), velger han å gjøre narr av det fremfor noe annet. Derimot bør det anerkjennes at han hadde gyldige poeng om artikkelens tittel, og jeg ønsker ikke å avfeie hans personlige meninger om verken Sparta eller historiefagets virksomhet. Det er verdt å bemerke at jeg ikke anklager eller mistenker Roman Helmet Guy for å ha fiendtlige eller hatefulle intensjoner bak sin historieinteresse eller hans valg av narrativ, men hendelsen er allikevel bemerkelsesverdig. Hendelsen kan si oss noe om hvor vanskelig det kan være å rette opp i et veletablert historisk narrativ som spartanerne ved Termopylene, og hvor dypt inntrykket av *300* sitter i den allmenne forståelsen av Sparta.

²²⁹ @Roelkonijn (2023, 30 juni).

²³⁰ @romanhelmetguy (2023, 31 juli).

4.4.2 Konspiratorisk

I en Twitter-post som nå har fått 1.9 millioner seere, argumenterer brukeren @Hootchpiro for at Sparta var en «heteroseksuell super-makt nasjon, bundet av en streng moralsk kode». Motstanderen til denne påstanden er et udefinert fellesskap kalt «globohomo», som ifølge Hootchpiro vil at vi skal tro at Sparta var et «homofili og pedofili-utopia».²³¹ Hvem eller hva «globohomo» er utdyper vedkommende ikke, og hva de står for er uklart, foruten om et ønske om å fremstille Sparta som homofile. For å forstå denne spesifikke konspirasjonsteorien vender jeg meg til organisasjonen Hope not Hate, som definerer Globohomo som en konspirasjonsteori hvor den kulturelle eliten (som ofte hevdes å være jødiske) ønsker å etablere en global «unikultur» for å svekke befolkningen ved å promotere liberale verdier, rettigheter for LHBT+ personer og innvandring.²³² @Hootchpiros post består av flere sammenhengende poster som bygger på hverandre, hvor post nr. 2 inneholder et skjermbilde fra 300 og en løs referanse til Plutarks *Lykurgus* med samme utsagn om at Spartas bymurer består av dens soldater, slik vi så på en av t-skjortene til Phalanx Europa.²³³ Hootchpiro nevner flere antikke kilder som beskriver det spartanske samfunnet, men velger å fokusere på den «viktigste», Xenofon.²³⁴ Xenofon er en av de antikke kildene vi har som benekter eksistensen av pederasti i Sparta, hvor han forteller oss at om en mann er interessert i en gutts kropp istedenfor en beundring av hans sjel, ville det forholdet bli ansett som avskyelig.²³⁵ Personer som vil argumentere mot praktiseringen av pederasti i Sparta anvender dermed ofte Xenofons tekster, noe som gjør at flere individer med en høyrepolitisk tilhørighet selektivt bruker Xenofon som definitivt bevis på at det ikke ble praktisert, fremfor en nyansert diskusjon om pederastiens rolle i Sparta. Hootchpiro avslutter twitter-tråden med å oppfordre oss til å rette mer oppmerksomhet mot det spartanske samfunnet og å etterligne det.²³⁶

4.5 Tiktok

Videoer på Tiktok skiller seg som nevnt tidligere fra andre sosiale nettsteder og medier, men i likhet med resten er humor og underholdning et sentralt element i mange av videoene, men ikke alle. Videoer hvor humor er sentralt gjennom å fremstille et meme eller å fortelle en type vits er vanskelige å tyde på grunn av muligheten for å kamuflere hatefullt innhold med humor. Dette gjør at en helhetsvurdering av videoen er nødvendig for å kunne tolke innholdet

²³¹ @hootchpiro (2023a, 27 april).

²³² Lawrence (2024).

²³³ @hootchpiro (2023b, 27 april).

²³⁴ @hootchpiro (2023c, 27 april).

²³⁵ Xenofon *Constitution of the Lacedaimonians*. 2.13.

²³⁶ @hootchpiro (2023d, 27 april).

skikkelig. Dette skjer i form av å se på andre videoer fra samme bruker, videobeskrivelsen og kommentarene som videoen får.

Første video jeg ønsker å se på er en video fra Tiktok-brukeren @mcristo1234, som tar i bruk scenen fra *300* hvor spartanerne venter på at slaget ved Termopylene skal begynne, hvor en kan se perserne løpe mot deres posisjon. Videoen inneholder en topp tekst hvor det står «Me relaxing with a slight cold». Jeg-personen er ikke til stede i videoen. Deltakerne i videoen er spartanerne, som skal representere den syke jeg-personens hvite blodceller. Videoen er åtte sekunder lang, og inneholder en uendret (foruten dramatisk musikk som er lagt til) åtte lang sekvens fra *300*, hvor Leonidas taler høyt og inspirerende om hvordan spartanerne skal holde perserne tilbake og slåss hvor de står, hvor han til slutt peker mot perserne og skriker «This is where they die».²³⁷

Humoren i videoen er ikke vanskelig å fange opp. De hvite blodcellene er friske og stridsdyktige spartanere som kjemper som helter for å bekjempe forkjølelsesviruset som plager jeg-personen i videoen. Problemet dukker opp når perserne i videoen implisitt og indirekte blir fremstilt som et invaderende virus, noe som gjør at videoen ville vært en gylden anledning til å skjule et xenofobisk budskap som personer med en tilhørighet til det ytre høyre kunne fange opp. Om en ser på kommentarene til videoen er det flere som snakker om sine egne erfaringer ved å være forkjølt, og nærmest ingen som snakker om Sparta, *300* eller noe annet relatert til antikken. Resten av videoene til @mcristo virker tilsynelatende harmløse.

Videre ønsker jeg å se på en video fra profilen «wise masters» som, i likhet med Trump history på Twitter, bruker KI til å generere ulike historiske figurer som Cæsar, Napoleon og ikke minst, Leonidas. Videoene tar for seg en spesifikk historisk person, og gjennom KI-genererte modeller og stemmer, forteller personen sin egen livshistorie. I videoen om Leonidas forteller KI-genererte Leonidas fakta om livet sitt som når han ble født, hans posisjon som konge av Sparta og hans oppdragelse til å bli en soldat. Sentralt for videoen er en gjenfortelling av slaget ved Termopylene, hvor han forteller at spartanernes offer ved Termopylene har blitt et symbol for modighet og uselvvisk handling som har inspirert utallige krigere gjennom historien.²³⁸ Å gjenfortelle en variasjon av Leonidas sin historie ved hjelp av AI er uskyldig i seg selv, men i kommentarene kan vi finne utsagn som har orientalistiske

²³⁷ @Mcristo1234 (2023).

²³⁸ @Wisemasters (2023).

trekk ved seg. Eksempelvis har vi kommentaren til brukeren «Gon Ter» som uttrykker en takknemlighet for Europa og «den vestlige sivilisasjons forsvarere» (Fig. 12).

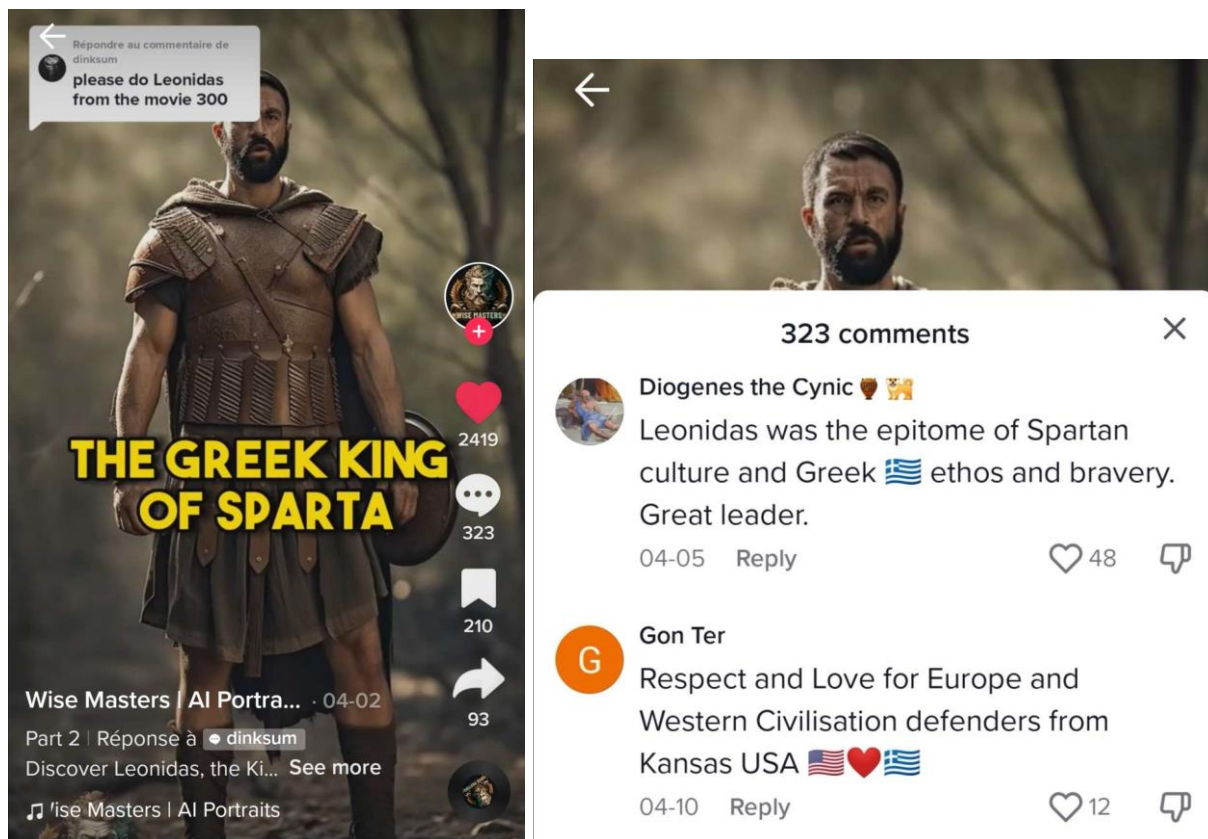

Fig. 12: Til venstre: AI-Generert Leonidas fra TikTok-videoen til «Wise Masters». Til høyre: Kommentarfeltet til TikTok-videoen, hvor Gon ter uttrykker sin hengivenhet til Europa.

5 Konklusjon

Denne oppgaven har undersøkt hvordan Sparta og slaget ved Termopylene har blitt brukt til politisk formål i moderne historie, og hvordan denne historiebruken har utviklet seg fra begynnelsen av 1900-tallet til i dag. Appropriasjonen som er belyst i oppgaven er en fortsettelse av en lang og kompleks tradisjon, hvor Sparta og Termopylene blir anvendt, med røtter tilbake til antikken. Målet med oppgaven har vært å bruke denne historiske konteksten til å undersøke en ny variant av denne politiske appropriasjonen som vi ser i det ytre høyre fra 2010-tallet og utover.

Gjennom å appellere til fortiden har Spartanerne blitt brukt som et ideal en bør leve opp til. I Amerika under første verdenskrig ser vi hvordan Sparta blir benyttet for å fremme et ønsket kvinneideal, som tilsier at kvinnen skal være lojal ovenfor sin nasjon og villig gi sine sønner over til militæret og til krig. Eliteutdanninger i Preussen, England og Tyskland har i lignende grad fokusert på en utdanningsplan hvor elevene lærte å verdsette verdier som Leonidas og hans spartanere viste under slaget ved Termopylene. Verdier som disiplin, fysisk styrke og dødsforakt samt viljen til å ofre seg selv for sin medsoldat eller fellesskapet og å vise mot i enhver situasjon ble drillet inn i elevene. De nazistiske Napolas-skolene skiller seg ut ved å gi spartanernes overlegne krigerkultur et biologisk preg, hvor det ble antatt at spartanerne var den mest rase-rene greske folkegruppen.

Det som går igjen med bruken av Termopylene til sammenligning er fremstillingen av spartanerne som «de gode» og perserne som «de onde». Denne symboliseringen har vist seg å være svært effektiv i perioder preget av konflikt hvor behovet for propaganda er stort, enten i en militær krigssituasjon eller en mer ideologisk krigføring. Ved å sammenligne samtidens konflikt med spartanernes forsvar av Termopylene, sammenlignes den ene siden med spartanernes heroiske forsvar, og motparten som den invaderende persiske hæren, og en «god» mot «ond» dualisme oppstår. På denne måten kan en enten male parten som identifiseres med spartanerne som et modig forsvar av alt som er godt, en styrke som kjemper heltmodig til tross for overveldende dårlig odds, eller en martyrlignende entitet som ofrer seg selv for fellesskapets gode. Fokuset ligger imidlertid mer på alt det gode spartanerne representerer, fremfor det onde som perserne symboliserer.

Forsøket på å gjøre tyskernes forsvar av Stalingrad om til et heroisk offer for den tyske krigsinnsatsen er et eksempel på dette, hvor de tyske soldatene slåss og dør for sitt fedreland, og er et narrativ hvor perserne ikke er til stede. Slaget om Hellas blir på en annen side fortalt

som en vellykket forsvarsoperasjon mer enn et strategisk offer som ble nødvendig for å kunne trekke de allierte styrkene ut av Hellas. Symbolikken var derimot klar i å trekke en historisk parallell tilbake til Termopylene, hvor de allierte styrkene ble identifisert med spartanerne, og tyskerne med perserne.

Hvordan myten anvendes er også formet av nasjonalitet. Vi ser at på det ytre høyre den i Europa, særlig i Hellas gjennom organisasjoner som Gyllent Daggry, glorifiseres Leonidas og hans Spartanere i et nasjonalistisk perspektiv. Leonidas forsvarte riktignok Hellas som gjør nasjonalistiske partier og grupperinger i Hellas spesielt opptatt av han, men ifølge GI i Frankrike forsvarte Leonidas hele Europa mot perserne. Den nasjonale identitet og en tanke om en felles europeisk kultur står sentralt i fremstillinger av Termopylene i Europa. I USA er spartanerne mer forbundet med en frihetskamp. Naturligvis er det elementer av frihetsideal i den europeiske appropriasjonen på samme måte som at den amerikanske har nasjonalistiske preg, men jeg mener at frihetsidealet definerer den spartanske appropriasjonen i USA, mens et ønske om å verne den europeiske kultur definerer appropriasjonen i Europa. Vi ser dette videre i Sverige hvor Spartanstorp ble en måte å signalisere tiltak for å verne om den svenske og implisitt europeiske befolkningen i Sverige. Det som er til felles for både Europa og USA er den orientalistiske fremstillingen av Termopylene. Det blir stadig vektlagt en viktighet i «våre» verdier som må forsvares mot «de andre». Motparten er en trussel som må bekjempes, enten det er muslimer, meksikanere, terrorister og innvandrere.

Et unikt eksempel som jeg viser til i avhandlingen bruken av Sparta både til amerikansk politikk og etterretning, hvor den peloponnesiske krig blir brukt som en parallell til den kalde krig, og en Sparta/Sovjet allegori blir etablert. Det er interessant ettersom det viser at det ikke nødvendigvis alltid er Sparta som en ønsker å sammenligne seg med. I denne konteksten trer Sparta inn i rollen som den ufrie parten, hvor Athen står for demokrati og frihet. Dette skiller seg ut fra dens samtid, hvor filmen *The 300 Spartans* som kommer ut omtrent ti år før Sovjet/Sparta allegorien får røtter. Reagan skulle noen år etter at allegorien har fått spille seg ut, pårope Termopylene som en av mange frihetskamper gjennom historien i en tale til det britiske parlamentet.

Dette kan indikere at det er et skille i amerikansk tenkning mellom Sparta som bystat, og slaget ved Termopylene. Spartanerne kan tolkes som en del av det greske, ikke spartanske, forsvaret av Termopylene. En slik tolkning gir mening i populærkulturell fremstillinger av slaget, hvor de andre grekerne i *The 300 Spartans* har en tydeligere rolle i filmen, selv om tittelen fremdeles vektlegger spartanernes deltagelse. Symbolikken i filmen er klart preget av

samtidens politiske klima, hvor spartanerne symboliserer USA og fremstår som frie og autonome mennesker, i motsetning til persernes sammenligning med autoritære og militante Russland. Denne motsetningen dras enda lengre i Zack Snyders *300*, hvor spartanerne står for frihet, demokrati, maskulinitet og rasjonalitet i motsetning til de ufrie, udemokratiske, feminine og mystiske perserne. Samtidig får resten av de greske styrkene mindre betydning i slaget, og det er et mye større fokus på spartanerne som forsvarere.

I likhet med Matés film, er filmen farget av den geopolitiske situasjonen i dens samtid. USA er sterkt preget av angrepene i New York 11. september 2001 og den påfølgende invasjonen av Afghanistan og Irak. USA blir igjen representert av spartanerne, og perserne er tydelig fremstilt som soldater for terrororganisasjonen Al-Qaida. Fremmedfrykten og en sterk politikerforakt kommer til synet i filmen, noe som skiller den fra *The 300 Spartans* og tidligere fremstillinger av Termopylene. Det orientalistiske verdenssynet som har vært til stede i tidligere bruk av Termopylene, blir altomfattende i *300*. Det klare skillet mellom øst mot vest, «oss» mot «de» og en fiendtliggjøring av Midtøsten som er til stede i *300* kommer til å farge fremtidige appropriasjoner av Sparta og Termopylene.

Der hvor tidligere anvendelse av Termopylene har hatt en mer historisk-basert forståelse av Sparta, er historiebruken etter *300* primært basert på en forståelse av Sparta slik den formidles gjennom filmen. Dette gjelder særlig rundt 2010, hvor vi ser fremveksten av en ny former for ytre høyre-politiske bevegelser i USA og Europa. Identitærbevegelsen som oppstår i Frankrike er karakteristisk for Jupskås beskrivelse av den fjerde bølgen av ytre høyre mobilisering. Der hvor tidligere høyrepopulister og radikale anvendte en retorikk med et tydelig biologisk-rasistisk budskap, har den nye ytre høyre pakket dette budskapet inn i en mildere formidling, hvor et såkalt «kulturkritisk holdning» erstatter den tidligere biologiske rasismen. Dette gjør den høyrepopulistiske og høyre-radikale politikken mer fordøyelig for velgerne, og fører til en større utbredelse av dens ideologi.

300 har også gjort at diskursen rundt Sparta er fokusert mer på det militære og det voldelige. Glorifisering av vold var en side av Sparta som nazismen var særdeles glad i, og det samme gjelder for dagens ytre høyre. Påkallelsen av Leonidas og Termopylene er ofte assosiert med en voldelig motstand mot hvem enn fienden skulle være. Under den amerikanske valgkampen i 2016 var det et kall for voldelig motstand mot de etablerte maktene og korrupsjonen, og en oppfordring til et forsvar av den vestlige kulturen mot en østlig innflytelse. På nett produseres den samme fortellingen gjennom et nytt medium, hvor humor og politisk budskap blandes sammen til det ugjenkjennelige. Memer er et nytt og viktig politisk verktøy for alt-right

bevegelsen i USA for å spre hatefulle budskap innpakket i et humoristisk gavepapir slik at det når mest mulig personer. Memer med hatefulle ytringer som spres på sosiale medier spiller på den samme konseptet om subtile fordommer i motsetning til åpenbare fordommer, noe som gir både dem som sprer budskapene en form for troverdig benektelse.

Til tross for forskjellige kontekster, er det mye av den samme historiebruken som går igjen. Nazismens politisk-ideologiske historiebruk, hvor Sparta ble en av flere viktige grunnlag å forme samfunnet etter, finner vi også i dag med identitær og alt-right-bevegelsen. Historien om Sparta, eller den populærkulturelle fremstillingen av Sparta i dagens tilfelle, brukes for å legitimere en ideologi basert på rasebiologi, som gjør andre «raser» underlegen, mens i dag brukes for å legitimere en islamofobisk og xenofobisk ideologi.

Historien må derimot tilpasses det spesifikke formålet som Sparta er ment til å legitimere, og vi ser en bevisst «plukk og miks» tilnærming til historien. Enkelte sider av Sparta blir plukket ut fordi det passer med ideologiens verdier eller behov, mens andre sider med Sparta blir bevisst utelukket eller ignorert om det bryter med forestillingen om Sparta. *Agogen* hvor spartanerne gjennomgår sin militære opplæring, krigersamfunnet blir ofte hevet frem, deres militære dyktighet og mot er verdier som ofte plukkes opp. Aspekter som pederasti, som er omdiskutert i hvilken grad det eksisterte i Sparta, og helotene, Spartas slavebefolkning, blir ofte glemt eller ikke nevnt overhodet

I begge tilfeller er Spartas myte brukt til å legitimere hat og fremmedfrykt. Den har også vært viktig for å forme en politisk identitet, hvor forsvaret av vestlige verdier blir symbolisert gjennom Leonidas' forsvar av Termopylene. Slik som Leonidas forsvarte Hellas mot den invaderende fiende, hevder det ytre høyre å forsvare vesten mot ytre makter som vil ødelegge vesten slik vi kjenner den. Forsvaret av vesten kan ta sted enten ved Stalingrad, eller ved den amerikanske kongressen, avhengig av datidens fiendebilde.

Jeg håper å ha vist i denne avhandlingen hvor variert og spennende appropriasjonen av Sparta kan være, og at jeg har vist hvordan en Sparta har blitt brukt ikke bare av det ytre høyre, men også av den etablerte makten gjennom historien. Derimot har jeg forsøkt å vise at den moderne appropriasjonen av Sparta domineres av det ytre høyre. Slaget ved Termopylene har fått en sentral plass i denne appropriasjonen, som igjen er formet av hvordan slaget fremstilles i *300*. Filmens fokus på å fremmedgjøre perserne og normalisere spartanerne har gjort koblingen mellom Sparta og hatefulle politiske meninger enklere å etablere. Bret Devereaux' provoserende artikkel i *Foreign Policy* er en av mange bidrag fra historikere som aktivt prøver

å bekjempe den glorifisering av Sparta som et militært og politisk ideal. Dette gjør han ved å understreke at Sparta var et ekstremt samfunn, hvor deres rykte for sin eksemplariske militære evner var oppskrytt, og at de i realiteten ikke skilte seg ut fra andre greske bystater. Det vil ta tid å endre den populærkulturelle fremstillingen og den allmenne befolknings ide om Sparta, men Sparta har og blitt vist for å være et ekstremt samfunn i antikken. Dette gjør at selv historiefagets forståelse av Sparta kan appellere til det ytre høyre, og kombinert med den dominerende kulturelle forståelsen av Sparta, er det kanskje ikke rart at vi så spartanerne storme den amerikanske kongressen i 2021.

6. Litteratur og Kildeliste

6.1 Litteraturliste

Amadou, C. (2019). *Hva er Antikken*. Universitetsforlaget.

Baird, J.W (1969). The Myth of Stalingrad. I *Journal of Contemporary History*, 4(3), 187-204. Sage Publications. <http://www.jstor.org/stable/259739>

BBC News (mars 2007). *Hollywood Film '300' Sparks Iranian Anger* [Video].. Youtube. Hentet 03.04.2024. Lastet opp av brukeren *K0ugar*.
<https://www.youtube.com/watch?v=rcuudK3SPJE>

BBC (2006, 15 februar.). *Comic Book Hero Takes on al-Qaeda*. BBC News.
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/entertainment/4717696.stm>

Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former (S.M. Solli Overs.). *Agora* 24 no. 1-2. S. 5-26.

Bondarenko, V. (2017, 20. mai). George Soros is a favorite target of the right — here's how that happened. *Business Insider*. <https://www.businessinsider.com/how-did-george-soros-become-the-favorite-boogeyman-of-the-right-2017-5>

Brewer, D. (2019). “The German Invasion of Greece” i *Greece, the Decade of War: Occupation, Resistance and Civil War*. I.B Tauris.

Brumback, K. & Tucker, E. (2023, 15 august.). Trump and 18 allies charged in Georgia election meddling as former president faces 4th criminal case. *The Associated Press*.
<https://apnews.com/article/trump-georgia-election-investigation-grand-jury-willis-d39562cedfc60d64948708de1b011ed3>

Chapoutot, J. (2016). *Greeks, Romans, Germans: How the Nazis Usurped Europe's Classical Past* (R.R. Nybakken, Overs.). University of California Press.

Churchill, W. (1950). *The Second World War Volume III: The Grand Alliance*. Cassell & Co.

Cohen, E. A. (2001). “A teacher among bureaucrats—the legacy of Alvin H. Bernstein” i *Joint Force Quarterly, Spring/Summer 2001*. National Defense University.

Cole, M. (2021). *The Bronze Lie: Shattering the Myth of Spartan Warrior Supremacy*. Osprey Publishing.

Cox, S. & Meisel, A. (2018, 20. september). Martin Sellner: The new face of the far right in Europe. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/stories-45572411>

De Schaepdrijver, S. (2004). Twentieth-Century Thermopylae: Liège 1914 and the U.S. Public. i *Liège, Août 1914, mai 6-7, 2004*. Province of Liège and the Centre d'Études Guerre et Société

Det Norske Akademis Ordbok (i.d.). Resepsjonshistorie. I *Den Norske Akademis Ordbok*. Hentet 02 oktober, 2023 fra <https://naob.no/ordbok/resepsjonshistorie>.

Det Norske Akademis Ordbok (i.d.). Virkningshistorie. I *Den Norske Akademis Ordbok*. Hentet 02 oktober, 2023 fra <https://naob.no/ordbok/virkningshistorie>

Devereaux, B. (2023, 22. juli). Spartans Were Losers. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/07/22/sparta-popular-culture-united-states-military-bad-history/>.

Donovan, M. (1997). National Intelligence and the Iranian Revolution. *Intelligence and National Security*, 12(1), 143-163. <https://doi.org/10.1080/02684529708432403>

Ervik, A. (2022). Mem. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 11.05.2024. <https://snl.no/mem>

Fielitz, M (2020, 23. mars.). *Far-right vigilantism at Europe's borders: the Greek experience*. Open Democracy. <https://www.opendemocracy.net/en/countering-radical-right/far-right-vigilantism-at-europes-borders-the-greek-experience/>

Folkenborg, H. R. (2018). *Én Fortid – Mange Fortellinger: Introduksjon til Historiebruk*. Cappelen Damm Akademisk.

Fenton, A. Parry, K. (2022). Netnography: An Approach to Ethnography in the Digital Age. I A. Quan-Haase & L. Sloan (red.) *The SAGE Handbook of Social Media Research Methods*. SAGE Publications Ltd.

Gagnesjö, M. (2015). Väst Och Den Orientaliska Skräcken. I Hammer. I. & Zander. U. (red.), *Svärd, Sandaler Och Skandaler – Antiken På Film Och i TV*. Studentlitteratur.

Garner, A. C. & Slattery, K. (2012). Mobilizing Mother: From Good Mother to Patriotic Mother in World War I. *Journalism & Communication Monographs*, 14(1), 5-77. <https://doi.org/10.1177/1522637912437839>

Hammer, I. & Zander, U. (2015). Antiken på film och i tv – en introduktion. I Hammer. I. & Zander. U. (red.), *Svärd, Sandaler Och Skandaler – Antiken På Film Och i TV*. Studentlitteratur.

- Hardwick, L. & Stray, C. (2011). Introduction: Making Connections. i Hardwick, I. & Stray, C. (red.), *A companion to The Classical Receptions*. John Wiley & Sons
- Hobsbawm, E. & Ranger, T. (2012). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.
- Hodkinson, S. (2012). "Sparta and the Soviet Union in U.S Cold War foreign policy and intelligence analysis". i Hodkinson, S & Morris, I, M (red.), *Sparta in Modern Thought: Politics, History and Culture*. Classical Press of Wales.
- Hodkinson, S. (2017). Sparta: An Exceptional Domination of State over Society? i Powell, A. (red.), *A companion to Sparta*. John Wiley & Sons.
- Hodkinson, S. (2022). Spartans on The Capitol: Recent Far-Right Appropriations of Spartan Militarism in the USA and their Historical Roots. I Beerden, K. Epping, T. *Classical Controversies – Reception of Graeco-Roman Antiquity in the Twenty-first Century*. Sidestone Press.
- Hotvedt, S. K. & Randen, A. (2015, 10. juni). Frp truer med å gå ut av regjeringen i saken om syriaflyktningene. NRK. <https://www.nrk.no/norge/frp-truer-med-a-ga-ut-av-regjering-1.12402083>
- Ito, R. (2006, 26. november). The Gore of Greece, Torn From a Comic. *The New York Times*. Hentet 25.04.2024. https://www.nytimes.com/2006/11/26/movies/26ito.html?pagewanted=print&_r=0
- Jacobsen, J. Gorea, I. (2022). Ethics of Using Social Media Data in Research: Users' Views. I A. Quan-Haase & L. Sloan (red.) *The SAGE Handbook of Social Media Research Methods*. SAGE Publications Ltd.
- Jupskås, A.R. (2017). *Ekstreme Europa*. Cappelen Damm.
- Kagan, D. (1997). *On the Origins of War: And the Preservation of Peace*. Pimlico.
- Kvindesland, E. (2023, 3. januar). Irans Historie. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 28.04.2024. https://snl.no/Irans_historie
- Lawrence, D. (2024, 30 april). Introducing The Homeland Party: Eastern and South East England. *Hope Not Hate*. Hentet 08.05.2024. <https://hopenothate.org.uk/2024/04/30/introducing-the-homeland-party-eastern-and-south-east-england/>

Martindale, C. (2007). Reception. i Kallendorf, C, W. (red.), *A Companion to The Classical Tradition*. John Wiley & Sons

McKenzie, N. & Masters, C. (2018, 8. juni). SAS soldier accused of killing innocent villager. *The Sydney Morning Herald*. <https://www.smh.com.au/politics/federal/sas-soldier-accused-of-killing-innocent-villager-20180531-p4zinw.html>

McKenzie, N. & Masters, C. (2018, 8. juni). Abdul's brother went out to buy flour. He never came home. *The Age*. <https://www.theage.com.au/politics/federal/abdul-s-brother-went-out-to-buy-flour-he-never-came-home-20180607-p4zk38.html>

McKernan, B. (2020, 28. februar). Greece and Bulgaria crack down on Turkish borders as refugees arrive. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/28/tensions-rise-between-turkey-and-russia-after-killing-of-troops-in-syria>.

Müller, J. (2022). Pop Culture Against Modernity: New Right-Wing Movements and the Reception of Sparta. I Beerden, K. Epping, T. *Classical Controversies – Reception of Graeco-Roman Antiquity in the Twenty-first Century*. Sidestone Press.

Mølmen, G. N., & Ravndal, J. A. (2023). Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 15(4), 463–487.
<https://doi.org/10.1080/19434472.2021.1993302>

Nikoloutsos, K. P. (2013). Reviving The Past: Cinematic History and Popular Memory in “The 300 Spartans” (1962). *The Classical World*, 106(2), 261-283.
<http://www.jstor.org/stable/24699761>

Pharos (2020). *Ancient Greece a Symbol to Rally Neo-Nazis*. Pharos: Doing Justice to the Classics. <https://pharos.vassarspaces.net/2020/04/24/greece-martin-sellner-sparta-thermopylae/>

Pharos (2021). *Introduction to Pharos*. Pharos: Doing Justice to the Classics.
<https://pharos.vassarspaces.net/>

Pharos (2024). *When Hate Memes teach History*. Pharos: Doing Justice to the Classics.
<https://pharos.vassarspaces.net/2024/04/03/classics-memes-white-supremacy-virgin-yes-chad-soy/>

- Powell, A. (2018). Sparta and the Imperial Schools of Britain. i Powell, A. (red.), *A companion to Sparta*. John Wiley & Sons
- Roche, H. (2012). Spartanische Pimpfe: The Importance of Sparta in The Educational Ideology of The Adolf Hitler Schools. i Hodkinson, S & Morris, I, M (red.), *Sparta in Modern Thought: Politics, History and Culture*. Classical Press of Wales.
- Roche, H. (2013). *Sparta's German Children*. Classical Press of Wales.
- Said, E. (2018). *Orientalismen* (A. Aabakken Overs.). Cappelen Damm. (Opprinnelig utgitt 1978).
- Salmons, J. (2022). Using Social Media in Data Collection: Designing Studies with the Qualitative E-Research Framework. I A. Quan-Haase & L. Sloan (red.) *The SAGE Handbook of Social Media Research Methods*. SAGE Publications Ltd.
- Samaras, G. (2023, 25. april). *The Greek Far Right After Golden Dawn: What's Next?* UiO. <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/2023/greek-far-right-after-golden-dawn.html>
- Siapakas, J. & Sjösvärd, T. (2022). Leonidas Goes North: Swedish Appropriations of Sparta and the Battle of Thermopylae and their Wider European Context. I Beerden, K. Epping, T. *Classical Controversies – Reception of Graeco-Roman Antiquity in the Twenty-first Century*. Sidestone Press.
- Smith, H. (2023, 26. juni). Greek voters propel new far-right Spartans group into parliament. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2023/jun/26/greek-voters-propel-new-far-right-spartans-group-into-parliament>
- Smith, H. (2024, 02. mai). Prison release of Golden Dawn founder angers Greek anti-fascists. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/02/prison-release-of-golden-dawn-founder-angers-greek-anti-fascists>
- Sommer, W. (2018, 29. september). Reddit 'Quarantines' White Nationalist Subreddits. *The Daily Beast*. <https://www.thedailybeast.com/reddit-quarantines-white-nationalist-subreddits>
- Tagaris (2015, 11. september). *Far-right Golden Dawn exploits darker side of Greece's discontent*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-goldendawn/far-right-golden-dawn-exploits-darker-side-of-greeces-discontent-idUSKCN0RB1Z420150911/>

Trenter, C. (2015). Drömmar om Dionysisk Dekadens. I Hammer. I. & Zander. U. (red.), *Svärd, Sandaler Och Skandaler – Antiken På Film Och i TV*. Studentlitteratur.

Watt, R. H. (1985). “Wanderer, kommst du nach Sparta: History through Propaganda into Literary Commonplace”. i *The Modern Language Review*, Okt. 1985, Vol. 80, No. 4. S. 871-883.

Whitbourn, M., Alexander, H., Knott, M. & Mitchell. G (2023, 1. juni). Former SAS soldier Ben Roberts-Smith committed war crimes. *The Sydney Morning Herald*.

<https://www.smh.com.au/national/ben-roberts-smith-case-former-sas-soldier-committed-war-crimes-20230314-p5crv4.html>

Östenberg, I. (2015). Gladiatoreffekten. I Hammer. I & U. Zander (Red.), *Svärd, Sandaler Och Skandaler: Antiken på Film och I TV*. Studentlitteratur.

6.2 Kildeliste

Alan Seeger's Prose Record of the Great War (1917, 20. mai). *The New York Times, Section T*. S. 2. Hentet 08.03.2024. <https://www.nytimes.com/1917/05/20/archives/alan-seegers-prose-record-of-the-great-war-diary-and-letters-of-the.html>

Anti-Defamation League. (I.D.). *Identitarian Lambda*. <https://www.adl.org/resources/hate-symbol/identitarian-lambda>

Anti-Defamation League. (2020.). *Alt Right: A Primer on the New White Supremacy*. <https://www.adl.org/resources/background/alt-right-primer-new-white-supremacy>

Amazon (i.d). *Produktbeskrivelse av Frank Millers Holy Terror*. <https://www.amazon.com/Holy-Terror-Frank-Miller/dp/193727800X>

Aryan Wisdom (mai 2016). *300: Making America Great Again [Donald Trump Parody]* [Video]. YouTube. Hentet 10.05.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=W7I92r9GqUw>

Bernstein, A. (1989). *Soviet Defense Spending: The Spartan Analogy*. The Rand Corporation. Hentet 10.11.2023. <https://www.rand.org/pubs/notes/N2817.html> 10.12.2023

Bret Devereaux [@BretDevereaux]. (2023, 22. juli). *I'm back writing for @ForeignPolicy on why ancient Sparta is unworthy of modern emulation and in*. Hentet 13.09.2023. <https://twitter.com/BretDevereaux/status/1682758760685613056>

Bret Devereaux [@BretDevereaux]. (2023, 29. juli). *You may be interested to know that authors do not generally get to pick their headlines.* Hentet 10.05.2024.

<https://twitter.com/BretDevereaux/status/1685319102930321409>

Camel Man[@hootchpiro] (2023a, 27. april). *Sparta was a heterosexual super-power nation, bound by strict moral code. Globohomo wants you to think.* Hentet 12. mai, 2023.

<https://twitter.com/hootchpiro/status/1651437165711093765>

Camel Man [@hootchpiro] (2023b, 27. april). *The ancients described Sparta as a kingdom with no walls because the Spartans themselves were as.* Hentet 12. mai, 2023.

<https://twitter.com/hootchpiro/status/1651437167883821057>

Camel man [@hootchpiro] (2023c, 27. april). *There are several ancient texts that describe Spartan Society written by Plutarch, Xenophon, and Herodotus. Let's.* Hentet 12. mai, 2023.

<https://twitter.com/hootchpiro/status/1651437173697019910>

Camel Man[@hootchpiro] (2023d, 27. april). *Globohomo is clearly burying the Spartan constitution under the weight of their lies, hoping you don't. Let's.* Hentet 12. mai, 2023.

<https://twitter.com/hootchpiro/status/1651437181263659009>

Creel, G. United States Committee On Public Information. (1920) *Complete report of the chairman of the Committee on public information*, Washington Govt. print. Hentet fra the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/20026826/>

Conan, N. (2007, 24. januar). Writers, Artists Describe State of the Union i *Talk of The Nation*. [Radio sending]. NPR. Hentet 02.05.2024 <https://www.npr.org/programs/talk-of-the-nation/2007/01/24/13116639/>

Cæsar (1869). *The Gallic Wars* (W.A McDevitte & W.S Bohn, Overs.) The Internet Classics Archive. <https://classics.mit.edu/Caesar/gallic.1.1.html> (Originalt verk publisert ca. 58-49 fvt.)

De nasjonale forskningsetiske komiteene. Forskningsetisk veileder for internettforskning. Forskningsetikk. Hentet 05.04.2024. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetisk-veileder-for-internettforskning/>

Donohoe, M.H. (1914, 10. August.) French Close to Liege, Force Germans Back. *The New York Times*. S. 1. Hentet 02.03.2024. <https://www.nytimes.com/1914/08/07/archives/1200-wounded-picked-up.html>

Dr Roel Konijnendijk [@Roelkonijn]. (2023, 28. juli). *Sparta again! Here's a lil thread for your weekend There's a few defences against historians setting.* Hentet 13.09.2023.

<https://twitter.com/Roelkonijn/status/1685233960886956032>

Dr Roel Konijnendijk [@Roelkonijn]. (2023, 30. juli). You seem to think the only two possible positions are "I agree with this" or "I disavow. Hentet 13.09.2023.

<https://twitter.com/Roelkonijn/status/1685770889722232832>

Génération Identitaire (I.D.). *Notre Symbole.* Hentet 07.05.2024.

<https://web.archive.org/web/20220501041247/https://generationidentitaire.org/le-mouvement/notre-symbole/>

German Columns Break Into Liege Defense – Belgians Fight On. (1914, 7. august). *The New York Times*. S. 1. Hentet 13.04.2024 <https://www.nytimes.com/1914/08/07/archives/german-columns-break-into-liege-defense-belgians-fight-on-forts.html>

Herodot (1920). *Historie* (G. C. Macaulay Overs.). Harvard University Press.

https://www.gutenberg.org/cache/epub/2456/pg2456-images.html#link72H_4_0001

MacKaye, P. (1914, 2. September). The Lads of Liege. *The New York Times*, S. 8. Hentet 13.04.2024 <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1914/09/02/issue.html>

MCristo. [@Mcristo1234]. (2023, 09. mai). White blud cells are real gs #monte_cristo1234#viral#blowthisup#the300#spartan [video]. TikTok. Hentet 03.01.2024.

<https://www.tiktok.com/@mcristo1234/video/7231270659752480046>

Miller, F.J. (1924). *Latin in High Schools*. University of Illinois. Hentet 21.11.2024

<https://archive.org/details/latininhighschoo32mill>

Miller, M. & Varley, L. (1998). *300*. Dark Horse Books.

Miller, M. [@FrankMillerInk]. (2023. 16. mars). *The best damn story I've ever had my hands on, and it really happened. Happy 25th.* [Post]. X. Hentet 29.04.2024.

<https://twitter.com/FrankMillerInk/status/1636426856424456196>

Musk, E. [@elonmusk]. (2022, 28. oktober). *The bird is free.* Hentet 13.04.2024.

<https://twitter.com/elonmusk/status/1585841080431321088?lang=en>

Musk, E. [@elonmusk]. (2022, 05. mars). *Starlink has been told by some governments (not Ukraine) to block Russian news sources. We will.* Hentet 13.04.2024.

<https://twitter.com/elonmusk/status/1499976967105433600>

Musk, E. [@elonmusk]. (2023, 07. april). *Low birthrate is under-appreciated as causal in the fall of civilizations. Rome was having birth rate.* Hentet 13.04.2024.

<https://twitter.com/elonmusk/status/1647774353172447238>

Musk, E. [@elonmusk]. (2023, 15. november). *You have said the actual truth.* Hentet 23.04.2024. <https://twitter.com/elonmusk/status/1724908287471272299>

Phalanx-Europa (I.D.). *Solishirt: "Spartas Mauern sind seine Männer"*. Hentet 06.05.2024

<https://phalanx-europa.com/herren/shirts/793/solishirt-spartas-mauern-sind-seine-maenner?number=SW10292>

Plutark (1914). *The Life of Lycurgus* (P. Bernadotte Overs.). Harvard University Press. (Opprinnelig utgitt ca. år 75).

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Lycurgus*.html

Plutark (1931). *Moralia, III* (F.C Babbitt Overs.). Harvard University Press. (Opprinnelig utgitt ca. år 100) [https://www.loebclassics.com/view/plutarch-](https://www.loebclassics.com/view/plutarch-moralia_sayings_spartan_women/1931/pb_LCL245.465.xml)

[moralia_sayings_spartan_women/1931/pb_LCL245.465.xml](https://www.loebclassics.com/view/plutarch-moralia_sayings_spartan_women/1931/pb_LCL245.465.xml)

Reagan, R. (1982, 8. juni). *Address to Members of the British Parliament.* Hentet 02.11.2023.

<https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/address-members-british-parliament>

Reports 27 Missing From The Lincoln. (1918, 4. juni). *The New York Times*. S. 8. Hentet

05.03.2024. <https://www.nytimes.com/1918/06/04/archives/reports-27-missing-from-the-lincoln-navy-department-says-all-the.html>

Roman Helmet Guy [@romanhelmetguy]. (2023, 25. juli). *Xerxes's great great great (x100) grandson sitting down at a keyboard:.* Hentet 13.09.2023.

<https://twitter.com/romanhelmetguy/status/1683843282059550730>

Roman Helmet Guy [@romanhelmetguy]. (2023, 26. juli). *"Spartans were losers, Romans were fascists, Knights sucked, Vikings were lame, & the Founding Fathers.* Hentet

13.09.2023. <https://twitter.com/romanhelmetguy/status/1684283163638366212>

Roman Helmet Guy [@romanhelmetguy]. (2023, 28. juli). *"I know the intentions of the ppl saying these things are good. They think: "Fascists & white.* Hentet 10.05.2024.

<https://twitter.com/romanhelmetguy/status/1684961910263881740>

Roman Helmet Guy [@romanhelmetguy]. (2023, 31. juli). *"The USA has the strongest military on Earth by far, right? Let's look at how historians.* Hentet 10.05.2024.

<https://twitter.com/romanhelmetguy/status/1686122845313622016>

Severe Check to German Arms in the First Belgian Fight. (1914, 6. august). *The New York Times*. S. 1. Hentet 02.03.2024. <https://www.nytimes.com/1914/08/06/archives/severe-check-to-german-arms-in-the-first-belgian-fight-battle-lasts.html>

Shepard, E.H. (1941). "After Thermopylae» I *Punch Magazine*. Hentet 23.11.2023.

https://magazine.punch.co.uk/image/I0000C0_5JmNBHos

Sjunnesson, J. (2019). @Sjunnedotcom. 19 May 2019. Twitter. Hentet 10.05 2024.

<https://twitter.com/sjunnedotcom/status/1129977699030773760>

The Artist Formerly Known as Eric [@breakingbaht]. (2023, 15. november). *Okay. Jewish communities have been pushing the exact kind of dialectical hatred against whites that they.* Hentet 23.04.2024. <https://twitter.com/BretDevereaux/status/1682758760685613056>

The Prowess of the Belgians (1914, 7. august). *The New York Times*. S. 10. Hentet 29.03.2024. <https://www.nytimes.com/1914/08/07/archives/the-prowess-of-the-belgians.html>

Trump History [@Trump_History45]. (I.D.). *Posts* [Twitter Profil]. Hentet 13.09.2023.

https://twitter.com/Trump_History45

Trump History [@Trump_History45]. (2023a, 14. august). *King Trump leads his 300 Spartan warriors to the battle of Thermopylae where they held the.* Hentet 13.09.2023.

https://twitter.com/Trump_History45/status/1690907397311823872

Trump History [@Trump_History45]. (2023b, 14. august). *King Trump's Spartans were raised with a militaristic lifestyle, having to enter a rigorous training program.* Hentet 13.09.2023. https://twitter.com/Trump_History45/status/1690907397311823872

University of Nottingham. (2021, 23. juni). *Sparta Live: Sparta and the Internet* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=SEdHwnVUAy0>

United States Army Central. (I.D). *Task Force Spartan*. United States Army Central.

<https://www.usarcent.army.mil/About/Units/Task-Force-Spartan/>

Wilson, W. (1917). Executive Order 2594 – Creating Committee on Public Information.

Hentet 29.03.2024. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-2594-creating-committee-public-information>

Wise Masters [@wisemasters]. (2023, 04. februar). Réponse à @dinksum Discover Leonidas, the King of Sparta, who led Spartans against the Persian army at the Battle of. [video].

TikTok. Hentet 03.01.2024.

<https://www.tiktok.com/@wisemasters/video/7217421327316176134>

Xenofon (1925). *Constitution of the Lacedaimonians* (E.C Marchant & G.W Bowersock Overs.). Harvard University Press. (Opprinnelig utgitt ca. år 388 fvt.).

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0210%3Atext%3DConst.+Lac.%3Achapter%3D2%3Asection%3D13>